

Fredagen den 3 Maj 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för den 1 dennes och protokollet för den 22 sistlidne April förmiddagen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 23, i anledning af väckt motion om ändring af 107 § Regeringsformen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 1 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 73, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsbidrag till pensionering af tjenstepersonalen vid statens jernvägstrafik och till enke- och pupillkassa för nämnda personals enkör och barn;

N:o 74, i anledning af väckt motion om tryckning af Bondeståndets protokoll vid 1809—1810 års riksdag;

N:o 75, i anledning af gjorda framställningar i fråga om befordringsrätt för de vid marinregementet qvarvarande subalternofficerare och det lägre underbefälet samt om ersättning till nuvarande kompanicheferne derstädes för förlorad inkomst i följd af passevolansens upphörande;

N:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om beredande af garnison i Carlskrona samt angående användandet af det vid 1871 års lagtima riksdag beviljade extra anslag af 65,000 R:dr till uppförande af stall- och ridhusbyggnader för fyra åkande batterier af Vendes artilleriregemente.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets den 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 1, i fråga om förberedande undersökningar rörande Kongl. hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt riksdagshus å Helgeandsholmen, äfvensom Riksbankens och Riksgälds-kontoret förläggande till samma holme.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets den 1 dennes bordlagda betänkande N:o 2, i fråga om restitution af erlagd tillverkningsavgift vid utförsel af bränvin till utrikes ort.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets nedannämnde den 1 dennes bordlagda betänkande och memorial;

N:o 16, i anledning af väckta motioner om ändringar i nu gällande tullstadga;

N:o 17, angående ännu icke afgjorda tullbestämmelser för vissa artiklar.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 1 dennes bordlagda betänkande N:o 10, i fråga om anhållan till Kongl. Maj:t derom, att ledigblifvande tjänster inom statsdepartementenas expeditioner och de förvaltande embetsverken icke måtte annorledes än på förordnanden återbesättas.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 30 sistlidne April och den 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 70, i anledning af en punkt i den af Riksdagens år 1871 församlade revisorer afgifna berättelse angående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning år 1869.

Herr Falk: Då jag i Stats-Utskottet deltagit i den slutliga behandlingen af den fråga, som nu ligger till afgörande, och då jag af Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet är den ende, som deltagit i majoritetens beslut, torde det tillåtas mig att redogöra för den åsigt som der gjort sig gällande. Dermed skulle kunna tyckas ej vara så brådt, då ännu ingen yttrat sig mot Utskottets förslag, men jag vet förut att så kommer att ske och därför har jag redan nu tagit mig friheten begära ordet. Det sakförhållande, som föreligger, berör vis-

Fredagen den 3 Maj 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för den 1 dennes och protokollet för den 22 sistlidne April förmiddagen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 23, i anledning af väckt motion om ändring af 107 § Regeringsformen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 1 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 73, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsbidrag till pensionering af tjänstepersonalen vid statens jernvägstrafik och till enke- och pupillkassa för nämnda personals enkör och barn;

N:o 74, i anledning af väckt motion om tryckning af Bondeståndets protokoll vid 1809—1810 års riksdag;

N:o 75, i anledning af gjorda framställningar i fråga om befordringsrätt för de vid marinregementet qvarvarande subalternofficerare och det lägre underbefälet samt om ersättning till nuvarande kompanicheferne derstädes för förlorad inkomst i följd af passevolansens upphörande;

N:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om beredande af garnison i Carlskrona samt angående användandet af det vid 1871 års lagtima riksdag beviljade extra anslag af 65,000 R:dr till uppförande af stall- och ridhusbyggnader för fyra åkande batterier af Vendes artilleriregemente.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets den 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 1, i fråga om förberedande undersökningar rörande Kongl. hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt riksdagshus å Helgeandsholmen, äfvensom Riksbankens och Riksgälds-kontoret förläggande till samma holme.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets den 1 dennes bordlagda betänkande N:o 2, i fråga om restitution af erlagd tillverkningsafgift vid utförsel af bränvin till utrikes ort.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets nedannämnde den 1 dennes bordlagda betänkande och memorial;

N:o 16, i anledning af väckta motioner om ändringar i nu gällande tullstadga;

N:o 17, angående ännu icke afgjorda tullbestämmelser för vissa artiklar.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 1 dennes bordlagda betänkande N:o 10, i fråga om anhållan till Kongl. Maj:t derom, att ledigblifvande tjänster inom statsdepartementenas expeditioner och de förvaltande embetsverken icke måtte annorledes än på förordnanden återbesättas.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 30 sistlidne April och den 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 70, i anledning af en punkt i den af Riksdagens år 1871 församlade revisorer afgifna berättelse angående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning år 1869.

Herr Falk: Då jag i Stats-Utskottet deltagit i den slutliga behandlingen af den fråga, som nu ligger till afgörande, och då jag af Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet är den ende, som deltagit i majoritetens beslut, torde det tillåtas mig att redogöra för den åsigt som der gjort sig gällande. Dermed skulle kunna tyckas ej vara så brådt, då ännu ingen yttrat sig mot Utskottets förslag, men jag vet förut att så kommer att ske och därför har jag redan nu tagit mig friheten begära ordet. Det sakförhållande, som föreligger, berör vis-

serligen ej någon stor fråga, men det är af ganska märklig beskaffenhet och innebär i sig möjligen eller säkert en principfråga samt är dessutom bra nog intrasslad, såsom förhållandet alltid blir med frågor, hvilka från början kommit på sned; jag tillåter mig därför att framlägga en liten historik, hvartill kan vara så mycket mera skäl som kanske någon af Kammarens ledamöter ej hunnit att sätta sig in uti frågan. 1856—1858 årens riksdag gjorde en underdånig hemställan, och 1859 framlade Kongl. Maj:t en nådig proposition, om reglerandet af samtliga biskopslönerna; denna proposition blef af alla fyra stånden bifallen, och det bestämdes då att biskopens i Lund lön skulle utgå med 15,000 riksdaler. men såsom presterskapets särskilda mening tillkännagafs uttryckligen: "Afkastningen af boställen, hemman, lägenheter eller jordar, som för all framtid blifvit biskop i visst stift uttryckligen tillförsäkrad, må ej till annan biskops aflöning användas". Jag får fästa uppmärksamheten på att detta endast var en af Presteståndets särskildt uttryckt åsigt och endast såsom sådan ingick i Riksens Ständers beslut. 1867 företogs af den för ordnandet af presterskapets löneinkomster inom Malmöhus län tillsatta nämnd reglering af biskopens lön i Lunds stift, och nämnden inkom med förslag, hvilket visar att, sedan ett prebende och kronotionden afdragits, återstod dock större delen af Helgona gårds och gods afkastning såsom obehöfliga för nämnda löns uppbringande till det bestämda beloppet af 15,000 R:dr. Uti infortrade betänkanden ansågo Kammar-kollegium och Statskontoret att det öfverflödiga af inkomsten af Helgona gård borde till biskops-löneregleringsfonden indragas och kunna användas till någon annan biskopslön, i den mån sådant kunde blifva behöfligt. Domkapitlet i Lund var dock af en annan åsigt och ansåg att det var en privilegiifråga. Under sådana förhållanden resolverade Kongl. Maj:t den 29 April 1869, att biskopen i Lund skulle få behålla hela afkastningen af Helgona gård intill dess anorlunda bestämdes; och hvarigenom sedan dess biskopen i Lund uppburit, utom sin bestämda lön, en extra årlig inkomst af, som jag skulle tro omkring 15,000 R:dr. Frågan blir sålunda nu, skall man åt Presteståndets uttryckta åsigt vid 1859 års riksdag gifva det värde, att disposition af en under biskopslön anslagen lägenhet är privilegiifråga och sorteras under kyrkomöte. Jag tror ej att en sådan undfallenhet från Riksdagens sida bör ega rum, men antag, att en sådan åsigt, här skulle kunna göra sig gällande, så återstår dock att se till, huruvida Helgona gård står i ett sådant förhållande till biskopsstolen i Lund, att den inbegripes under ofvannämnda kategori. De handlingar, som varit för Utskottet tillgängliga, äro ett af Carl XI utfärdadt bref af den 14 December 1682 och hvori säges: "Att som biskop Hahn vill låta sig förnöja med 12 bönder under biskopsstolen, der likväl hans företrädare haft 70, så vill Konungen, i betraktande af hans trogna tjänster, tillägga honom, jemte några andra förmåner, äfven dessa 12 bönder, under hans lifstid eller så länge han embetet bestrider". Redan detta låter ej bra för privilegiifrågan, men ändå sämre blir det, om vi se på ett bref af den 6 Oktober 1688; der säges nemligen uttryckligen att Helgona gård endast varit anslagen såsom en "personale beneficium" och således efter bi-

skop Hahns död återfaller till kronan, hvarför konungen, med befallning om dess indragande till kronan, ifrågasätter, att den, som "alltid" varit landsdomaren eller lagmannen anslagen, äfven borde framdeles dertill användas. Det är först i en resolution af den 18 April 1689 som det säges, att Kongl. Maj:t låtit upprätta förteckning på hvad som "ärligen" består biskoparne till underhåll, och som biskopens lön till en stor del bestått af personliga anslag, så vill kungen för reda och stadga bestämma, att den bör hädanefter utgå på sätt som deri bestämmes, och anslås Helgona gård och gods honom på lön. Men, mine Herrar, är detta något anslag till everdlig tid? Jag för min del tycker, att det är samma uttryck som alltid i den tiden brukades vid anvisandet af kronans inkomster till lön för någon bestämmd tjänst; jag kan ej finna annat, än att detta lika litet är något privilegium, som de till indelta regementena anslagna boställshemman eller räntor äro det.

Om Riksdagen således skulle anse, det jag dock bestrider, att ett sådant afseende skall fästas vid presterskapets uttalande 1859, att afkastningen af boställen, hemman, lägenheter eller jordar, som för all framtid blifvit biskop i visst stift uttryckligen tillförsäkrad, ej må till annan biskops aflöning användas utan kyrkomötets medgifvande, så torde man dock af hvad jag redan sagt finna, att Helgona gård ej på detta sätt kan anses förenad med biskopslönen i Lund, ty af de Kongl. brefven framgår ju alldeles klart, att Helgona gård endast varit anslagen åt biskopen i Lund såsom ett personligt beneficium och i äldre tider varit anslagen till landtdomaren i Skåne och först genom Kongl. resolutionen 1689 anslags som lön för biskopen i Lund. Sakförhållandet blir sålunda nu, vill Riksdagen för sin del erkänna, att kyrkomötet eger något att bestämma uti, hvad stor lön biskopen i Lund skall hafva, eller vill Riksdagen uttrycka den åsigt, att löne-regleringen för nämnde biskop, bör bringas till den verkställighet, som en gång är bestämd genom Rikets Ständers af Kongl. Maj:t sanktionerade beslut. Det sednare kan ske genom godkännande af Utskottets förslag, då deremot ett afslag derå är ett erkännande af kyrkomötets befogenhet. Hos mig kan så mycket mindre någon tvekan härvid uppstå, som äfven den strängaste tolkning i privilegii vanliga anda, dock ej bör kunna komma längre än att underställa kyrkomötet frågan om den för lönen öfverflödiga delen af Helgona gårds afkastning, får ingå till biskopslöneregleringsfonden, eller på annat sätt disponeras. Jag har varit fullkomligt ense med Utskottet i det slut, hvartill Utskottet kommit, men jag är ej fullt belåten med motiveringen, deri jag gerna skulle sett både några uteslutningar och begagnande af på sina ställen annat uttryckssätt; då jag ej haft någon del i ärendets behandling på afdelningen har, jag ej kunnat göra något vid den saken. Jag slutar nu med att vördsamt anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Montgomery-Cederhielm: Om jag också bör medgifva att Utskottet kan hafva haft någon anledning till det skrifvelseförslag, som här afgifvits, anser jag dock ej att dessa anledningar varit så talande, att de bort föranleda ett sådant förslag. Vid

frågans pröfning torde man böra taga i betraktande, att Kongl. Maj:t, enligt hvad statsråds-protokollet för den 29 April 1869 utvisar, beslutit, att framdeles inhemta Riksdagens och kyrkomötets yttranden i frågan. Kongl. Maj:t har således ansett frågan vara af tvistig beskaffenhet eller ej fullt klar och ansett att såväl kyrkomöte som Riksdag borde deröfver höras. Något kyrkomöte har ej sedan detta beslut fattades blifvit hållet och frågan således ej kunnat komma till Kyrkomötets pröfning. Ifrågavarande statsråds-protokoll har varit underkastadt Konstitutions-Utskottets granskning, men der ej föranledt någon anmärkning. Vid ett sådant förhållande tror jag det icke vara lämpligt att aflåta en sådan skrifvelse, som Utskottet föreslagit, och med en sådan motivering, utan får jag anhålla om afslag å Utskottets hemställan.

Friherre De Geer: Då jag såsom Konungens rådgifvare deltagit i att tillstyrka Kongl. Maj:t att fatta det beslut, som nu är föremål för Stats-Utskottets anmärkning, torde det tillåtas mig att med några ord försvara detsamma. Den förste talaren har sagt att denna fråga ej skulle vara af privilegii natur. I det afseendet vill jag endast erinra att i 1723 års privilegier för Presteståndet heter det: "Personer, som lefva i prediko-embetet eller läroståndet, skola oförtryckt njuta och behålla sina privilegier, indelningar, tionden, löneförmåner och lägenheter, af hvad namn de vara må, som anten urminnes häfd är på eller med andra lagliga skäl kunna bevisas thertil lyda". Samme talare yttrade äfven att Riksdagen hade fattat sitt beslut och ingått till Kongl. Maj:t med detsamma utan någon inskränkning, och att endast Presteståndet gjort förbehåll i en punkt, som i skrifvelsen omförmåles. I afseende härpå ber jag få fästa uppmärksamheten på, att det ej var Presteståndet, som ensamt ingick med den vilkorliga inskränkningen i Riksens Ständers beslut, utan att Riksens Ständer i sin helhet anmälte denna Presteståndets erinran och dermed var väl ej annan mening än att de erkände att det var en privilegiifråga och att den såsom sådan erfordrade Presteståndets bifall. I afseende på frågan, huruvida Helgona gård varit på det sätt anslagen till biskopslönen i Lund, att Presteståndets förbehåll varit derå tillämpligt, har det blifvit sagt, att Helgona gård endast varit personligt donerad åt en biskop i Lund, och Stats-Utskottet har till och med velat söka en ursäkt för Kongl. Maj:t deruti, att domkapitlet i Lund undanhållit Kongl. Maj:t kännedomen derom. Frågan hänger likväl ej på den af domkapitlet uteslutna meningen, utan hade fått samma utgång om ock brevet anförts in extenso. Såsom Stats-Utskottet riktigt utredt, reducerades nemligen Helgona gård till kronan efter den biskopens död, som först fått gården åt sig personligen auslagen. Först sedan det skett och en ny biskop utnämnts samt inkommit med en ansökan om lörens reglerande, förklarar Kongl. Maj:t i ett bref af 1689 att Kongl. Maj:t ansett nödigt "ett visst uppsätta låta så att biskoparne hädanefter måga veta hvad som dem årligen till underhåll bestås och egentligen under biskopsstolen här-efter skall höra"; och bland det, som på detta sätt tillades embetet, var också Helgona gård. Så vidt jag kan begripa, är detta ej någon

personlig donation gifven åt någon särskild biskop i Lund, utan en tillförsäkran åt biskoparne för all framtid. Man må för öfrigt här-om vara af olika meningar, men hvad som är visst är att, då Kongl. Maj:t hade frågan före till pröfning, måste den betraktas såsom en rättsfråga, och då Kongl. Maj:t var af den mening att ett förbehåll af privilegiinatur här förelåg, var Kongl. Maj:t förhindrad att ordna förhållandet, så som skulle skett, om Kongl. Maj:t egt fria händer. Stats-Utskottet har sagt att, äfven om man antog att denna fråga vore af privilegii natur och att således ej någon del af afkastningen af Helgona gård kunde gifvas åt en annan biskop, så vore det dock af Presteståndet bifallet, att biskopen i Lund ej skulle hafva större lön än 15,000 R:dr, och att följaktligen den del af afkastningen, som öfverskjuter detta belopp, skulle reserveras till andra ändamål. 1859 års riksdagsbeslut, som ligger till grund för regleringen af biskops-lönerna, stadgar i 5:te punkten, att öfverskott å biskopslön skulle ingå till biskops-löneregleringsfonden för att användas till jemnande af annan biskopslön; men förbjuder i 8:de punkten, att fonden till annat ändamål användes.

Nu har Kongl. Maj:t ej någon rätt att förfoga öfver biskopslö- nerna i vidsträcktare mån än som är medgifvet i denna författning; och då den säger, att afkastningen af hemman doneradt för all framtid till en biskops aflöning ej får användas för en annan biskop, så kunde Kongl. Maj:t ej jemka lönen för biskopen i Lund eller re- servera öfverskottet till något annat ändamål. En sådan skrifvelse som Stats-Utskottet föreslagit skulle derföre enligt min uppfattning innebära en uppmaning till Kongl. Maj:t att begå en rättskränkning, och som jag ej vill deltaga deruti, måste jag yrka afslag å Stats- Utskottets förevarande hemställan.

Herr von Gegerfelt: Sedan jag begärde ordet har af den siste ärade talaren afgifvits ett yttrande, hvaruti jag ber att till alla de- lar få instämma. För min del finner jag det vara alldeles klart att Kongl. Maj:t icke, utan att göra ett intrång i lagliga privilegier, kunnat förfara annorlunda än som skett. Då Presteståndet vid sitt bifall till bestämmelsen om löneregleringen förbehållit sig att hem- man, som för alltid blifvit till en biskop anslaget, ej får anslås till annan biskops aflöning så har det varit i sin fulla rätt, och genom 1689 års bref synes det mig vara tydligt, att Helgona gård för all- tid är donerad till biskopen i Lund. Det är endast tvenne anmärk- ningar med anledning af den förste talarens yttrande som jag ber att få framställa; han tycktes antaga att biskopen i Lund för när- varande åtnjuter afkastningen af Helgona gård förutom de 15,000 R:dr, hvartill lönen blifvit bestämd, men jag får fästa uppmärksam- heten på att den biskopen förut tillkommande kronotionde nu är in- dragen, äfvensom att två af prebendena äro indragna och endast Lomma är kvar. Allt som man ansett möjligen kunna indragas har blifvit det, och så vidt jag kan se har biskopen numera, förutom af- kastningen af Helgona gård, endast Lomma prebende och några obe- tydliga poster. Vidare anmärkte den förste talaren, att ifrågavarande egendom lika väl borde kunna indragas som en del hemman anslagna

till arméen, men det är den stora skilnaden att den förra är skyddad af ett privilegium, hvars billighet jag lemnar derhän, men hvars laglighet ej kan bestridas. Det förefaller underligt att, då statsrevisorerna, hvilkas nit i tjensten väl ej kan förnekas, icke ifrågasatt någon åtgärd, Stats-Utskottet då ansett sig böra göra det. På grund af de skäl jag anført får jag emellertid yrka afslag å Utskottets hemställan.

Grefve Mörner Carl Göran: Angående denna fråga om löne-regleringen för biskopen i Lund har visserligen icke af statsrevisorerna något direkt yrkande blifvit framställt; men de hafva likväl derå fästat Riksdagens uppmärksamhet och således påkallat Riksdagens åtgärd i anledning deraf.

Den hufvudsakligaste inkomsten, hvarom här är fråga, är afkastningen af Helgonagården. Det har blifvit sagdt, att den upplåtelse af Helgonagård, som skett genom det sednare förklarandet af Carl XI, skulle hafva iklädt sig egenskapen af privilegium. Jag tillstår, att i följd af de olika uppgifter, som i detta afseende förekommit, jag icke har någon egen åsigt derom, utan vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att Kammar-kollegium, som varit i tillfälle att något närmare intränga i saken, än Stats-Utskottets ledamöter och åtminstone jag, varit af motsatt åsigt och ansett frågan icke vara af privilegii natur. Vidare framgår af handlingarne, om dessa äro rätt refererade, att Kongl. Maj:ts beslut i frågan egentligen framkallats genom ett ofullständigt referat af Domkapitlet i Lund utaf Carl XI:s bref af den 14 December 1682.

Det upplyses icke af Stats-Utskottets utlåtande, sådant som jag kunnat läsa det, men det vill synas, att Lunds domkapitel hufvudsakligen fästet sig vid den omständigheten, att den första upplåtelsen, som endast var personlig, skulle hafva skett för all framtid. När brefvet sedan kom fram, så visade det sig, att upplåtelsen endast var personlig för den dåvarande biskopen, och att detta var fallet, synes äfven så mycket tydligare, som Carl XI straxt efter biskopens död till statsverket indrog gården, hvilken, enligt hvad det upplystes, förut varit landtdomaren på lön anslagen, och Grefve von Ascheberg och kammarrådet Lindhjelm tillstyrkte i utlåtandet den 30 Oktober 1688, att gården efter dess indragning från biskopen åter måtte anslås lagmannen på lön; men biskopen gaf icke tappt så hastigt, utan kom genast i med en ny framställning angående regleringen af sina lönevillkor. Då fick han detta sednare kongl. bref, af år 1689, som innefattar bestämmelse hvad biskopen framdeles skulle hafva i lön. Om nu denna lönereglering, som af Carl XI gjordes, innebär ett förklarande, att Kongl. Maj:t icke vidare skulle få reglera denna lön, lemnar jag derhän. Men utom Helgona gård, förekommer i denna redogörelse hvarjehanda smått och godt, som biskopen fått behålla. Jag tillstår, att jag icke skulle tyckt illa om, i fall han afstått detta. Så förekommer här en inkomst benämnd studieskatt och cathedratikum, uppgående till 480 R:dr. Det uppgifves visserligen icke, på hvad sätt denna inkomsttitel utgår, men för-

modligen är den något sammanskott från församlingarne. Det synes mig allt vara bra småaktigt af den, som har Helgona gård och gods, med en inkomst af öfver 18,000 R:dr, samt Lomma prebendepastorat, hvaraf inkomsten visserligen icke finnes här särskildt utsatt, men som tillsammans med Fjellie och Flädje är upptagen till 14,923 R:dr, att fortfarande göra anspråk på en dylik inkomsttitel.

Man har vidare sagt, att man icke nu borde göra någon framställning derföre, att Kongl. Maj:t 1869 beslutat, att framdeles göra denna fråga till föremål för pröfning af Riksdagen och kyrkomötet. Men då nu sedan dess tre år gått förbi, utan att någon framställning afhörts, så vill det synas mig, att det icke skulle vara så farligt att nu aflåta den föreslagna skrifvelsen. Finner Kongl. Maj:t, att den icke i hela sin utsträckning kan bifallas, så får väl Kongl. Maj:t svara det.

För min del kan jag icke finna, att den omständigheten, att Konstitutions-Utskottet icke gjort någon erinran vid Kongl. Maj:ts berörda beslut af 1869, skulle utgöra något hinder för Stats-Utskottet, att nu upptaga frågan. Konstitutions-Utskottet hade nemligen icke några andra upplysningar än dem Kongl. Maj:t sjelf haft, och dessa voro ofullständiga, ty det var väl ändå felaktigt, att, såsom domkapitlet gjorde, utesluta en stor del af innehållet af det Kongl. brefvet.

Det vill derföre synas mig, att den af Stats-Utskottet föreslagna åtgärd alldeles icke vore otjenlig för att få saken på klar fot; kan den begärda regleringen icke verkställas, så få vi väl underrättelse om skälet dertili. Jag anholder emellertid om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Casparsson: Likasom hvarje annan fråga har äfven denna två sidor; den ena af dessa synes mig mycket enkel, den andra mera invecklad. Den mera invecklade är, hvad vigd och betydelse man bör fästa vid det vilkor, Presteståndet fogat till den skrifvelse, Rikets Ständer år 1860 afgifvit angående regleringen af biskopslönerna. Men denna fråga föreligger icke nu till afgörande. Kongl. Maj:t har lofvat, att han framdeles skall lemna Riksdagen tillfälle, att knäcka den nöten, samt att Riksdagen dervid skall få kyrkomötet till hjälp, så att i det fallet tror jag att vi kunna lugna oss.

Den enkla frågan åter, som nu föreligger, är den, hvad Riksdagen skall göra, i anledning af Revisorernas framställning. Det torde då vara skäl att tillse hvad dessa säga. De yttra sig sålunda: "enär likväl ifrågavarande lönerreglering, enligt hvad uti det nådiga brefvet antydes, icke blifvit till fullo genomförd, utan synes komma att framdeles utgöra vidare föremål för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, hafva revisorerne ansett sig nu endast böra *fästa uppmärksamhet* vid den ganska betydliga inkomst, biskops-lönerregleringsfonden har att förvänta, då lönen för biskopen i Lunds stift varder slutligen reglerad till det belopp, 15,000 R:dr, Kongl. Maj:t i sådant hänseende föreslagit, och samtliga Riksstånden godkänt".

Revisorerne hafva icke gjort annat än att de "fästat" Riksdagens "uppmärksamhet" på frågan. Det tänker Kongl. Maj:t också

göra; och när revisorerne och Kongl. Maj:t härutinnan hafva fullkomligt lika uppfattning, så vet jag icke, hvad för närvarande kan i den saken vidare åtgöras. Att Riksdagen nu skulle gå Kongl. Maj:t i förväg och aflåta en underdånig skrifvelse, då Kongl. Maj:t allaredan beslutit att göra en framställning till Riksdagen i frågan, synes mig vara en bakvänd ordning. Jag kan derföre, efter de upplysningar som erhållits, icke annat än afstyrka aflåtandet af den underdåniga skrifvelsen, och hemställa att Riksdagen måtte afvakta resultatet af Kongl. Maj:ts beslut i frågan. Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr von Gegerfelt: I anledning af den anmärkning, Grefve Mörner gjort att Kongl. Maj:t dröjt väl länge med att delgifva detta ämne åt Riksdagen, ber jag blott att få erinra, att Kongl. Maj:ts beslut af 1869 och att, då det ansågs nödvändigt att höra kyrkomötet och något sådant ej sedan dess hållits, ärendet ännu ej kunnat af Kongl. Maj:t framläggas för Riksdagen.

Herr Falk: Jag anhåller blott att få säga några ord med anledning af hvad här under diskussionen blifvit yttradt. Mot den förste talarens anmärkning att det vore en fråga af privilegii natur vill jag endast säga att jag så äfven anser den, men tillika att den enligt min uppfattning är afgjord i hvad som rör denna egenskap, genom beslutet vid 1860 års riksdag, i hvilket alla fyra Stånden instämde. Presteståndets uttalande gäller endast donationer och såsom donation kan väl ej anses anslag på lön af kronohemman.

En talare har anmärkt, att den summa, jag uppgifvit såsom biskopens i Lund lön, vore alltför hög; jag nämnde dock aldrig någon bestämd utan sade endast omkring. För att visa att jag ej alldeles huggit ur luften ber jag att få hänvisa till Utskottets betänkande; de siffror som der finnas äro lemnade af domkapitlet i Lund, så att man kan åtminstone ej misstänka dem att vara för höga; de afsöndrade prebendepastoraten Fjelie och Flädje ansåg jag vara endast ett pastorat och beräknade den deraf uppkommande minskningen till omkring 5,000 R:dr. Det öfriga som frångått förra biskopslönen är kronotonde för omkring 7,000 R:dr, sålunda tillsammans med ofvan nämnda pastorats afkomst 12,000 R:dr och som lönen för förra biskopen var omkring 42,000 R:dr, så får man genom afdrag af dessa 12,000, en summa af 30,000 R:dr qvar och derifrån den siffra jag nämnde, och hvilken måhända ej är den riktiga.

Herr Brun: Efter genomläsandet af så väl revisionsberättelsen som Utskottets betänkande, är jag icke i stånd att rätt förstå denna, något mystiska reservation, som utan nära nog all motivering förekommer efter betänkandet. Icke heller af den här förda diskussionen har jag kunnat blifva öfvertygad derom, att icke den af Utskottet föreslagna framställningen är välgrundad, och förtjent att bifallas. Jag kan nemligen icke finna något i de till frågan hörande gamla handlingarne, hvarpå man grundar löneanspråken för biskopen, som är så bindande, att det icke af Kongl. Maj:t eller af bägge

statsmakterna kan förändras; och om en sådan förändring fordrar bägge statsmakternas beslut, så är det väl en ganska vanlig åtgärd, att Riksdagen gör hemställan till Kongl. Maj:t om en sådan förändring; och icke heller synes det vara skäl att längre uppskjuta dermed, då frågan under dessa tolf år framskridit så föga.

Hvad sjelfva rättsfrågan angår, så tilltror jag mig icke att kunna tvista derom, utan får endast förklara, att, så vidt jag uppfattat densamma, så har jag kommit till samma åsigt som den, hvilken Grefve Carl Göran Mörner här uttalat.

Friherre De Geer yttrade att det skulle finnas författningar, som lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:t, att förändra biskopens i Lund aflöning; men jag hemställer om icke den utvägen då står öppen för Kongl. Maj:t, att göra framställning till Riksdagen i detta hänseende på det att bägge statsmakterna må komma i tillfälle att ändra dessa gamla hinderliga författningar.

För min del tror jag, att detta låter sig göra; och vinnes nu icke något annat med den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t, än en nådig framställning till Riksdagen om de ifrågavarande föräldrade författningarnes förändrande, så är ju redan mycket vunnet för att löneregleringen derpå skall kunna genomföras. Mig synes, att man icke på sätt, som hittills skett, fortfarande bör försöka medel, som kunna för statens ändamål nyttigare användas.

Slutligen anser jag reglerandet af den alltför stora biskopslönen vigtig af rent kyrkliga eller religiösa skäl, ty det uppväcker hos folket inom landet misstro och ovilja mot kyrkans styresmän och tjänare, när dessa fordra på eller konsumera alltför mycket af det materiella. Man misstänker nemligen att de vid sådant öfverflöd icke följa såsom sig bör föresynen af vår höge religionsstiftare; och biskopar och prester, som förgäta denna efterföljelse, anser man nu mer och mer öfverflödiga.

Grefve Mörner, Axel: Till en början anhåller jag att få yttra mig i anledning af den anmärkning, som blifvit gjord derom, att den af Stats-Utskottet nu gjorda framställningen skulle vara obefogad, derföre att samma fråga förut förevarit hos Konstitutions-Utskottet och icke föranledt till någon åtgärd från dess sida. Vid den riksdag, då det statsrådsprotokoll, hvarom här är fråga, af Konstitutions-Utskottet granskades, hade jag den äran att vara ledamot af detta Utskott. Anledningen hvarför ingen åtgärd vidtogs var den, att, om Konstitutions-Utskottet skulle hafva åtgjort något vid saken, så kunde det endast hafva skett i form af en anmärkning mot Konungens rådgifvare; men då Kongl. Maj:ts beslut af 1869 endast innefattade ett förordnande tills vidare och icke någon definitiv åtgärd, så saknade Konstitutions-Utskottet hvarje anledning till att framställa anmärkning emot en sådan, endast för någon viss tid gällande bestämmelse. Men då förloppet år räkenskaperna för biskops-lönerregleringsfonden för första gången förekommo till granskning var tiden inne för statsrevisorerna att vidtaga den åtgärd, hvartill de kunde finna sig befogade. En framställning från Stats-Utskottet innebär ock något helt olika emot en framställning från Konstitutions-Utskottet. Den förra

innebär nemligen i denna sak icke någon anmärkning mot regeringen eller klander af någon utaf denna vidtagen åtgärd, utan endast en framställning i ekonomiskt hänseende, åsyftande att det af Riksdagen förut fattade beslut måtte komma till verkställighet.

Det återstår således att tillse, huruvida ett fullständigt beslut i denna fråga blifvit fattadt eller icke. Vid 1860 års riksdag, då Rikets Ständer antogo det förslag, som sedermera blifvit godkändt genom kongl. brefvet den 15 Juni 1861, och i afseende å beloppet af lönen för biskopen i Lund ytterligare gilladt medelst kongl. brefvet den 26 Februari 1864, afgåfvo presterskapets dåvarande representeranter i Presteståndet det yttrande, hvori de gjorde det förbehåll, som Herrarne känna, hvarjemte Presteståndet godkände det för biskopen i Lund föreslagna lönebeloppet 15,000 R:dr. Presteståndet, som då egde att föra presterskapets talan äfven i privilegiifrågor, har således i afseende å bestämmandet af löneförmånerna för biskopen i Lund uttalat sin åsigt. Vid sådant förhållande och då sålunda i laglig ordning beslut blifvit fattadt angående denna lönereglering, så må man med skäl fråga, för hvad ändamål skall kyrkomötet ytterligare höras i ett ärende, der Presteståndet redan yttrat sig. För min del skulle jag tro, att det icke är nödigt, att hänskjuta saken till kyrkomötet, utan att den är så klar genom Riksdagens redan fattade beslut, att Kongl. Maj:t kan bringa beslutet till verkställighet. Om så är, förefaller mig den af Stats-Utskottet gjorda framställningen vara fullt befogad. Sjelfva klämman deri, såsom man nu för tiden plägar kalla det, är hållen i en ganska enkel och moderat form, samt innebär icke något klander. Om man icke kan gilla alla de uttryck, som i motiveringen förekomma, så kunna de ju vid uppsättande af förslag till den underdåniga skrifvelsen modifieras. Jag har åtminstone anledning att tro, att detta icke skulle komma att möta något hinder.

Kongl. Maj:t sjelf har, på sätt Kongl. brefvet af den 29 April 1869 innehåller, yttrat sig på ett sätt, som utvisar att Kongl. Maj:t icke bestämdt varit öfvertygad, att det af Presteståndet framställda ofvanberörda vilkor gjort ärendet hänförligt till en privilegiifråga, hvilket närmare kan inhemtas af den å pag. 3 i Utskottets betänkande citerade ordalydelsen, som är ganska obestämd och sväfvande. Då man derjemte betraktar de urkunder, som ligga till grund för biskopens i Lund rättighet, att innehafva Helgona gård, kommer man lätt till den åsigten, att denna icke varit honom för all framtid tillförsäkrad, isynnerhet som man finner, att biskop Papke innehaft åtskilliga beneficia, hvilka endast voro personela. Dessa omtalas i ett af Kammarkontoret den 19 December 1693 afgifvet memorial i anledning af klagomål, som af Papke blifvit anförda. Detta memorial tyckes icke hafva föranlett någon resolution, enär det endast är åtecknadtt presentatum för den 20 December 1693. Likväl vill det synas, som om den 11 Januari 1694 en Kongl. resolution till Papkes förmån blifvit gifven för hans lifstid. Papke dog emellertid straxt derefter. Hans enka inkom då med ansökan om nådår. Kongl. Maj:t förklarade då genom bref den 29 April 1694 att, ehuru dessa beneficiar endast varit personela, enkan skulle få behålla dem under

nådåret, men förbjöd tillika, vid vite af 2000 daler silfvermynt, hans successorer att understå sig att begära dem. Jag nämner detta derföre, att det ådagalägger att det på denna tid ofta hände, att en biskop fick en fördel för sin tjenstetid, utan att denna derför ansågs vara för alltid anslagen till biskopens aflöning, och så torde äfven förhållandet hafva varit med Helgona gård. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Faxje: För mig synes det som hade man, vid afgörandet huruvida detta är en privilegiefråga eller ej, icke att taga i öfvervägande något annat än 1689 års resolution, enär allt hvad som föregår denna icke förtjenar afseende i denna fråga. Då denna resolution nemligen förklarar att Helgona gård blifvit anslagen såsom lön, icke för Biskop Papke personligen, utan för "Biskoparne hädanefter", är det i samma stund klart, att Helgonagården sorterar under presterskapets privilegier.

Den talare, som först yttrade sig i denna sak, uttalade den åsigt, att privilegiefrågan äfven blifvit afgjord vid 1859—1860 årens riksdag, emedan Rikets Ständer då beslutade att lönen skulle nedsättas till 15,000 R:dr. Men i den skrifvelse, hvarigenom detta beslut för Kongl. Maj:t anmälades, tillkännagifves tillika ett Presteståndets förbehåll vid beslutet, hvilket förbehåll var fullt grundlagsenligt berättigadt. Detta förbehåll innehöll, att "afkastning af boställen, hemman, lägenheter eller jordar, som för all framtid blifvit biskop i visst stift uttryckligen tillförsäkrad, må ej till annan biskops aflöning användas". Är nu detta klart, så följer deraf, att ändring icke kan ske utan kyrkomötets hörande; och Kongl. Maj:t har också redan beslutat, att kyrkomötet skall höras. Vore det då lämpligt, om Riksdagen sade till Kongl. Maj:t: Eders Kongl. Maj:t har beslutat att höra kyrkomötet, men vi finna detta onödigt och önska att ni genast tager ihop med saken. Jag hemställer, huruvida Kongl. Maj:t kunde fästa det ringaste afseende vid en sådan begäran.

Jag anhåller om afslag på Stats-Utskottets betänkande.

Grefve Beck-Friis: För min del instämmer jag med Friherre De Geer och skulle icke hafva besvärat med något yttrande, såvida icke den förste talaren hade velat inkasta frågan på den finansiella sidan. Detta är en sida af saken som jag sparat både uti statsrevisorernes anmärkning och vid förhandlingarna inom Stats-Utskottet. Då denna sida nu åter blifvit vidrörd, så anhåller jag att dervid något få fästa mig. Den förste talaren yttrade, att han från trovärdig person hört omtalas, att Lundabiskopens inkomster uppginge till 40,000 R:dr. Sanningen är likväl att de uppgå till omkring 21,000 R:dr, ehuru de kunna något variera i följd af spanmålens olika priser. Hvad först Helgona gård och gods beträffar, så är det utarrenderadt på 30 år, hvaraf 20 år ännu återstå, mot ett arrende, som uppgår till 18,500 R:dr. Biskopens andra hufvudsakliga inkomst är af Lomma pastorat; men derifrån afgår lön för prebendekomministern och jag tror till följd deraf icke, att denna inkomst uppgår till mera än 2,600 R:dr. Slutligen tillkommer studieskatt m. m, 480 R:dr, så

att slutsumman uppgår till 21,580 R:dr. Att denna lön således öfverstiger den föreslagna med omkring 6,000 R:dr är sannt; men jag anhaller, att man dervid måtte taga i betraktande, att biskopen i Lund utom utförfvande af biskopsembetet har ett åliggande derjemte, som utgör ett skäl för att hans lön icke sättes för lågt. Han är nemligen äfven Prokansler för universitetet och har såsom sådan åtskilliga utgifter. Jag protesterar således mot riktigheten af den här lemnade uppgiften om hans inkomster, enär de uppgåfvos till nära nog dubbelt så stora som de i sjelfva verket äro; och yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Henning: Så vidt jag förstår, har man sökt åt denna fråga gifva större dimensioner, än hon i sjelfva verket till följd af sin natur kan ega. Sålunda har man sagt, att det vore statsekonomiskt origtigt, att biskopen i Lund har större lön än han enligt den af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer fastställda lönereglering borde hafva. Det är visserligen statsekonomiskt oklokt, om staten gör öfverflödiga utgifter, men biskopens i Lund lön har icke något inflytande på statens inkomster eller utgifter. Den inverkar endast på de biskopars löneförhållanden, hvilkas löner icke kunna blifva fullständigt reglerade till det enligt förslaget bestämda belopp, förr än medel dertill blifva tillgängliga från biskopslönen i Lunds stift. Jag tror derföre, att man från statsekonomisk synpunkt kan betrakta frågan med lugn.

Det har också blifvit yttradt, att det i religiöst hänseende vore skadligt, om ej biskopens i Lund löneinkomster blefve reglerade i öfverensstämmelse med förslaget. Visserligen medgifver jag att man kunde bestämma en biskops lön till en i religiöst hänseende menlig höjd, nemligen om den bestämdes så hög, att biskopen derigenom frestades till ett yppigt lefnadssätt eller att han blef föremål för den afund, som är en temligen vanlig svaghet. Jag tror emellertid icke, att någondera här är förhållandet. Såsom förman för det stift, som har största antalet prester, och såsom prokansler för Lunds universitet, befinner sig biskopen i Lund uti en undantagsställning, hvarigenom hans frikostighet och hjälpsamhet tagas i stort anspråk. Detta har väl blifvit tagit i betraktande vid löneregleringens uppgörande, och jag tror, att, om ej lagligt hinder mött för dess genomförande, skulle hans lön med iakttagande af nödig försigtighet kunnat vara tillräcklig, men skilnaden mellan den föreslagna och den nu utgående, eller omkring 5,000 R:dr, är icke så stor, att man deraf försport eller har att befara någon våda i religiöst hänseende.

Slutligen har man ansett den föreslagna skrifvelsen högst nödig, emedan redan 13 år förflutit från beslutet om löneregleringen, utan att denna blifvit till fullo genomförd. Härvid måste dock till en början anmärkas, att, så vida frågan angår Lunds biskopslön, kunde intet dervid göras så länge Bishop Thomander innehade biskopsstolen, hvilket så vidt jag rätt minnes var intill 1865. Vid hans fränfalle frångick lönen så mycket, som man derifrån kunde taga med visshet att icke träda presterskapets privilegier för nära. Att en ytterligare reglering möjligen skulle kunna verkställas är ock så litet

förbisedt, att Kongl. Maj:t redan beslutat att öfver denna fråga höra kyrkomötet, utan hvars medgifvande en rubbning af en presterskapet genom dess privilegier tillförsäkrad förmån ej kan ske. Att kyrkomötet icke sedan blifvit hördt, har åter sin enkla förklaringsgrund deri, att något lagtima kyrkomöte icke kommer att hållas förr än nästa höst. Skulle Kongl. Maj:t sammankallat ett urtima kyrkomöte blott för att få denna lönerегleringsfråga afgjord, då hade detta med bättre skäl, än yttrandet nyss användes, kunnat kallas statsekonomiskt oklokt. Enligt min uppfattning är från Kongl. Maj:ts sida intet rörande denna fråga försummadt, hvarföre jag anser Riksdagen kunna med lugn afvakta den tidpunkt, då Kongl. Maj:t, efter Kyrkomötets hörande, åter tager henne under pröfning.

Jag röstar således för afslag å Stats-Utskottets förslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 eftermiddagen.

Grefve Mörner, Carl Göran: En talare i mitt granskap har bemött en föregående talares yttrande, att biskopens i Lund inkomster i verkligheten vore något högre än hvad redogörelsen i Stats-Utskottets betänkande utvisar dermed, att Helgona gård vore utarrenderad på 30 år och att således någon skilnad i inkomster deraf icke kunde ega rum. Det är säkerligen för den ärade talaren, likasom för mig, bekant att detta område icke är bestämdt i penningar, utan utgår i spannmål. Till följd deraf kan afkastningen blifva ganska olika under olika år.

Det har vidare blifvit anfördt, att biskopen, såsom prokansler för Lunds universitet, hade ett annat åliggande än öfriga biskopar. Detta är sannt, men det har äfven tagits i beräkning vid den ursprungliga lönerегleringen, då hans aflöning blef bestämd till den högsta näst erkebiskopens, förmodligen just med afseende på hans ställning såsom prokansler. Men har äfven förmenat, att den ifrågasatta förändringen i biskopens aflöning icke skulle inverka på någon annan än på de öfriga biskoparne, hvilka genom regleringen skulle kunna erhålla någon löneförhöjning. Saken förhåller sig likväl icke alldeles så. Emedan tillräckliga tillgångar till höjande af de öfriga biskoparnes löner saknats, hafva somliga biskopar blifvit bibehållna vid flere prebendepastorater än de efter den ursprungliga planen skolat hafva. De skulle efter denna plan endast behålla *ett* prebendepastorat, men nu finnes det likväl flere biskopar, som hafva flere sådana. Det är visserligen mycket rart att ha biskopen till pastor, men nog kunde det i alla fall hända, att dessa prebendeförsamlingar gerna skulle se om de rädde om sin prest litet mera odeladt, ty nu tages hans tid i anspråk af omsorger om stiftets allmänna angelägenheter och följden deraf blifver, att prebendepastoraten icke blifva så väl omhuldade, som de skulle blifva, om de hade sin egen kyrkoherde. Det kan således möjligen äfven ur religiös synpunkt vara af icke så obetydlig vikt, att biskopen icke har allt för mycket. Det kan ju också hända, att, om ett förslag till ändring förelades biskopen, han icke skulle befinnas obenägen att ingå derpå.

För

För min del har jag icke kunnat blifva öfvertygad om att det ligger någon oriktighet i Stats-Utskottets nu framställda förslag. Man säger visserligen, att Riksdagen väl kan gifva sig till tåls, till dess kyrkomötet först blifvit hört, och det kan så vara; men jag sätter i fråga, om det icke vore likaså bra, om Riksdagen först blefve hört. I allt fall, om Riksdagen aflåter denna skrifvelse till Kongl. Maj:t, och kyrkomöte inträffar nästa år, så hafva vi stor anledning till den förmodan, att icke någon rubbning kommer att ega rum i Kongl. Maj:ts nådiga beslut, men en möjlighet kunde vara, att kyrkomötet komme att taga frågan i ett mera allvarligt begrundande, och icke, äfven det, komma att stanna vid något *provisoriskt*.

Friherre Funck: De skäl som här, särdeles af de tvänne talarne från Stockholm och Södermanland, blifvit framställda för afslag å Stats-Utskottets betänkande, synas mig vara så tillfyllestgörande, att jag icke ämnar lägga något ytterligare dertill. Jag har endast begärt ordet för att försvara den reservation, i hvilken jag deltagit. Det har nemligen af en talare från Gefleborgs län blifvit anmärkt, att denna reservation skulle innehålla något mystiskt, och jag önskar fritaga både mig och mina medreservanter från all håg för mysticism, då jag nemligen tror, att man vid ett noggrant genomläsande af denna korta reservation icke kan finna något underbart deri. Det synes mig vara ganska enkelt, att Stats-Utskottet ansett sig föranlåtet att på den vanliga vägen begära del af det statsrådsprotokoll, som blifvit förddt då Kongl. Maj:t fattade sitt beslut i afseende på den tillfälliga regleringen, samt att Stats-Utskottet deraf erhållit den upplysning, att Kongl. Maj:t, i sammanhang med beslutet om den tillfälliga regleringen, jemväl beslutat lemna kyrkomötet och Riksdagen tillfälle att yttra sig i frågan. Vid sådant förhållande anser jag att något för närvarande icke är att göra. Jag och mina medreservanter förmenade, att en påminnelse till Kongl. Maj:t om något, som han sagt sig skola göra, hvarken varit af behofvet påkallad eller lämplig. I sjelfva verket har också minoriteten inom Stats-Utskottet i detta hänseende varit af samma tanke som statsrevisorerne, hvilka icke föreslagit någon direkt åtgärd, ehuru en af Herrar Revisorer nu har kommit på annan tanke. Emellertid tror jag för min del, att tillräckliga skäl blifvit framställda för afslag, äfvensom att denna lilla reservation är enkel och icke innehåller något mystiskt.

Jag anhåller således om afslag å Stats-Utskottets betänkande.

Herr Brun: Med anledning af den siste ärade talarens anmärkning mot det af mig begagnade ordet "*mystisk*", beder jag få säga, att det naturligtvis endast haft afseende derpå, att reservationen förekommit mig temmeligen oförklarlig, dels derföre, att de för densamma angifna motiver synts mig vara svaga, dels emedan jag ej kan finna skäl uti att till en obestämd framtid öfverlemna rättelsen af ett missförhållande, hvarigenom, så länge det fortfar, ett förlösande af statens medel eger rum, något annat har jag med det anmärkta uttrycket ej menat eller velat insinuera.

Riksd. Prot. 1872. 1 Afd. 4 Band.

I motsats till hvad en annan högt aktad talare, Herr Grefve Hamilton yttrat, att allan rättfärdighet skulle vara uppfylld såväl i ekonomiskt som religiöst hänseende, får jag säga, att jag icke kan fatta att det i någotdera hänseendet är så väl bestämdt, som det borde vara. I den tid vi lefva, då man söker på allt sätt taga vara på statens medel, och yrkar på skattenedsättningar, tror jag det icke vara förenligt hvarken med god ekonomi eller omtanke i öfrigt, att lemna sådana öppna luckor, som den här ifrågavarande, hvilka man icke vårdar sig om såsom man borde kunna göra. Jag beder att särskilt få fästa uppmärksamheten derpå, att det icke är troligt, att förlusten för staten stannar vid beloppet af den arrendesumma, som biskopen för de honom anslagna gods erhåller, ty om denna egendom vore utarrenderad till det belopp, som därför *borde* kunna erhållas, så skulle derifrån måhända inflyta betydligt mera, som kunde komma statsverket till godo.

Hvad slutligen beträffar de intryck, som menniskor bilda sig deraf, att en del biskopslöner, och synnerligast den i Lund, äro mycket stora, så framkallas dessa icke af någon speciel bekantskap om huru biskopen lefver och hur välgörande han är, utan af de torra siffror, som ange huru mycket stiftsstyresmannen fordrar af det timliga goda, och der dessa siffror äro så höga, som händelsen är för biskopslönen i Lund, påstår jag bestämdt att de verka ofördelaktigt i det af mig antydda afseendet.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets hemställan.

Friherre De Geer: Jag anhåller endast att med ett par ord få upptaga några anmärkningar, som här blifvit gjorda, och för så vidt jag hört, icke blifvit bemötta. Här är sagdt, att, då Kammar-kollegium tillstyrkte Kongl. Maj:t, att fullständigt genomföra löneregleringen för biskopen i Lunds stift, så hade man deri ett godt stöd för den åsigt, att donationen af Helgonagård icke vore af sådan beskaffenhet att icke en reglering af afkastningen från denna egendom kunde varit för Kongl. Maj:t möjlig. Med anledning häraf anhåller jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att Kammar-kollegium i sitt utlåtande yttrade att Presteståndets åsigt i frågan icke utan rubbning af de grunder för regleringen, som redan blifvit af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer antagna och i Kongl. Maj:ts nådiga bref den 15 Juni 1861 tillkännagifna, låte tillämpa sig för biskopen i Lunds stift. Deri synes mig ligga ett erkännande af Kammar-kollegium, att en så beskaffad reglering af biskopens lön skulle stå i strid med Presteståndets åsigt; och, för så vidt Presteståndets bifall anses erforderligt i denna privilegiefråga, borde således detta stånds protest af Kongl. Maj:t anses såsom hinder för regleringens genomförande.

De obestämda ordalag, hvilka en annan talare ansåg förefinnas i Kongl. Maj:ts beslut om den tillfälliga regleringen, härleda sig just deraf, att genom den af Presteståndet särskildt uttalade mening en stridighet uppkommer mellan två olika delar af Rikets Ständers beslut, då nemligen Kongl. Maj:t ansåg att Presteståndets uttryckta åsigt måste betraktas såsom en del af Rikets Ständers beslut, emedan denna åsigt blifvit af Rikets Ständer anmäld. Det var derfore

som Kongl. Maj:t ansåg, att för regleringens slutliga genomförande en förklaring behöfdes.

Samme talare anmärkte, att, då Presteståndet såsom målsman för presterskapets privilegier en gång blifvit hört i frågan, så vore det alldeles öfverflödigt att nu höra kyrkomötet. Mig deremot vill det likväl alldeles icke synas öfverflödigt, att söka af kyrkomötet utverka ett samtycke, som af Presteståndet icke blifvit lemnadt, såvida man nemligen, i likhet med Kongl. Maj:t, önskar att kunna nedbringa biskopslönen till den siffra som för honom från början blifvit afsedd.

Grefve Mörner, Axel: Då nu blifvit yttradt, att Kammar-kollegii och Statskontorets utlåtande den 10 Juni 1863 skulle innebära, att en reglering af biskopens i Lund lön vore stridande mot Presteståndets privilegier, torde det tillåtas mig att, såsom vederläggning af detta påstående, meddela, att vid samma utlåtande finnes af Kammar-kollegium tillagdt ett specifikt förslag till lönereglering för biskopen i Lund, upptagande, förutom inkomsten af prebendepastoratet Lomma, kyrkotionde, studieskatt och cathedraticum, endast *en viss del af arrendet för Helgona gård och gods*, 6,452 kubikfot, 2,175 kannor spanmål, beräknade enligt 20 års medelmarkegång efter ett värde af 1: 82 per kubikfot spanmål, $\frac{2}{3}$ del råg, $\frac{2}{3}$ del korn och $\frac{1}{3}$ del hafre, till ett belopp af 11,755 R:dr 94 öre, hvarigenom biskopens inkomster skulle uppgå till ett sammanlagdt belopp af 15,000 R:dr. Derjemte föreslogs i samma löneregleringsförslag, att till biskopslöneregleringsfonden skulle indragas, utom annat, kronotionde m. m. "*det öfriga arrendet af Helgona gård och gods*" beräknadt till 6,932 R:dr 8 öre. Hade nu Kammar-kollegium ansett det vara oriktigt att reglera biskopens lön till endast 15,000 R:dr, hade kollegium naturligtvis icke gjort upp denna beräkning och inlemnadt densamma till Kongl. Maj:t, samt icke heller bestämdt föreslagit, att öferskjutande arrendet af Helgona gård skulle indragas till biskops-löneregleringsfonden. Biskopens lön skulle emellertid äfven på ett annat sätt kunna minskas, om nemligen, för den händelse att Kongl. Maj:t ansåge Helgona gård och gods på grund af Presteståndets privilegier vara skyddade och biskopen för all framtid tillagnade, Kongl. Maj:t funne skäl att, om öfrige vederbörande dertill lemnade samtycke, ändra den gjorda bestämmelsen att med biskopens lön skulle vara förenad ett prebendepastorat. Det vore en sak, hvarmed också säkerligen innevånarne i Lomma pastorat skulle blifva ganska belättna, om prebendepastoratet afskildes från biskopsstolen och försågs med en särskild kyrkoherde.

Hvad angår sjelfva arrendebeloppet för Helgona gård, så utgör det enligt Kammar-kollegii uträkning efter 20 års medelmarkegång 18,688 R:dr 2 öre. När man vet, att godsets areal är ungefär 2,083 tunnland på Skånes bördigaste jord, så kan man lätt föreställa sig i hvilket förhållande detta arrende står till egendomens verkliga värde. Arrendet upphör icke om 30 år, såsom här blifvit yttradt, utan upphör dels år 1886 och dels 1890 enligt arrendekontrakt af år 1855 och auktionsprotokoll af år 1859. Således är tidpunkten för arrendets

upphörande icke på långt när så aflägsen som här är, uppgifvet, och den summa, hvartill egendomens arrende uppgår, kommer säkerligen vid arrendetidens slut att ganska väsentligt ökas.

Slutligen må det tillåtas mig att, ehuru det kanske icke egentligen hör till denna fråga, anmärka, hurusom Lunds domkapitel, i sitt med mycken kloket skrifna, den 6 November 1867 afgifna utlåtande angående den ifrågasatta löneregleringen, sedan kapitlet i början omtalat att Biskop Hahn fått sig Helgona gård tillagd, utan att likväl dervid omnämnas, att sådant skett endast för hans lifstid, så länge han biskopsembetet förestod, slutligen kommer till den konklusion, att Helgona gård *förmodligen blifvit biskopen i ersättning tillagd i stället för annan jordagods*, som i strid med IX momentet i Malmö recess blifvit från biskopsstolen indraget. Domkapitlet har emellertid icke kunnat specifikt uppgifva hvilka dessa jordagods skulle hafva varit, utan omnämner endast ett par ängar, af hvilka den större eller den så kallad *Bryggårängen* gifver en afkastning af omkring 100 lass hö. Då Domkapitlet emellertid ville bevisa, att biskopen fått Helgona gård sig tillagd, så säges det, att sådant förmodligen skett, för att godtgöra en orättvisa som han lidit derigenom att andra honom anslagna gods blifvit indragne, och att således äfven Helgona gård skulle skyddas af Malmö recess, hvilket icke håller stånd.

Grefve af Ugglas: Jag beder Kammararen bemärka, att det icke blifvit af någon ifrågasatt, att hvad Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutat i afseende på biskopslönen i Lund icke skulle blifva gällande, utan att frågan endast gäller, *huru* det må kunna sättas i verkställighet. Man har här mycket fäst sig vid hvad i föregående tider blifvit i denna fråga vidgjordt, och visat att Helgona gård blifvit såsom ett personligt beneficium anslagen till Biskop Hahn och sedermera till Kronan indragen, men man har icke fäst sig vid det tillägg, som gjordes vid anmälandet af Rikets Ständers beslut vid 1859—1860 årens riksdag, att nemligen Rikets Ständer trodde sig böra hos Kongl. Maj:t anmäla, att i afseende å den ifrågavarande regleringen af biskoparnes aflöning Presteståndet för sin del ansett, att äfven den bestämmelse borde meddelas, att "afkastning af boställen, hemman, lägenheter eller jordar, som för all framtid blifvit biskop i visst stift uttryckligen tillförsäkrad, må ej till annan biskops aflöning användas". Det var också helt naturligt att ett sådant tillägg gjordes, då Rikets Ständer ansågo, att Presteståndet på grund af sina privilegier egde rättighet att göra ett dylikt förbehåll. Nu säger Utskottet, att i den af Carl XI 1689 meddelade resolution icke blifvit begagnade de nyss citerade orden "*för all framtid*". Der står emellertid, att Kongl. Maj:t aktat nödigt "*ett visst uppsättia låta så att biskoparna hädanefter måga wetha hvad som them ärhligen till underhåldh beståås*"; och deri lærer väl ligga samma mening som på annat sätt blifvit uttryckt genom orden "*för all framtid*". Jag tror således icke att det kan vara rätt och klokt att härvid förbise kyrkomötets rättighet att få yttra sig i frågan.

Ett annat skäl, hvartför jag anser att en sådan skrifvelse som

den af Utskottet föreslagna icke bör aflåtas, är det att, då man vet att Kongl. Maj:t ämnar taga frågan om hand, det förefaller mig föga skickligt att använda de i skrifvelseförslaget förekommande orden: "att anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t tillse, att den af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer gemensamt beslutade reglering af biskopens i Lunds stift löneförmåner varder till fullo verkställd". Äfven om man är fullt öfvertygad, att verkligen ingen tvist om Helgona gård skulle kunna uppstå, skulle jag, likväl icke tro att formen för denna skrifvelse blifvit väl vald. Ännu sämre förefaller det mig att använda dessa ord, sedan Stats-Utskottet, för att få full kännedom i ämnet, hos den statsrådsledamot, hvilken blifvit förordnad att under innevarande riksdag utöfva den befattning med riksdagsärenden, som enligt 46 § af Riksdags-ordningen tillkommer en ledamot af Statsrådet, anhållit om upplysning, hvilka åtgärder Kongl. Maj:t i ämnet vidtagit, och derpå erhållit det svar, att Kongl. Maj:t i sammanhang med samma löne reglering i nåder beslutit att framledes lemna Riksdagen och allmänna kyrkomötet tillfälle att afgifva yttrande i fråga om rätta förståndet af Rikets Ständers vid 1859—1860 årens riksdag anmälda beslut. Det är ju således här blott fråga om, huruvida denna formalitet, som likväl af frågans natur är framkallad, bör iakttagas. Sedan ett yttrande, huru beslutet vid 1859—1860 årens riksdag bör tolkas, blifvit till Kongl. Maj:t afgifvet, lärer väl Kongl. Maj:t framkomma med proposition angående regleringen af biskopens löneförmåner i enlighet med Riksdagens och kyrkomötets beslut. Jag tror således, att Riksdagen för närvarande icke bör vidtaga någon annan åtgärd än att, på sätt reservanterne tillstyrkt, lägga den af statsrevisorerna gjorda anmärkning till handlingarne, under afvaktan af hvad Kongl. Maj:t vid nästa riksdag kan komma att meddela.

Jag anhåller om afslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Stats-Utskottets förevarande utlåtande och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utfollos med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

"Den, som bifaller Stats-Utskottets utlåtande N:o 70, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren detta utlåtande.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—21.
Nej—60.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 30 sistlidne April och 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 72, i fråga om anslag till tvenne docentstipendier vid Carolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets den 30 sistlidne April och 1 dennes bordlagda betänkande N:o 16, med förslag till reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta betänkande skulle punkt- och paragrafvis företagas till afgörande, med iakttagande deraf, att 3:dje, 4:de och 5:te punkterna i betänkandet komme att behandlas i sammanhang med motsvarande delar af reglements-förslaget, nemligen § 29 mom. 2, § 31 mom. 3, och § 32 mom. 2.

Svarades ja.

1:sta punkten, innehållande reglements-förslaget.

§ 1.

Bifölls.

§ 2.

Mom. A, B och C.

Biföllos.

Mom. D.

Herr Rydqvist: Jag vill blott i afseende å detta moment anmärka ett redaktionsfel; här står "*Rikets Ständer*", men det bör väl vara "*Riksdagen*".

Herr Ekman, Johan Jakob: Med anledning af den gjorda anmärkningen att orden "*Rikets Ständer*" torde böra utbytas emot ordet "*Riksdagen*", beder jag blott att få erinra att den föredragna punkten är ett utdrag ur "*Rikets Ständers beslut och förordning om banken af den 22 September 1668*", och att uttrycket således är fullt berättigadt.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

§§ 3 och 4.

Biföllos.

§ 5.

Herr Rydqvist: För min del är jag af den åsigt, att den här tillstyrkta förändring i bestämmelserna om hvad såsom bankens metalliska kassa skall anses, i allmänhet är riktig; men jag kan icke finna annat, än att det afvenledes är fullt riktigt, att såsom metallisk kassa anse och beräkna jemväl hvad nu gällande bankoreglemente i 5 § mom. f) upptager, nemligen det silfver och guld, som blifvit hos kända och säkra handelshus eller bankinrättningar å utrikes ort för bankens räkning nedsatt, eller är under transport från utrikes ort till banken. Med så lätta kommunikationer, som vi nu för tiden ega, och då detta silfver och guld, enligt hvad känt är, icke finnes på andra platser än i Hamburg, Altona och London, kan jag icke finna annat, än att detta när som helst, eller inom några få dagar, för banken härstädes disponibla metallförråd med fullt skäl må fortfarande anses och beräknas såsom metallisk kassa.

Jag yrkar således för min del att detta moment må tillfogas den föreslagna nya paragrafen.

Herr Wallenberg: Det omförmälda mom. f) i nuvarande bankoreglementes § 5, hvilket Herr Rydqvist velat bibehålla, är ett af de orimliga stadganden, som väckt stor förvåning hos alla, som derom erhållit kunskap, och jag anser för min del såsom en af de största förbättringarne, som i nu föreliggande förslag blifvit gjorda, att detta mom. blifvit *borttaget*. Der talas om "det silfver och guld, som blifvit hos kända och säkra handelshus eller bankinrättningar å utrikes ort för bankens räkning nedsatt", men detta är helt enkelt bankens *bokfordringar* och ingenting annat. Då Banko-Utskottet nu gjort rent spel och gifvit hvar sak *sin rätta* benämning, så hoppas jag åtminstone att detta skall erkännas af Riksdagen.

Jag anhåller om bifall till Banko-Utskottets förslag.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag anhåller blott att få instämma med den siste talaren.

Friherre Sprengtporten: Jag beder att få förena mig med Herr Wallenberg.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen och dels af Herr Rydqvist, att paragrafen skulle godkännas med följande tillägg: "ävensom det silfver och guld, som blifvit hos kända och säkra handelshus eller bankinrätt-

nigar å utrikes ort för bankens räkning nedsatt, eller är under transport från utrikes ort till banken“.

Härefter framställdes proposition på bifall till paragrafen och besvarades med ja.

§ 6.

Mom. 1.

Herr Wallenberg: Af något förbiseende har i detta mom. begagnats ett uttryck, som icke står i öfverensstämmelse med 72 § Regeringsformen, och jag tager mig därför friheten föreslå, att momentet måtte erhålla följande lydelse: Riksbanken eger att under de vilkor och inom de gränser, som nedan bestämmas, utgifva sedlar, hvilka, jemlikt 72 § Regeringsformen, *för mynt i riket må erkännas*.

Friherre von Schwerin: Då den af Herr Wallenberg framställda anmärkning är fullt befogad, anhåller jag att Kammaren be-
hagade bifalla Herr Wallenbergs förslag.

Utskottets redaktionsförslag uppgjordes under förutsättning, att Kongl. Maj:ts proposition om förändrad lydelse af 72 § Regeringsformen skulle blifva antagen, men då så icke skett, hade ordalagen bort ändras.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit det af Herr Wallenberg gjorda yrkandet, att momentet skulle bifallas med följande förändrade lydelse: “Riksbanken eger att under de vilkor och inom de gränser, som nedan bestämmas, utgifva sedlar, hvilka, jemlikt 72 § Regeringsformen, för mynt i riket må erkännas;” framställdes först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på detsamma antagande med ofvansagde förändrade lydelse, hvilken proposition med ja besvarades.

Mom. 2 och 3.

Biföllos.

§ 7.

Bifölles.

§ 8.

Herr Wallenberg:

Friherre von Schwerin: Till svar å den föregående värde talarens förfrågan, får jag meddela, att då de med kursiv stil på

venstra spalten upptagna bestämmelser afse Hofrättens åtgärder, men reglementerande härom icke torde tillhöra bankoreglementet; har Utskottet ansett nämnda bestämmelser böra utgå.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen bifölles.

§§ 9 och 10.

Biföllos.

§ 11.

Mom. 1.

Herr Wallenberg: Jag har icke på något ställe i förevarande förslag kunnat återfinna den i sista punkten af 19 § i gamla bankoreglementet förekommande bestämmelse, att: "Fullmäktige låte jemväl föranstalta, att Riksbankens behållningar i guld varda, i mån af behof, utmyntade."

Nämnda stadgande synes mig lämpligen hafva bort bibehållas och dervid sammanföras med nu föredragna moment af 11 §. Af sådan anledning och då i allt fall icke torde kunna antagas, att förslaget till reglemente i sin helhet bifalles oförändradt, anhåller jag om återremiss.

Friherre von Schwerin: Utskottet har ansett, att paragrafen med den föreslagna lydelsen skulle blifva tillräckligt tydlig, men då jag icke kan förneka, att åsigterna härom kunna vara olika, vill jag icke motsätta mig att paragrafen till Utskottet återremitteras.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande,

Mom. 2.

Bifölles.

§§ 12, 13 och 14.

Biföllos.

§ 15.

Mom. 1.

Herr Wallenberg: Jag vill blott hafva till protokollet an-

tecknad, att jag anser, att Utskottet bort inkomma med förslag, att *papperssettorna* skulle upphöra, enär denna Kammare vid förra riksdagen utan votering fattade ett sådant beslut och detsamma vid gemensam votering föll på endast tolf röster. Jag tror ock, att tidpunkten varit gynnsam för spridande af mynt i landet, och att detsamma därför icke bort försummas.

Herr Ekman, Johan Jakob: Den åsigt, som uttalats af den siste värde talaren, delades, om jag icke misstager mig, af Utskottets fleste ledamöter från denna Kammare; och att de icke sökt genomdrifva detsamma, tror jag härrört allenast deraf, att, då den underkändes vid förra riksdagen, ansågs det icke lämpligt att nu inkomma med ett nytt förslag, då detta år är det sista före nya val till Andra Kammaren. Då härtill kommer, att en myntförändring troligen står för dörren, dervid efter all anledning sedlar å så ringa valör, som en riksdaler riksmünt, komma att försvinna, har Utskottet ansett häruti ligga ett ytterligare skäl att nu icke inkomma med förslag i sådan rigtning.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

Mom. 2.

Herr Wallenberg: Detta förslag antyder verkligen icke någon benägenhet att få bort papperssettorna, utan snarare att man vill hafva dem qvar och föröka dem. Förslaget står icke heller i konsekvens med Riksdagens beslut i afseende å statsobligationer, att nemligen till säkerhet mot förfälskning, minst tre namn skola vara *handskrifna*. Då nu icke ens blifvit föreslaget, att den nya upplagan småsedlar skulle förfärdigas med konsttryck, utan den finge anbringas med en vanlig namnstämpel, kan jag icke se hvartill reformen skulle tjena. Är man derjemte öfvertygad, att en myntförändring står för dörren, i syfte att skaffa mynt i den allmänna rörelsen, tror jag det vore skäl att låta hittills varande bestämmelser qvarstå; och får jag af sådan anledning yrka bibehållande af momentet 3 § 28 i gamla bankoreglementet.

Herr Ekman, Johan Jakob: Det skulle icke förundrat mig om den siste värde talaren föreslagit, att *båda* namnen skulle anbringas genom tryck. En sådan omfattades af många af Utskottets ledamöter och äfven af mig, men man trodde sig icke för närvarande kunna komma längre än till genomförande af det förslag, fullmäktige framställt, eller att den ena namnteckningen skulle anbringas genom tryck; och då detta torde vara ett steg i den rätta rigtningen, tror jag det vara skäl, att ingå på det af Utskottet framställda förslaget.

Herr Wallenberg: Jag tillerkänner fullmäktiges framställningar allt det afseende desamma kunna förtjena, men att Banko-Utskottet skall taga för gifvet, att icke något annat kan vinna framgng hos Riksdagen, är en uppfattning, som jag icke kan vara med

om. Är det större utsigt till trygghet om banksedlarne förfärdigas genom konsttryck, skall jag icke sätta mig deremot, men detta förslag synes mig vara af sådan beskaffenhet, att man knappast kan tänka sig ett mera besynnerligt. Om någon ändring skulle kunna vinnas, erfordras att momentet till Utskottet återremitterades, och jag återtager derföre mitt förra yrkande och anhåller i stället om proposition på återremiss.

Herr De Maré: Den af Utskottet föreslagna åtgärd är half, och derföre kan om densamma, såsom om alla andra halfva åtgärder, sägas ganska mycket. De gagna i allmänhet icke mycket, och lämpligast är otvifvelaktigt, att, der så ske kan, steget tages fullt ut. Inom Utskottet voro också tankarne icke mycket delade derom, att ingen garanti ligger i de handskrifna, temligen otydliga streck, som stå under sedlarne, utan ansåg man, att lika stor trygghet mot förfalskning förefunnes, om namnteckningen anbringades genom konstgravyr, på sätt som sker å räntekuponger. På de skäl, här blifvit antydda, samt de af fullmäktige ganska vidlyftigt andragna, tror jag emellertid, att Utskottet gjort rätt, då det afvikit från sin åsigt om lämpligheten deraf, att båda namnen blefve tryckta, och åtnöjt sig med att föreslå en half åtgärd. Jag vill icke medgifva, att Utskottet skulle hyst den föreställning, att ett förslag skulle blifva af Riksdagen antaget förnämligast derför, att det blifvit framställt af fullmäktige, utan har Utskottet samvetsgrannt fullgjort sin pligt, att noga pröfva fullmäktiges förslag, hvilka ock, såsom Kammaren behagade finna, blifvit af Utskottet i ganska många stycken förändrade.

Jag anhåller om bifall till förevarande moment, och får tillika fästa uppmärksamheten derpå, att det vore särdeles önskvärdt, om de af Kammarens ledamöter, som i ett eller annat hänseende kunna önska förändring i denna eller annan paragraf, ville, i stället att yrka återremiss, sjelfva formulera ändringsförslag. Om nemligen återremiss beslutes, men Andra Kammaren emellertid bifallit Utskottets förslag, blir följden den, att Utskottet allenast hemställer, det Första Kam-maren behagade i frågan fatta beslut, och genom denna omgång för-loras en dyrbar tid.

Herr Wijkander: Jag skall icke upprepa de skäl, som af före-gående talare blifvit anförda, utan anhåller endast få fästa uppmärk-samheten derpå, att det blott är fråga om de två lägsta sedelvalö-erne, å respektive en och fem riksdaler, samt att, enligt sistlidet års bokslut, namnteckningarne å dessa sedlar medfört en kostnad för banken af 24,454 riksdaler. Denna Kammares utskotts-ledamöter ansågo väl, att tryggheten mot förfalskning icke skulle minskas om båda namnteckningarne anbringades å dessa sedlar genom tryck; men då fullmäktige af undseende för tjänstemännen, som af sedel-skrifningen hafva en hittills påräknad inkomst, icke ansett sig för närvarande kunna taga steget fullt ut, anslöto de sig inom Utskot-tet till fullmäktiges förslag, helst detsamma ändock skulle medföra en besparing af öfver 12,000 R:dr. Jag yrkar bifall till det föredragna momentet.

Herr Wallenberg:

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölles.

Mom. 3—6.

Biföllos.

§ 16.

Mom. 1.

Grefve Mörner, Oscar: Jag kan för min del icke rätt förstå denna paragraf. Här står i första momentet, att i Riksbankens kassor *skall* tillhandahållas svenskt silfvermynt af *alla* valörer. Detta tyckes vara ett ovilkorligt påbud, men sedermera förekommer i sista punkten, att fullmäktige böra tillse att, så vidt ske kan, nödigt förråd förefinnes. Huru det skall kunna förenas att i första punkten genom ordet "skall" gifva en ovilkorlig föreskrift och i sista punkten sedermera insätta orden "så vidt ske kan" är för mig svårt att fatta. Dessa stadganden stå efter min uppfattning i fullkomligt kontradiktoriskt förhållande till hvarandra, och huru ogera man än må yrka återremiss, vet jag icke, om det är skäl att antaga en paragraf, hvars särskilda punkter icke kunna låta sig förenas. Jag begagnar detta tillfälle att förklara, att jag till följd deraf, att detta betänkande först framkommit mot slutet af Riksdagen, då alltid den ytterligaste brådska är rådande, icke skulle hafva haft något emot att afslå hela förslaget, på det att det måtte hvila till nästa riksdag, då man kunnat hafva god tid att i Februari månad behandla detsamma, ty jag tillåter mig tvifla att detta är fallet i dag. Men jag ville icke framkomma med en sådan hemställan, enär jag icke trodde den hafva någon utsigt till att blifva antagen. Det må gå med en återremiss huru som helst — och jag skulle för min del ganska lugnt se om derigenom förslaget icke kunde hinna blifva antaget — man bör dock alltid tillse att det är mening uti de stadganden man antager. Meningen med denna paragraf skulle väl vara att hindra att från Riksbanken 50-öringar lemnas när man begär specier, men paragrafen bör vara skrifven så, att dess särskilda bestämmelser icke stå i strid med hvarandra, och jag anhåller derföre om återremiss af denna punkt.

Herr Ekman, Johan Jakob: Den föregående talaren förbigick i sitt citat just de ord, som gifva åt momentet dess egentliga betydelse, nemligen orden "af hvarje slag". Läser man momentet i sin helhet, så hänger det ganska väl tillsammans, då man måste förutsätta möjligheten af att icke tillräckligt förråd af *hvarje slag* alltid förefinnes.

Jag anhåller att Kammarén måtte bifalla paragrafen.

Herr Wallenberg: Jag får fästa Grefve Mörners uppmärksamhet på

samhet på att den af honom anmärkta oegentligheten är temligen gammal och gått igenom många voteringar då derom debatterats, men det har varit för Bankofullmäktige angeläget att bibehålla detta stadgande, om de skulle vilja vid något tillfälle invexla banksedlarna med små mynt i stället för med hela specier. Det brukades ofta förr, i syftning att stäffa invexlingen. Man undandrog sig att honorera Riksbankens förbindelser efter ordalydelsen.

Om nu Grefve Mörner, i stället för att yrka återremiss, hvori jag icke vill instämma, föresloge, att orden "så vidt ske kan" skulle uteslutas, så komme de särskilda punkterna i denna paragraf i harmoni med hvarandra.

Herr Wijkander: Jag kunde visserligen afstå från ordet, då jag fullkomligt instämmer med Herr Ekman, men jag ber att få yttra några ord i anledning deraf att Herr Wallenberg motiverade ordalagen i förevarande paragraf dermed, att fullmäktige behöfde hafva detta stadgande qvar såsom ursäkt om de ville lemna småmynt i stället för specier. Jag tror icke, att man behöfver sätta denna färg på stadgandet. Första punkten uttalar såsom regel, att i Riksbankens kassor utlemnas mynt af alla valörer, men man har varit tvungen att i den följande punkten äfven uttala ett erkännande af att det endast "så vidt ske kan" är möjligt att alltid hafva "tillräckligt förråd", för att under alla förutsättningar kunna lemna alla slags valörer. Detta gäller isynnerhet om halfva specien eller två-rikisdalern, hvilken i allmänhet ingen hittills velat hafva och hvaraf ett mycket ringa antal till följd deraf finnes prägladt. Om det nu skulle roa någon att begära endast halfva specier till ett betydligt belopp, för att sätta banken på det hala och det då vore en ovilkorlig skyldighet att hafva tillräckligt förråd af alla valörer, kunde det ju inträffa, att banken blefve insolvent på halfva specier, fastän den vore rik på hela. Man *måste* därför förbehålla sig denna rättighet.

Jag tror, att Kammaren kan bifalla paragrafen sådan den är, emedan den innehåller såsom regel att i Riksbankens kassor skola tillhandahållas alla valörer, men slutar med orden att "så vidt ske kan" bär nödigt förråd af hvarje slag förefinnas, ty det är helt enkelt icke möjligt att alltid hafva alla slags valörer till erforderligt belopp.

Jag yrkar bifall till paragrafen.

Grefve Mörner, Oscar: Den siste talaren yttrade, att det står såsom regel, att alla valörer skola utlemnas. Vore det skrifvet så, hade jag icke något deremot, ehuru det icke vore vackert uttryckt. Men nu står i 1:sta momentet orden "skall tillhandahållas", hvilket väl vill säga, att det skall finnas, för att utlemnas till den som sådant begär, och sedermera tillägges i 2:dra punkten orden "så vidt ske kan". Huru skall detta låta förena sig på annat sätt, än att den sednare punkten skulle vara tillkommen endast för att fullmäktige icke skola kunna ställas under åtal? Detta förefaller mig vara så

oriktigt redigeradt, att, om någon paragraf behöfver återremitteras för att erhålla ny redaktion, så är det väl denna.

Jag fortsätter således mitt yrkande om återremiss, på det att icke någon skuld måtte komma på mig, för att Riksdagen antagit en lag, hvars stadganden stå i kontradiktoriskt förhållande till hvarandra.

Herr De Maré: Det måste förundra flere än mig, att den siste talaren yrkat återremiss å denna paragraf, som är ordagrant lika med det gamla stadgandet, då han sagt, att han hellre vill hafva det gamla qvar. Detta finner jag icke öfverensstämmande med den vanliga skärpa han använder vid sina yttranden och yrkanden.

Hvad beträffar sjelfva paragrafen, ber jag att få nämna, att jag inom Utskottet önskat en annan redigering af densamma, emedan i dess första del finnes ett ovillkorligt stadgande, som till viss grad upphäfves i den sednare, och jag skulle för min del vilja att orden "så vidt ske kan" insattes i 1:sta momentet. Det är alldeles nödvändigt, att dessa orden finnas intagna i paragrafen. icke af det skäl, som anfördes af en talare på stockholmsbänken, att det behöfdes ett kryphål för fullmäktige, utan derföre att myntverket icke står under Bankofullmäktiges lydnad, hvaraf följdén blir att tillgången på mynt är beroende af hvad myntverket kan hinna åstadkomma. Gifver man således en ovillkorlig föreskrift i detta hänseende, behöfdes det också, att fullmäktige voro de, som egde att befalla öfver Myntverket.

Jag tror, att det är af ringa inflytande, huruvida paragrafen redigeras såsom Utskottet föreslagit eller på det sätt jag anser vara lämpligast, hvarföre jag, då jag icke, såsom en föregående talare, kan anse det vara ligkiltigt, om reglementet vid denna riksdag blifver antaget, icke vill yrka någon ändring i ordalagen.

Herr Wallenberg: Jag har icke i afseende på denna paragraf gjort något yrkande och kan således icke taga på mig ansvaret för den tidsutdrägt, som kan uppkomma genom en återremiss, men då här blifvit taladt om olägenheterna för Riksbanken att behöfva tillhandahålla alla valörer till obegränsadt belopp, kan jag icke annat än hos de Herrar, som voro med om striderna förr i verlden, återkalla i minnet, att striderna då gällde oegentligheten, att Riksbanken tilläts undandraga sig att tillhandahålla sådant silfver, som stod på sedlarne, eller att inlösa sedlarne efter deras ordalydelse. Detta är nu en fallen fråga, ty på långliga tider hafva fullmäktige icke sökt komma ifrån denna bestämmelse. Men om något skulle vinnas genom denna paragraf, så vore det just att den gamla frågan åter kunde upplifvas, och man kunde få bestämdt om riksbankssedlar å stora valörer kunna, i strid med deras lydelse och i strid med sedelhafvarens begäran, invexlas med små mynt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels återremiss deraf; framställde

Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Mom. 2.

Bifölls.

§ 17.

Bifölls.

§ 18.

Mom. 1.

Herr Wallenberg: Jag får anhålla att Kammaren måtte i denna paragraf besluta en liten redaktionsförändring, som är ett förtydligande. Här står: "I Stockholm vid uppvisandet betalbara". Jag hemställer om den förändring i ordalagen, att det komme att heta: "Vid uppvisandet i Stockholm betalbara".

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit Herr Wallenbergs gjorda yrkande, att momentet skulle bifallas med den förändring, att orden *i Stockholm* nedflyttades och insattes näst efter orden *vid uppvisandet*; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på momentets antagande med ofvanberörda ändring, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. 2.

Bifölls.

§§ 19—24.

Biföllos.

§ 25.

Herr De Maré: Jag tager mig friheten föreslå, att ordet "Luleå" måtte insättas efter orden "afdelningskontoret i".

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen bifölls med införande af ordet *Luleå* efter orden *afdelningskontoret i*.

§ 26.

Bifölls.

§ 27.

Herr De Maré: Jag får hemställa, att ordet "Luleå" måtte införas efter orden "afdelningskontoret i".

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen godkändes med införande af ordet *Luleå* efter orden *afdelningskontoret i*.

§ 28.

Bifölls.

§ 29.

Mom. 1.

Bifölls.

Mom. 2 och i sammanhang dermed 3:dje punkten i betänkandet.

Herr Wallenberg: Jag vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att här är fråga om införande af ett nytt lånesätt, då banken skulle meddela lån *på tre månaders uppsägning*. I allmänhet har det ansetts för de stora bankanstalterna tjenligast, att lån utlemnats på jemförelsevis kortare tid, högst sex månader, och jag tror icke, att man borde introducera detta lånesätt, helst banken väl bör främja, men icke stödja sig på den inhemska rörelsen, hvilket blefve händelsen om det ifrågavarande lånesättet i vidsträcktare mån kom i bruk. Det är Hypoteksföreningar, som skola gifva långa lån. Då banken behöfde kassaförstärkning och af sådan anledning sade upp de ifrågavarande lånen, skulle, om detta skedde i svår tid, förlägenheten i landet betydligt förökas.

Jag vill hvarken yrka återremiss eller afslag; men har ansett mig böra uttala denna åsigt.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet jemte punkten bifölls.

§ 30.

Bifölls.

§ 31.

Mom. 1.

Herr Wallenberg: Under litt. e, har Utskottet infört ett nytt stadgande, som är förtjent af en viss uppmärksamhet. Enligt förslaget skulle kreditiv rätt icke beviljas bankinrättningar, som drifva bankrörelse med *egna* banksedlar, men deremot skulle kreditiv rätt tillkomma bankbolag,

bolag, som drifva bankrörelse med sedlar, *utgifna af enskilda banker*. En stor bankinstitution, som mot vissa villkor åtagit sig sprida en enskild banks sedlar, *kan* enligt denna paragraf erhålla kreditiv Riksbanken.

Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag kan icke annat än dela den föregående värde talarens åsigt, och får förklara, att jag inom Utskottet sökt verka för, att kreditivrätt skulle beviljas jemväl bankbolag, som drifva bankrörelse med rätt att utgifva egna banksedlar. Förslaget härom mötte dock ett så afgjort motstånd, att jag ansåg det icke hafva någon utsigt till framgång; och får jag därför yrka, att momentet sådant det blifvit af Utskottet föreslaget, måtte af Kamraren bifallas.

Herr Wijkander: Jag får nämna att äfven jag delar den af de två föregående talarne yttrade åsigt, men att jag, i likhet med Herr Ekman, funnit det vara förgäfvets, att för närvarande söka åt densamma bereda framgång, och anhåller jag därför att momentet måtte bifallas.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

Mom. 2, mom. 3 och i sammanhang dermed 4:de punkten i betänkandet samt mom. 4, 5 och 6.

Biföllos.

§ 32.

Mom. 1, mom. 2 och i sammanhang dermed 5:te punkten i betänkandet samt mom. 3, 4 och 5.

Biföllos.

§ 33.

Mom. 1, 2 och 3.

Biföllos.

Mom. 4.

Herr Rydqvist: Jag begagnar tillfället att, vid det nu föredragna 4 mom. af 33 §, begära upplysning af någon utaf Utskottets ledamöter, hvarför 5 mom. 52 § i det hittills varande bankoreglementet ur det nya förslaget utgått. Detta innehåller:

“Utlemnas lån med lägre summa, än den, hvarå reversalet lyder, skall på lånehandlingen antecknas och tillika åt låntagare eller
Riksd. Prot. 1872. 1 Afd. 4 Band. 3

”handlingens inlemnare meddelas särskildt intyg om det beviljade ”lånebeloppet“.

Jag kan ej fatta annat, än att det otvifvelaktigt någon gång skall komma att inträffa, det en person har i ordning ett lånedokument på exempelvis 5,000 R:dr, men sedermera anser sig behöfva ett mindre belopp än det, hvarpå dokumentet är ställdt, till exempel endast 3,000 R:dr. Då bör väl honom icke förmenas att erhålla en lägre summa än den, hvarå reversalet lyder. Det torde ej kunna vara stridande mot löftesmannens önskan, i fall borgenssäkerhet är ställd, att deras ansvar sålunda inskränkes, och i alla händelser torde väl vara riktigt, att å sjelfva lånedokumentet antecknas den summa, för hvilken det blifvit belånadt, i fall denna utgör ett mindre belopp, än det föreskrifna. Mig synes, att det vid sådant förhållande kunnat vara skäl att bibehålla det nuvarande momentet, och jag vågar af denna anledning anhålla om upplysning angående den orsak, som föranlett dess uteslutande.

Herr Ekman, Johan Jakob: Att Utskottet uteslutit 5 mom. i nuvarande 55 § innebär ej något hinder för utlemnande till en lånesökande af lån till lägre belopp än det, på hvilket det inlemnade reversalet eller förskrifningen är ställd. Men man har ansett det ej vara erforderligt att insätta i bankoreglementet, att anteckning i så fall skall å reversalet verkställas, emedan sådant ansågs falla af sig sjelft. Uteslutningen af denna bestämmelse har sålunda en anledning endast deri, att man ansett densamma ej behöflig.

Herr Rydqvist: Med anledning af den utaf föregående talaren meddelade upplysning, får jag anmärka, att jag icke anser det förenligt med god ordning att, om en långifvare på ett dokument utlemnar långt mindre valuta än i dokumentet förskrifvits, sådant ej blir på dokumentet antecknad. Jag anser detta vara i alla händelser behöfligt.

Herr Wijkander: Jag erkänner villigt, lika med den siste talaren, det vara med god ordning öfverensstämmande, att, om lägre belopp till en långifvare utlemnas än reversalet innehåller, sådant bör påtecknas handlingen, men detta har ju ingen förnekat? Den ledamot af Utskottet, som nyss hade ordet, förklarade tvärtom i enlighet med verkliga förhållandet, att Utskottet ej ansett det behöfligt att intaga föreskrift derom i reglementet, derföre helt enkelt att det ansåges falla af sig sjelft. Bankofullmäktige uteslöto det äfven i sitt förslag och Utskottet ansåg sig äfven deri hafva ett stöd för att ej intaga stadgandet, utan låta vid fullmäktiges förslag bero. Jag yrkar bifall till det nu föredragna 4 mom. af den 33 §:n.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

§ 34.

Bifölls.

§ 35.

Mom. 1.

Herr de Maré: Mot det nu föredragna 1:sta momentet af 35 § har jag tillåtit mig att, på sätt en betänkandet vidfogad reservation utvisar, göra en erinran. Jag tror, att i denna paragraf influtit något, som är öfverflödigt, nemligen den bestämmelse, som der finnes intagen om rättighet för lånesökanden att få personligen eller genom ombud besörja sina angelägenheter i Riksbanken, och anhåller, på grund deraf, att nämnda moment måtte erhålla följande lydelse:

“En hvar är berättigad att i Riksbankens upp- och utlåningsärenden omedelbart skriftvexla med Riksbanken och lånekontoren, som, under de vilkor och förbehåll fullmäktige ega att bestämma, afgiftsfritt besörja alla deraf i Riksbanken och lånekontoren härflytande bestyr“.

Motiverna har jag angifvit i reservationen och skall icke besvära Kammaren med att här upprepa dem.

Herr Wijkander: Inom Utskottet var starkt i fråga att gifva åt momentet en sådan redaktion, som den föregående talaren föreslagit, och jag tror, att Kammaren skulle kunna utan ringaste våda antaga densamma, men jag anser dock, att Kammaren med än mindre våda skulle kunna bifalla den af Utskottet föreslagna redaktionen. De der intagna orden: allmänheten är berättigad, att *“personligen eller genom ombud“* utföra sina angelägenheter; stå såsom en motsats till uttrycket *“omedelbart skriftvexla“*, för att likasom påpeka, att detta sistnämnda sätt att sätta sig i beröring med banken ej är ovillkorligt, ej är det enda; och då orden i alla händelser äro fullt oskadliga, synas de mig gerna kunna få qvarstå. Jag tror visserligen icke, jag upprepar det, att en redaktion sådan som den Herr de Maré föreslagit, skulle medföra några vådor, men anhåller dock på angifna skäl om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Oscar: Jag vill instämma med Herr de Maré, så framt man ej anser ett dylikt stadgande, som det af Utskottet föreslagna, vara en nödvändig garanti, på det att någon ej må förhindras att personligen eller genom ombud utföra sina angelägenheter i Riksbanken. Mig förefaller det dock som om intagandet af ett sådant stadgande i bankoreglementet skulle kunna innebära anledning till missförstånd. Ty då allmänheten ser detta stadgande i ett af Riksdagen stadfästadt reglemente, kan den komma i tvekan, huruvida det må vara tillåtet att vid andra tillfällen personligen eller genom ombud utföra sina angelägenheter, då sådant här särskildt behöft införas. Jag tror dock, att någon sådan farhåga hos allmänheten ej kommer att uppstå, och att den väl lärer taga sitt förnuft till fänga i detta hänseende; orden må då, om man så vill, stå; men för dens räkning, som skrifvit dem; jag får frikalla mig från all delaktighet deri.

Herr Faxé: För mig synes likgiltigt hvilken lydelse momen-

tet får, antingen den af Utskottet föreslagna eller den som innefattas i Herr de Marés reservation; men för mig uppställer sig en annan invändning med afseende å samma moment. Det var förut stadgadt, att hvar och en, som till diskont- eller lånekontor inlemnade något lånedokument, derå skulle teckna sin ansvarighet för det-sammas riktighet. Bankofullmäktige hafva föreslagit bibehållandet af detta stadgande, men Utskottet har föreslagit borttagande häraf, på den grund, att det icke vore banken värdigt att låta sina tjänstemän likasom voro de låntagarens assuradörer under vissa förhållanden med sin egendom träda emellan för att minska eller afböja förluster för Riksbanken. Huru banken eller dess styrelse, som ofta är så långt från de lånesökande, skall kunna förskaffa sig en sådan kännedom om dem personligen, att den på något sätt må kunna bedöma de inlemnade handlingarnes äkthet, kan jag icke fatta, och jag fruktar, att, om det hittills varande stadgandet toges bort, och kommissionären således icke vidare finner sig uppmanad att göra sig underrättad om lånehandlingarnes riktighet, derigenom skall förändras ganska betydande förluster för banken. Ty då, såsom här, handlingar af lånesökande inskickas än från sydligaste delarne af riket, än från de nordligaste, huru skola fullmäktige, som knappast ega någon kännedom om de personer, hvilkas namn förekomma i handlingen, utröna, huruvida en inlemnad eller insänd handling är riktig eller falsk? Jag hemställer, att frågan, för undergående af noggrannare pröfning, måtte återremitteras till Utskottet.

Herr Ekman, Johan Jakob: Den utaf den siste talaren vidrörda omständigheten har varit föremål för öfverläggning i Utskottet. Dess majoritet stannade emellertid dervid, att den ifrågavarande ansvarigheten för lånedokumentets riktighet borde för framtiden upphöra och pröfningen af dokumentets behörighet i detta hänseende tillkomma bankens egen styrelse, något som af nödvändigheten betingades, då allmänheten skulle lemnas full frihet att direkte skriftvexla med banken i sina låneangelägenheter. Det är visserligen sannt, att, ehuru den här föreslagna 35 § synes lemna absolut rätt för hvem som helst att i alla lånefrågor omedelbart skriftvexla med banken, hafva fullmäktige ej afsett att ännu utsträcka denna rätt till låneärenden, tillhörande allmänna diskontfonden, ehuru de ansett att berättigandet i paragrafen kunde vara allmänt, då framdeles en utsträckning äfven till denna fond torde kunna ega rum. Jag ber emedlertid att få erinra, huruledes den ansvarighet, som uti ifrågavarande hänseende hittills funnits, ibland varit ganska oväsentlig och existerat mera till namnet än i verkligheten. Vi hafva vid denna riksdag förehaft en fråga med afseende å falska lånehandlingar, och ehuru kommissionär tecknat sin ansvarsförbindelse, förlorar dock banken genom den eftergift, som Riksdagen ansåg sig böra medgifva, antagligen 40 å 45 tusen Riksdaler. Vid en föregående riksdag förevar en dylik fråga, der Riksdagen deremot icke var så eftergifvande, utan uttog sin fulla rätt af kommissionären, som visserligen icke var mera felaktig än den som i år sökte eftergift, men dervidlag icke så ömmande omständigheter förekommo, som vid afgörandet af den till denna Riks-

dag hänskjutna frågan. Äfven deruti att frågor af så olika beskaffenhet utaf Riksdagen behandlas så olika, tror jag, förefinnes en anledning att afskaffa ansvarigheten. För öfrigt torde väl fullmäktige hafva samma utvägar som kommissionärerne att skaffa sig upplysningar om de personer i landsorten, med hvilka banken inlåter sig i affärer. Fullmäktige hafva i sitt förslag angående lånerörelsens ordnande, hvarvid det s. k. diskontkontoret skulle komma att upphöra eller förändras, velat inrymma åt sig mera bestämmande rätt i afseende på låneärendenas behandling än förut, men vilja fullmäktige hafva en dylik mera utsträckt rätt, få de ock underkasta sig ett ökadtt besvär och egna mera uppmärksamhet åt lånehandlingarnes beskaffenhet än hittills varit behöfligt, då de i ej ringa mån ansett sig kunna förlita sig på kommissionärerne, ehuru deras ansvarsförbindelse, såsom jag redan tagit mig friheten att erinra, icke varit så stor betydendhet. Jag tror mig på detta rum, utan fara för att blifva missförstådd, kunna säga att, om ock den allmänna diskontfonden skulle lida något större förluster än hittills, jag anser detta med afseende på denna fonds natur, hafva mindre att betyda. Jag tror dock något ökande af bankens förluster icke vara synnerligen att befara, och att den egentliga följden af det af Utskottet gjorda förslagets antagande komme att blifva att ett eller annat lån mindre beviljades; och detta torde ingalunda vara otjenligt.

Jag tror af dessa skäl det vara högst önskligt att ansvarigheten upphör, och yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr Nordström: Till en början förefaller det ganska kuriöst att i bankoreglementet få läsa att allmänheten eger rätt att personligen eller genom ombud utföra sina angelägenheter i Riksbanken. Skulle det väl någonsin kunna sättas i fråga, att ju icke allmänheten i alla möjliga afseenden eger en sådan rättighet? Och af denna anledning, men än mer på de skäl, Herr Faxe nyss anför, tror jag, att man icke bör frångå den lydelse, motsvarande paragraf i nu gällande reglemente eger. Densamma är dessutom så nyligen införd uti ifrågavarande reglemente, att någon erfarenhet om dess lämplighet eller icke lämplighet ännu knappast kan sägas vara vunnen. Jag anser den därför böra tillsvidare bibehållas oförändrad, helst då man ej kan utbyta den mot något bättre än det föreliggande förslaget.

Herr Wallenberg: Jag får bekänna, att bland de förbättringar, som här blifvit föreslagna, intager, enligt min åsigt, just denna paragraf ett ganska framstående rum. Alldeles i öfverensstämmelse med Herr Ekmans åsigt, tror jag det vara mycket bättre att Banken löper fara att göra en och annan förlust, än att utsättas för den skammen att behöfva utkräfva ersättning af sina tjenstemän för ansvarsförbindelser, som reglementet påpekar att de böra teckna. Jag känner, för min del, ej någon enskild bankinrättning, som skulle nedlåta sig att af sina egna tjenstemän taga förbindelser rörande inlemnade lånehandlingars riktighet.

I afseende å den redaktion, Herr De Maré föreslagit, anser jag emellertid densamma vara tydligare, enklare och innehållande fullt

tillräckliga bestämmelser, och anhåller derföre om bifall till densamma.

Herr Wijkander: Hvad det af Herr De Maré framställda förslaget angår har jag, såsom jag redan nämnt, ej något synnerligt deremot, jag tror dock att de i Utskottets betänkande införda orden kunna, på det af mig i mitt förra yttrande anförda skäl, försvara sin plats.

Jag begärde ånyo ordet endast för att yttra mig i anledning af Herr Faxes förslag i afseende å ansvarighetsförbindelsernas bibehållande, hvarvid jag dock väsendtligen är förekommen af Herrar Ekman och Wallenberg. Jag ber likväl att få hänvisa till en å pagina 22 i Utskottets betänkande åberopad reservation, som afgifvits utaf en ledamot i sednaste statsrevision. Der anfördes, "huruom det knappast kunde anses vara Riksbanken värdigt att låta sina tjänstemän vara principalens assuradörer, med skyldighet att under vissa förhållanden med sin egendom träda emellan för att minska eller afböja förluster för Riksbanken". Det är denna åsigt, i hvilken Utskottets majoritet förenat sig.

Om det, å ena sidan, ej kan bestridas, att det för Banken kunde vara fördelaktigt att på det sättet anordna en assurancesrörelse för de risker, den löper i afseende å förfalskning af handlingar, torde dock, om man ej anser att ändamålet helgar medlen, å andra sidan, böra borttagas en bestämmelse, som sannerligen ej kan rättfärdigas. Må vara, att ökade svårigheter möjligen kunna för Banken uppstålla sig, att vid utlåningar bedöma handlingars riktighet, men jag tror dock andra medel än det omnämnda kunna utfinnas, till bankens skyddande mot förfalskning af lånedokumenter. Svårigheterna i detta hänseende synas mig ej kunna vara större för Riksbanken än för andra penningeinträttningar, och jag anser alltså, att Riksbanken ej bör tillåta, att dess tjänstemän, mot tillgodonjutande af en tvångspremie, blottstålla sig sjelfva, för att hålla den skadeslös mot förfalskning af lånehandlingar. Ifrågavarande system har Utskottet ansett så olämpligt, att det föreslagit dess upphörande, fastän Utskottet ingalunda förbiset de svårigheter som deraf i afseende å utlåningen möjligen kunde blifva en följd.

Herr Nordström: Jag finner mig verkligen icke öfvertygad genom den föregående talarens skäl om riktigheten af hans åsigt. Att tala om bankens värdighet och om hvad som är passande för densamma eller ej, ligger på sidan om saken; här är endast fråga om huruvida allmänheten må utan eller mot afgift ega att omedelbart sätta sig i beröring med banken. Detta är helt enkelt frågan; och redan i anseende till den fullkomliga olämpligheten i den föreslagna nya redaktionen af 35 §, hvarigenom angifves att allmänheten skulle vara berättigad att sjelf eller genom ombud besörja sina angelägenheter i banken, anser jag Banko-Utskottets förslag böra ogillas, emedan sådant ju i sig sjelft är en gifven sak och intagandet af ett stadgande derom i ett af Riksdagen stadfästadt bankoreglemente således skulle nära nog stöta något in på det ridikyla. Den andra menin-

gen, att alla häraf i Riksbanken och lånekontoren härflytande bestyr besörjas afgiftsfritt, under de vilkor och förbehåll fullmäktige bestämma, är deremot något, som naturligtvis bör hafva en plats i reglementet.

Jag har för öfrigt ingenting emot att antaga den redaktion, som finnes föreslagen uti Herr De Marés, betänkandet vidfogade reservation, och frångår i anledning deraf mitt nyss framställda yrkande, för att förena mig med honom i anhållan om bifall å den i reservationen föreslagna lydelse af paragrafen.

Herr Faxé: Jag skulle tro, att fullmäktige bättre än Bankoutskottet äro i tillfälle att bedöma hvad som i detta afseende bör iakttagas eller ej. Hafva fullmäktige ansett, att de kunna ej gå i land med att pröfva, huruvida alla handlingar äro riktiga eller ej, tror jag, att en sådan åsigt bör gälla framför Utskottets, enligt mitt förmenande, egentligen på en fras grundade hemställan. Fullmäktige hafva i sitt förslag velat inskränka den ifrågavarande rättigheten, att korrespondera med banken, till sådana lån, som grunda sig på pant, men ansett den icke böra få begagnas i fråga om s. k. diskontlån. Det är just med afseende å de sistnämnda nu gällande stadgande har sin egentliga betydelse, och, kommer detsamma att borttagas, fruktar jag, att det skall blifva likasom en uppmuntran till förfalskning af lånehandlingar och sådana förekomma oftare än hittills. Men, säger man, det är orätt, att tjänstemännen skola ikläda sig sådana förbindelser. Härefter vill jag anmärka, att icke blott bankens tjänstemän, utan äfven andra personer åtaga sig dylika kommissioner; och orsaken hvarföre tjänstemännen anlitas är, att man anser deras ställning erbjuda större säkerhet för, att affären blir ordentligt utförd och de upplånade medlen riktigt komma låntagaren tillhanda. Ej blott i Riksbanken, utan äfven i andra banker får inlemnaren ikläda sig ansvaret för handlingarnes riktighet. Jag anhåller, att 1:sta momentet 35 § af nuvarande reglementet måtte få bibehållas.

Herr De Maré: Med anledning af den siste talarens yttrande anhåller jag att få fästa uppmärksamheten å hurusom fullmäktiges motiver till den af dem föreslagna förändringen finnas fullständigt intagna i Utskottets betänkande å sidan 20. I dessa motiver yttra Fullmäktige, "att till en början den omedelbara beröringen med Riksbanken skulle inskränkas till lånen för handel och näringar samt kreditiv, utan afseende på arten af den säkerhet, som erbjödes, och sedermera, efter det närmare erfarenhet kunnat vinnas om det antagligen bästa sättet att skydda banken för falska lånehandlingar, äfven till utlåningen med omsättningsrätt". Utskottet har nu ansett, att fullmäktige skulle kunna uttänka detta antagligen bästa sätt för bankens skyddande mot falska lånehandlingar vid utlemnande af lån med *omsättningsrätt*, utan att de derförinnan skulle behöfva vinna någon särskild erfarenhet om förhållandena i afseende å lån *utan omsättningsrätt*, och Utskottet har derföre funnit ifrågavarande utsträckning utöfver hvad Fullmäktige föreslagit böra vidtagas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet; dels af Herr de Maré, att momentet måtte antagas med följande förändrade lydelse: "En hvar är berättigad att i Riksbankens upp- och utlåningsärenden omedelbart skriftväxla med Riksbanken och lånekontoren, som, under de villkor och förbehåll fullmäktige ega att bestämma, afgiftsfritt besörja alla deraf i Riksbanken och lånekontoren härflytande bestyr"; dels ock af Herr Faxe, att Kammaren, med afslag å momentet, måtte besluta, att motsvarande föreskrifter i nu gällande bankoreglemente skola oförändrade bibehållas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på antagande af Herr de Marés förslag, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. 2.

Herr vice Talmannen: I hufvudsaklig öfverensstämmelse med den reservation, som af Herr Ekman blifvit fogad vid detta betänkande, kan jag icke annat än ogilla det nu föredragna momentet. Utskottet synes hafva grundat sitt förslag uppå det antagande, att utförande af lånekommissioner hos Riksbanken och dess lånekontor af dessa verks egna tjänstemän vore ett ondt, som borde undanrödjas. Detta kan man tänka sig under två förutsättningar; antingen att tjänstemännens befattning med lånebestyr hindrade dem att behörigen fullgöra sina tjänsteåligganden, eller att, vid konkurrens mellan lånesökande, de, som begagnade andra kommissionärer än bankens tjänstemän, möjligen kunde blifva eftersatte. Hvad det förre angår, har jag icke förspört något klagomål öfver förut befintliga förhållanden, och om någon tjänsteförsummelse af sådan anledning skulle ega rum, inser jag icke, att det skulle vara svårare för bankens styrelse i detta fall, än andra, att befordra rättelse deri. Beträffande det sednare alternativet, tillåter jag mig fråga, om verkligen någon mannamän eger rum genom befrämjande af det ena lånet framför det andra. Hvem skulle väl hafva skulden därför? Icke kan det vara den underordnade tjänstemannen, på hvilken det icke beror att bestämma ordningen för ärendenas föredragning och expedierande; således icke någon annan än diskontstyrelsen sjelf, som till handläggning och pröfning emottager lånehandlingarne; men om ett sådant lyte finnes hos styrelsen, lär det icke afhjelpas genom tjänstemännens utstående från befattningen med lånekommissionerna, ty bland andra kommissionärer kunna ock finnas vänner och bekanta. Man får för öfrigt härvid icke förglömma, att det ifrågavarande förbudet svårligen kan antagas leda till det afsedda ändamålet; ty ingen fiskalisation kan förhindra, att icke tjänstemännen, äfven efter ett sådant förbud, kunna handhafva dylika bestyr, ehuru i en annans namn; ty om man också förbjuder honom att hafva egna kommissioner, kan man icke

förmena honom att vara skrifvare hos en annan. Kammaren torde dessutom erinra sig, att den sista löne regleringen för tjänstemännen i banken, hvad de lägre lönegraderna angår, grundade sig på förutsättningen, att tjänstemännen fortfarande skulle hafva rätt att handhafva lånebestyr. Om denna rätt skulle inskränkas eller försvinna, må det väl från tjänstemännens ståndpunkt vara att beklaga, att icke detta skedde då löne regleringen egde rum, emedan då hade löne staten fått ett helt annat utseende. Från och med denna paragraf genomgår Utskottets reglementsförslag en tendens att nedtrycka de underordnade tjänstemännens ställning, dels genom inskränkning af utvägarne till fyllande af deras ekonomiska behof, dels genom en förändrad form för deras anställning genom tillfälliga förordnanden, dels ock genom borttagande af de garantier, som reglementet hittills inneburit mot arbitrar behandling. Kan dermed hafva varit något ändamål att försvaga det illa beryktade byråkratiska elementet? Jag kan jag för min del icke föreställa mig det; ty en hvar torde erkänna, att byråkraten är att söka hos de öfverordnade tjänstemännen i förhållande till allmänheten, men icke hos de underordnade i förhållande till styrelsen. Den svenska embetsmannakorpsen har hittills häfdat ett förtjent anseende i jemförelse med många utländska. Det är mer att önska än att hoppas, att, om ett så beskaffadt godtycklighetssystem, som förslaget synes afse komme att införas, samma lyckliga förhållande skall fortåra; ty helt visst har det varit att tillskrifva just den omständighet, att de reglementariska urkunderna undanröjt all godtycklig behandling och, inom lagens och subordinationens gränser, åt de underordnade tjänstemännen lemnat rum för någon själfständighet i handling. Det torde medgifvas, att den ställning, som deputeraden för bankens inre ärenden, hvilken egentligen är att anse som verkställande direktör, intager, är sådan, att, om han har ett herrsklystet och hänsynslöst sinnelag, det icke skall förfela att verka demoraliserande på de underordnade tjänstemännen, och det är att befara, att, om det icke stannar vid att man skapar en klass af viljelösa och slafsinnade verktyg, man skapar en klass af kommunister, hvaraf följden för sent kommer att ångras.

Jag instämmer i Herr Ekman's reservation och yrkar bibehållande af det nu gällande stadgandet.

Herr de Maré: Lika med Herr Ekman, hvilken mot detta moment reserverat sig, anser jag, att ett förbud för en del af bankens tjänstemän, att såsom kommissionärer biträda lånesökande, icke kan vara riktigt. Jag har därför också tagit mig friheten att vidfoga betänkandet en reservation, deri jag sökt utveckla skälen, hvarför jag icke tror, att det för banken vore helsosamt, att en inskränkning till en viss grad komme att ega rum i den hittills varande rättigheten för tjänstemän att såsom kommissionärer biträda allmänheten; men jag har icke kunnat med Herr Ekman instämma i det slut, hvar till han kommit, eller att, om man icke vill tillämpa principen i sin helhet, man skulle helt och hållet tillsvidare kasta den öfverbord, utan tror, att, då man erkänner det vara riktigt, att bankens tjänstemän icke skola fortfarande vara kommissionärer, man skulle söka gå

i den rätta riktningen, att så småningom få ett slut på detta kommissionärskap, hvilket, så vidt jag har mig bekant, numera är förbjudet, om icke i alla, åtminstone i de allra flesta bankinrättningar i landet. Men då jag icke kunnat, lika med Herr Ekman, gå in på att helt och hållet uppskjuta tillämpningen af den grundsats, som Utskottet gjort gällande, har jag icke kunnat följa Utskottet deri, att åt beslutet skulle gifvas så sväfvande ordalag, att jag betviflar, att hvarken fullmäktige sjelfve, ej heller tjänstemännen i banken, kunna veta, hvilka det är, som hädanefter skulle vara berättigade att uppträda som kommissionärer eller icke. Jag har derföre försökt, då jag icke vågat hoppas att på en gång steget skulle kunna tagas fullt ut att allt kommissionärskap i Riksbanken kunde förbjudas, att gifva åt detta moment en sådan lydelse, att någon tvekan om, hvilka af bankens tjänstemän skulle vara utslutna från denna fördel, icke kan uppstå, och jag tager mig friheten anhålla i sinom tid om proposition på den formulering af momentet, som jag i min reservation affattat.

Jag ber att få yttra några ord med anledning af hvad den siste talaren anförde, eller att vid den lönereglering, som sist verkställdes för tjänstemännen i Riksbanken, togs i beräkning, att inkomster skulle af dem kunna förskaffas genom utförande af kommissioner. Detta har icke undgått Utskottets uppmärksamhet och derför har Utskottet i en särskild punkt föreslagit, att åt fullmäktige skulle lemnas en oinskränkt rätt att för detta år öka arvodena, så att de personer, som nu företrädesvis hafva kommissioner, och hvilka skulle användas i det nya kommissionskontor, som är föreslaget att vid banken inrättas, skulle lemnas någon ersättning för den förlust, de genom detta förbud komma att lida. Lika med den högt aktade talaren, tror jag att, efter denna paragraf, det finnes en och annan, som tarfvar ändring, för att icke den sjelfständighet, som för Riksbankens tjänstemän är lika önskelig som för alla andra, skall förqväfas och jag har i den paragraf, som närmast berör detta, tillåtit mig att äfven der annäla min reservation. Då emellertid, enligt min åsigt, det förslag, Utskottet framställt, går i den rätta riktningen, eller att icke aflöningen för bankens tjänstemän skall bero på att de, såsom kommissionärer, förskaffa sig sin utkomst, men icke formuleringen af beslutet är så tydlig, att jag tror, att det kan tillämpas af dem, som skulle få detta sig uppdraget, vågar jag anhålla om proposition på min reservation, så lydande:

“Såväl fullmäktig i Riksbanken och ledamöter af Lånekontorsstyrelserna, som de tjänstemän i Riksbanken och lånekontoren, hvilka af allmänheten emottagit, eller i handläggning, granskning eller vård af diskonterings-, låne- eller kreditivhandlingar deltaga, äfvensom ombudsmännen i Riksbanken och lånekontoren och de i ombudsmansexpeditionen anställda tjänstemän vare det uttryckligen förbjudet att såsom kommissionärer taga någon befattning med vexels diskontering eller med anskaffande af lån eller kreditiv i Riksbanken eller lånekontoren, ankommande det för öfrigt på fullmäktige att, i den mån sådant låter sig verkställa, utsträcka enahanda förbud jemväl till öfriga tjänstemän inom Riksbanken och lånekontoren.

Finnes förbudet vara öfverträdt af fullmäktig eller ledamot af lånekontors styrelse, göres derom anmälan hos fullmäktige, som förordna angående åtal i enlighet med gällande ansvarighetslag.

Öfverträdes åter förbudet af tjänsteman, anmäles förhållandet hos fullmäktige eller vederbörande styrelse, som ega att antingen för alltid eller viss tid af minst sex månader skilja den felaktige från befattningen och densamma åtföljande förmåner“.

Herr Ekman, Johan Jacob: I anledning af den reservation, jag tagit mig friheten afgifva, anhåller jag, att Kammaren måtte ogilla det af Utskottet föreslagna 2:dra momentet i denna paragraf. Jag är visserligen af den åsigt, att det vore önskligt, att kommissionsväsendet så mycket som möjligt upphörde i Riksbanken; men jag anser, att det sätt, man här föreslagit för åstadkommande af detta mål, är felaktigt. Kommissionsväsendet bör upphöra på det sätt, att kommissionärer icke mer blifva behöfliga, utan att hvar och en lika väl sjelf som genom annan kan uträtta sina angelägenheter i banken. Men så länge kommissionärer behöfas, lär det vara klart, att man har större fördel att anlita de personer, som äro inom banken, än personer utom densamma, och lika litet skäl torde det vara att framtaga åtskilliga tjänstemän i banken den fördel, de hafva af detta kommissionärskap, för att den skulle i rikare mått tillfalla andra. Jag vill icke fästa mig vid redaktionen af Utskottets förslag; ty den är sådan, att jag tviflar, att någon kan säga hvilka tjänstemän, som skulle vara beröfvade denna fördel. Jag vill hellre fästa mig vid Herr de Marés förslag, då detta tydligen tillkännagifver, hvilka tjänstemän inom Riksbanken som skulle beröfvas ifrågasärande rättighet, och dessa tjänstemän äro 1 kamrerare, 6 bokhållare, 1 registrator, 1 revisor och 3 kontorsskrifvare i diskontkontoret, ombudsmannen och 4 kanslister i ombudsmanskontoret, jemte 2 kassörer, summa 19 personer. Men det är klart, att, om nämnde 19 personer beröfvas rättigheten att hafva kommissioner, skulle dessa tillfalla bankens öfrige tjänstemän, hvilka då skulle skörda desto mera på denna förändring, såvida man icke kunde tänka sig, såsom här blifvit antydt, att samma personer som nu bibehölle kommissionerna, men läte dem gå genom annan hand. Vi hafva nu sett exempel på, huruledes vid ett af lånekontoren till och med en af styrelseledamöterna besörjde kommissioner, men därför begagnade sitt biträdes namn. Jag tror, att det icke är skäl att uppmuntra sådana missbruk. Såsom fullmäktige antydt, skulle dessutom det i frågasatta förbudet blifva svårare att ordna vid lånekontoren, än vid Riksbanken. Vid lånekontoren är tjänstemännens antal litet, och de få personer, som der i allmänhet handhafva kommissioner, skulle blifva nödsakade att afstå dem till ett annat fätal, nemligen de underordnade tjänstemännen.

Det låter tänka sig, att personer, som handhafva dessa kommissioner, skulle önska, och jag tror mig veta, att en och annan finnes, som verkligen önskar att innehafva lägre tjenstebefattning än han har, blott för att kunna bibehålla sina kommissioner. Huru skall det gå till i en framtid vid befordringar inom verket, om man be-

röfvar tjenstemännen ifrågavarande förmån? Jag tror att tjenstemännen skola betacka sig för att vinna befordran. Huru skall det gå till, om en person får ett tillfälligt förordnande på en högre tjänst, hvilken medför förbud för kommissionärskap och sedan återgår till sin förra befattning? Skall han, medan förordnandet varar, vara förbjuden att handhafva några kommissioner? Fullmäktiges förslag är både dunkelt tänkt och dunkelt uttaladt, och huru kan man tänka sig, att de personer, hvilka, vare sig enligt deras eller enligt Herr de Marés förslag, skulle komma att beröfvas rättigheten ombesörja kommissioner, skulle kunna hafva något inflytande på låne-ärendenas behandling. Det vore en skymf att tänka, att fullmäktige eller lånekontors-styrelserna skulle låta tjenstemännen utöfva någon påtryckning på sig, och jag tror mig kunna påstå att icke ett enda lån, hvarå banken lidit förlust, blifvit beviljadt på grund af någon obehörig inverkan af kommissionären. Emellertid då det icke går an att bibehålla den ordalydelse, som finnes i nuvarande 124 §, får jag yrka återremiss.

Herr Wijkander: Kammarens vördade vice Talman har yttrat åtskilligt om detta reglements-förslag, som, genom att det kom från hans mun, har en stor betydelse för Utskottet; det gällde icke blott denna paragraf, utan hela andan af den återstående delen af reglementet. Derföre må det vara mig tillåtet att försvara Utskottet, ehuru jag icke vill återhålla den åsigt, att, då förslaget från och med denna paragraf egentligen är fullmäktiges, och Utskottet knappt i de följande paragraferna gjort någon ändring, det skulle tillhöra fullmäktige och icke mig att försvara detsamma; men då Utskottet instämt i fullmäktiges åsikter, är det kanske lika mycket Utskottets affär, som deras.

Herr vice Talmannen påpekade först och främst, och jag erkänner, att det var fullkomligt riktigt, att den nuvarande löneregleringen för bankens tjenstemän är uppgjord med hänsigt till kommissionärskapet och särskildt gäller detta med afseende å lånekontoren i Malmö, Göteborg och Wisby. Såsom en annan talare redan förut påpekat, har Utskottet icke förbisett detta, utan i 2:dra punkten föreslagit: "Att någon förändring i den för fullmäktige samt riksbankens och lånekontorens tjenstemän nu gällande stat icke må af Riksdagen beslutas; men att det öfverlåtes åt fullmäktige att, i den mån förändringar i bankens förvaltning genomföras och tjenstemännens åligganden derigenom ändras, äfven vidtaga sådana jemkningar i aflöningar, arvoden med mera, utöfver hvad reglementet i detta afseende stadgar, som af omständigheterna påkallas; börande anmälan om vidtagna förändringar och förslag till stat af fullmäktige inlemnas till nästa riksdags Banko-Utskott." Således har Utskottet icke förbisett, att, när kommissionärskapet borttages, en reglering måste göras och speciellt lånekontorens tjenstemän dervid ihågkommas. Samma ärade talare har äfven sagt att "från och med denna paragraf genomgår reglementet en tendens att nedtrycka de underordnade tjenstemännens ställning". Jag ber att få till protokollet anföra, att en sådan tanke icke funnits hos mig, ej heller inom Utskottet; men

det var en tanke, som gjorde sig gällande, hvilken jag tror är riktig, och det är tanken på bankens säkerhet och fördel, och därför har man velat åt fullmäktige gifva mera makt öfver tjenstemännen, än de hittills egt. Särskildt gäller detta lånekontoren, som för närvarande stå nästan som fristående embetsverk.

Vidare har samme talare sagt, att, "om en verkställande direktör i Riksbanken hade ett herrsklystet och hänsynslöst sinnelag, det skulle verka demoraliserande på de underordnade tjenstemännen och att det vore att befara, att, om man icke skapar en klass af viljelösa och slafsinnade verktyg, man skapade en klass af kommunister." Jag medgifver, att, om en styrelse missbrukar sin makt, detta är ett ondt; men här är till all lycka en styrelse, som årligen omväljes och för att skydda sig mot det val af fullmäktige, som af båda Kamrarna anställles, har Banko-Utskottet hvarken kunnat eller försökt framtälla något medel.

För öfrigt instämde den vördade talaren i Herr Ekmans reservation. Detta förstår jag icke? Herr Ekman har nemligen i sin reservation förklarat sig anse: "att för närvarande och intilldess fullmäktige finna sig kunna undanrödja hela kommissionsväsendet och i sammanhang dermed tillstyrka ett allmänt förbud i denna väg för samtliga bankens tjenstemän, det heldre må förblifva vid nuvarande förhållanden, än att man skulle uppställa ett partielt förbud, som dels träffar obilligt, dels kan, för att icke säga måste, blifva kringgånet." Således har herr Ekman här uttalat, att det nuvarande förhållandet vore oriktigt och skall undanröddas; men då han vill på en gång taga bort hela detta kommissionsväsende, och detta icke kan ske för närvarande, vill han låta det tills vidare stå kvar. På samma ståndpunkt står Herr de Maré. Jag ber att äfven få citera hans egna ord, då han i sin reservation säger: "det synes mig derföre att ett absolut förbud, bindande för alla utan undantag, vore den enda rätta och lämpliga utvägen." Häraf torde således framgå, att såväl Herr Ekman som Herr de Maré stå på samma linie med Utskottets majoritet i afseende på målet, hvartill de syfta. Frågan är endast den, huruvida Utskottet träffat det rätta för denna öfvergång. För min del var jag mycket tveksam, hvad som var den rätta medelvägen, och personligen skulle jag vara mycket benägen att rösta för Herr de Marés förslag, såsom mera foljdriktigt; men, då saken otvifvelaktigt är ömtålig och så uteslutande beror på fullmäktige sjelfva, på den varsamhet, den klokhet och den misskundsamhet mot tjenstemännen, hvarmed detta förslag måste genomföras, derest det icke skall verka alltför våldsamt, har jag såsom Utskotts-ledamot trott det vara välbetänkt af Utskottet, likasom jag tror det skulle vara försigtigast af Kamraren, att taga Fullmäktiges förslag oförändradt. Är detsamma väl afvägdt och praktiskt utförbart, hafva fullmäktige tillfälle att visa det; är det deremot behäftadt med brister och behöfver jemkningar, må det stå för fullmäktiges räkning, och de, endast de, äro då i tillfälle att under tillämpningen afhjelpa missförhållandet, undanrödja eller mildra svårigheterna. Jag tror, att, om målet verkligen är att få bort kommissionärskapet och detta endast kan vinnas genom bildande af en afdelning af Riksbanken, der

banken afgiftsfritt besörjer låntagares angelägenheter, det är klokare att antaga det förslag, som blifvit uppgjordt af fullmäktige sjelfve, då just dessa komme att tillämpa och genomföra detsamma. Är man deremot af Herr vice Talmannens åsigt, om jag förstått honom rätt, att kommissionärskapet i och för sig bör bibehållas, bör man låta det gamla reglementets stadganden stå qvar oförändrade; men då torde man knappt kunna stödja sitt beslut på Herrar Ekmans och De Marés motiver.

Herr Faxé: Vi hafva länge haft ett stadgande, som förbjuder vissa tjänstemän i Hofrätterna, att hafva kommissioner. Men med hvad lätthet detta stadgande eluderas i de två Hofrätter, der det tillämpas, hafva vi ock sett. Detta stadgande qvarstår ännu, men nästan ingen tjänsteman finnes, som icke har kommissioner, ehuru de kringgå stadgandet genom att begagna särskilda pappersdragare, kommissionärer kallade. Jag tror, att förhållandet blefve detsamma i Riksbanken och att tjänstemännen der, i stället att öppet uppträda som kommissionärer, komme att skaffa sig andra personer, som bära fram lånehandlingarne.

Skulle förbudet strängt tillämpas, så fruktar jag att dessa kommissioner skulle falla i händerna på mycket dåliga personer, i synnerhet i hufvudstaden, der vi se, huru personer i tidningarne erbjuda sig att åt allmänheten ombesörja penningtransaktioner, och jag fruktar, att en stor del af dessa sjelfbjudna kommissionärer icke förtjena synnerligt förtroende.

I öfrigt vill jag mot paragrafen anmärka, att, sedan det blifvit stadgadt, hvilka tjänstemän, som icke hafva kommissioner, så tilläggas det vidare: "ankommande det för öfrigt på fullmäktige att, i den mån sådant låter sig verkställa, utsträcka enahanda förbud jemväl till öfrige tjänstemän inom Riksbanken och lånekontoren."

Detta stadgande skulle således, ehuru jag visserligen icke vill tro att sådant komme att ske, gifva fullmäktige tillfälle att gynna några vissa tjänstemän genom att förbjuda en eller flera att hafva kommissioner, men tillåta andra att hafva sådana. Detta stadgande kunde således leda till ett godtycke, dertill jag för min del icke vill medverka.

Man har medgifvit, att, om rättigheten att hafva kommissioner borttages, en reglering af tjänstemännens löner med afseende derpå bör ega rum och åberopat, hvad Utskottet härvidlag föreslagit, men om jag läser den ifrågavarande paragrafen, så kan jag icke fatta annat, än att ersättningen, som skulle lemnas, icke afser den förlust, som skulle uppkomma genom borttagande af enskilda kommissioner, utan endast innefattar ett bemyndigande för fullmäktige, att meddela en ersättning, dels för sådana förluster, som inträffat genom förändring i bankens förvaltning, och för dels det ökade besvär, som förändrade föreskrifter, bland annat, i afseende på handläggningen af enskilda låneansökningar, komme att medföra.

På grund af hvad jag sålunda anført instämmer jag i yrkandet om återremiss.

Herr Wallenberg: Det behöfver knappt sägas, att i principen jag tacksamt skulle ansluta mig till den af Herrar Ekman och De Maré uttalade åsigt; men, då det är fråga om reformer, har jag vant mig att tillvägagå så, att jag får *något* och icke riskerar att förlora allt, och jag tror att man i en sådan casus, som denna, bör handla på detta sätt. Hvad Utskottet här tillstyrkt är fullmäktiges förslag och deri ligger således för dem en moralisk skyldighet att tillse, att beslutet blifver verkställt. Men om Riksdagen icke biträder detta förslag, utan utfärdar förbud mot allt kommissionärskap hos bankens tjänstemän, så kunde det hända, att fullmäktige finna denna fråga för stor för att vinna tillämpning; och jag får bekänna, att för fullmäktige finnes en ursäkt nära till hands deri, att Riksdagen har låtit dylika sportelinkomster ingå med beräkningen af löneförmånerna för vissa tjänstemän; hvilket gör att en dylik förändring icke kan ske annat än i sammanhang med en omfattande lönereglering. För min del skulle jag önska, att, när en sådan reglering sker, deri måtte intagas skyldigheten för tjänstemännen att utan ersättning underskrifva sedlar, ty detta är ett bankgöromål och jag har ofta talat emot dessa sportler, hvilka, enligt min åsigt, böra alldeles förvisas ifrån banken såsom olämplige.

Jag har vidare en särskild önskan och måste besvära Herr Talmannen med anhållan om proposition derå. I slutstrofen af detta moment förekommer följande: "Öfverträdes åter förbudet af tjänsteman, anmäles förhållandet hos fullmäktige eller vederbörande styrelse, som ega att antingen för alltid eller viss tid af minst sex månader skilja den felaktige från befattningen och densamma åtföljande förmåner." Samma slutmening förekommer äfven i Herr De Marés reservation, hvadan det yrkande jag nu går att anställa torde få gälla, ehvad det ena eller andra förslaget af Kammaren biträdades.

För min del känner jag icke något mera infernaliskt påfund än det att straffa en tjänsteman genom suspension från tjänst och lön. Det finnes icke något så vidsträckt fält för godtycket, som just detta. Då det emellertid icke lärer kunna lyckas att få bort detta straff helt och hållet, hvilket jag helst skulle vilja — och det blifver för mig en dag af tillfredsställelse, då detta en gång kan ske, ty jag anser icke detta straff jemförligt med något annat, än med de kroppsliga straffen — så får jag hemställa, att det här förekommande ordet: "minst" måtte utbytas emot "högst"; och anhåller jag om proposition på förslaget med denna förändring.

Herr vice Talmannen: I fall ingen annan yrkat afslag, så anhåller jag att få ansluta mig till de ledamöter, som yrkat återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet oförändradt, dels af Herr Wallenberg, att momentet måtte antagas med utbyte af de i slutet deraf förekommande orden *minst sex månader* emot orden *högst sex månader*, dels af Herr De Maré, att Kammaren skulle bifalla det förslag till

momentets lydelse, som han i sin reservation afgifvit; och dels slutligen att momentet skulle till Utskottet återförvisas.

Särskilda propositioner på de tre förstberörda yrkandena blefvo härefter framställda samt med många nej jemte åtskilliga ja besvarade; hvarupå och efter det att proposition på återremiss af momentet blifvit gjord samt med många ja jemte åtskilliga nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

§ 36.

Mom. 1.

Herr Wallenberg: I denna punkt har influtit en ny bestämmelse, som lyder sålunda: "och kan denna ränta vara olika i Riksbanken och vid hvartdera lånekontoret". Emot denna bestämmelse ber jag att få anföra, att ett bland hufvudsyftemålen för en nationalbank är att genom sitt inflytande kunna utjemna penningetillgången i landet; och att det följaktligen är en orimlighet, att i bankoreglementet sätta ut en fingervisning för fullmäktige att hålla olika räntefot vid de olika lånekontoren. Jag tror, att man i detta hänseende gjort tillräckligt, då man tagit bort den ovilkorliga bestämmelsen, att räntefoten skulle vara lika vid dem alla; men att precis framställa olikhet i ränta såsom ett önskligt mål, tror jag icke kan vara skäligt. Jag anhåller derföre om bifall till paragrafen med uteslutande af de utaf mig citerade med kursiv stil betecknade orden.

Friherre von Schwerin: Den siste talarens yttrande förtjenar verkligen att fästas afseende å, men jag ber emellertid att få redogöra för huru Utskottet tänkt sig saken. Utskottet har konsequent följt den grundsatsen att göra transaktionerna så lätta som möjligt och att gifva fullmäktige så fria händer som det låter sig göra. Man har t. ex. föreställt sig att en person i Skåne skulle vilja belåna några särdeles goda papper, men med afseende å papperens godhet och den korta betalningstiden, vill gifva en procent mindre än den vanliga räntan och om Riksbanken då hade särdeles godt om penningar och gerna ville göra en sådan placering, skulle fullmäktige vara bundna och ej kunna göra det, om ej ett sådant som det här föreslagna stadgandet funnes. Hvad jag här sagt tror jag vara skäl att fästa afseende vid och får derför yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Wijkander: Äfven jag anhåller att få yrka bifall till Utskottets förslag och det så mycket mer som det just innehåller detsamma som för närvarande är reglementerat fastän ej med samma ord. När den gamla bestämmelsen att räntan skulle vara lika vid alla kontoren togs bort, infördes just detta som nu uttalas i denna paragraf. Nu utsäges ärligt hvad som förut ej var bestämdt uttaladt.

Det

Det är ju gifvet att, när i ett reglemente finnes stadgad att räntan skall vara lika öfverallt och detta stadgande tages bort, så har man ju i och med detsamma sagt att räntan ej behöfver vara lika. Jag tror dessutom att i ett land så vidsträckt som vårt, med kontor i Luleå och kontor i Malmö, det från synpunkten af bankens egen fördel kan vara både nödigt och nyttigt att fullmäktige kunna sätta räntan olika på olika ställen. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Wallenberg: Med afseende å hvad Friherre von Schwerin yttrat har jag ej något att anmärka då det står qvar att räntan bestämmes med afseende å penningeställningen, betalningstiden och de säkerheter som erbjudas, men jag anser att, om statsobligationer erbjudas såsom hypotek för lån vid ett lånekontor, så hafva de samma värde som vid ett annat, och jag anser det vara alldeles orimligt, om man alldeles såge bort från en nationalbanks pligt att söka utjemna penningeförhållandena i landet. Det är väl sannt att paragrafen ej innehåller något förbud mot en *lika* ränta, men det är nog om det ej finnes tydligt framställt, ty deruti anser jag ligger en tydlig uppmuntran att vid olika lånekontor hålla olika utlåningsränta och så skulle det kunna tolkas. Jag vet ej, om fullmäktige framställt någon begäran derom, men jag har ej hört talas om någon olägenhet af att ej detta stadgande funnits. Jag anhåller att momentet måtte antagas med uteslutande af orden "och kan denna ränta vara olika i Riksbanken och vid hvarterda lånekontoret".

Herr Brun: Äfven jag är af samma åsigt som den sista ärade talaren. Jag anser nemligen att en bland Riksbankens hufvudsakliga uppgifter är att vara en regulator för räntan i landet, och i det hänseendet vore det obestriddligen nyttigt, om banken kunde hålla lika ränta öfver hela landet vid sina lånekontor. Om det skulle inträffa att räntan i de enskilda bankerna i Skåne någon gång ställer sig lägre än vid Riksbankens lånekontor derstädes, så behöfver detta ej förändra till annat, än att de lånesökande under tiden vända sig mera till de enskilda bankerna. Skulle deremot ett motsatt förhållande inträffa, nemligen att räntan vid enskild bankinrättning i någon ort höjdes betydligt öfver Riksbankens; icke kunde det då vara skäl att Riksbanken vid sitt lånekontor i samma ort höjde räntan på lika sätt; ett dylikt tillvägagående vore hvarken att reglera räntefoten eller att gagna det allmänna. På dessa skäl ber jag att få instämma med herr Wallenberg i hvad han utförligare framställt, och yrka att de kursiverade orden utgå.

Herr Nordström: När under endera af de två sednaste riksdagarne Banko-Utskottet hemställde om borttagande af den gamla regeln att räntan skulle vara lika vid så väl hufvudkontoret som vid afdelningskontoren, hördes här ganska många röster, som uttalade sig deremot; jag hörde till deras antal och trodde mig kunna förutse att, om den positiva regeln blefve borttagen, skulle så små-

ningom insmyga sig just det, som nu kommit in om en olika ränta. Man åberopar Riksbankens fördel såsom skäl därför; men hvaruti består då egentligen denna fördel? Består den deruti, att banken kan för Riksdagen uppvisa en vinst på ett par hundra tusen riksdaler mer? Nej, sådant kan icke vara ändamålet med en nationalbank, ordnad och förvaltd af fullmäktige, dem folkets till riksdag församlade ombud utse. Ändamålet måste deremot vara, att banken skall hålla penningcirkulationen så jemn som möjligt samt medlande och jemkande träda emellan, när till följd af en eller annan orsak räntan inom en trakt af landet visar sig vilja stiga mot hvad förhållandet är i andra delar af landet. Detta är en af de hufvudfördelar som Riksbanken skall bereda åt landet. För industri och rörelse samt produktionsprisen är det af största vikt, att penningaräntan må hållas så jemn som möjligt, lämpadt för öfrigt efter penningeställningen, betalningstiden och säkerheten. Vore det endast enskilda bolag, som härvid opererade, kunde väl deras hufvudfördel kunna sägas vara att bereda sig en så stor vinst som möjligt, men detta kan ej erkännas i främsta rummet vara Riksbankens uppgift. Den är vida högre och gagnar vida mer fäderneslandet på ofvananförda sätt; och med sina i särskilda delar af landet väl placerade afdelnings- eller lånekontor kan Riksbanken i dessa hänseenden utöfva ett ganska stort inflytande, genom att hålla penningar de lånesökande till handa, der efterfrågan är större, och minska inestående fonder, der behovet deraf visar sig vara mindre. Jag röstar, för min del, för borttagandet af orden: "och kan denna ränta vara olika i Riksbanken och vid hvartdera lånekontoret", och skulle önska att, om formerna det nu medgäfv, den gamla regeln om en lika ränta vid hufvudkontoret och alla lånekontoren blefve till efterrättelse åter införd. Det kan ej skäligen anses anstå Riksbanken att ockra på tillfälliga lokala förlägenheter.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet och dels af Herr Wallenberg, att momentet skulle antagas med uteslutande af orden: "och kan denna ränta vara olika i Riksbanken och vid hvartdera lånekontoret; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Wallenberg begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som bifaller 1:sta momentet i § 36 af Banko-Utskottets betänkande N:o 16, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles momentet med uteslutande af orden: "och

kan denna ränta vara olika i Riksbanken och vid hvartdera lånekontoret“.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—33.

Nej—24.

Mom. 2 och 3

Biföllos.

§§ 37, 38 och 39

Biföllos.

Den vidare föredragningen af betänkandet blef härefter uppskjuten till eftermiddagens sammanträde.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 47, angående ordnandet af den medicinska undervisningen i riket.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets nedannämnda memorial och utlåtande:

N:o 80, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kammarens skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 68, angående försäljning till Stora Kopparbergs bergslag af kronolägenheten Hushagen, i Stora Tuna socken af Kopparbergs län;

N:o 81, i anledning af väckt motion om slutbetalning af Riksgälds-kontorets återstående skuld till Riksbanken för lån till 1808 och 1809 årens krigskostnader.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Fredagen den 3 Maj 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 22 sistlidne April eftermiddagen.

Fortsattes föredragningen af Banko-Utskottets betänkande N:o 16, med förslag till reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning.

1:sta punkten.

§§ 40 och 41.

Biföllos.

§ 42.

Herr Almquist anförde skriftligen:

Innehållet af denna 42 § i förening med den nästföljande uppenbarar tendensen af det nya reglemente, Utskottet förelagt Kammarne. Det utmärker det meningen är, att fullmäktige sjelfve omedelbart och utan ansvarige kommissarier skola ombesörja pröfnin-gen af alla lånefrågor och för sådant ändamål föredraga lånean-sökningar och andra ärenden: det vill säga fullmäktige skola i egna personer verkställa detaljförvaltningen af Riksbankens angelägen-heter. Hittills har denna förvaltning skett till en del af ansvarige tjänstemän allena och till en del gemensamt med vissa Herrar full-mäktige. Det visar sig af föreliggande förslag, att syftningen är att göra de fasta tjänstemännen med pröfvad erfarenhet och nog-grannhet allt mer oumbärlige; från ålder då banken genom ytter-lig noggrann ordning hos kommissarierna tillvunnit sig det mest einskränkta förtroende utöfvade Rikets Ständers fullmäktige en kon-trollerande och styrande myndighet. Det är sannt att formerna och kontrollerna voro många och tidsödande och dessa borde förenklas.

Men sådant skulle visserligen, om man så velat, kunnat tillvägabringas, utan att rubba grunderna för förtroendet och utan att borttaga eller allt för mycket inskränka användningen af en lång och bepröfvad erfarenhet hos permanente tjänstemän, och detta allt utan att i någon mån minska Riksdagens fullmäktiges makt och inflytande samt den nyttiga kontroll, som af dem borde utföras. Föreliggande förslag, som gör fullmäktige till omedelbara förvaltare och verkställare, skulle just derigenom borttaga den betydelsefulla kontroll dessa såsom öfverstyrelse tillförene utfövat.

Huruvida någon fördel kan ligga deruti, att kontrollanterne borttagas eller förvandlas till okontrollerade förvaltare har jag svårt att inse. Den kontroll som utföras mot likställda, är nemligen helt annat än den som utföras mot underordnade. Att allt kan gå väl och bra äfven då, bestrides visst icke. Utmärkte män och personligheter behöfva ej någon kontroll eller öfverstyrelse, men samma fullmäktige komma icke alltid att handhafva Riksbanken som de närvarande och en reform af organisationen och lagarne för banken får och bör icke göras med afseende på den garanti, som särskildt lyckligt valda personer innefattar. Den måste afse den bästa möjliga säkerhet under *alla* förhållanden. Någon af er, mine Herrar, lärar väl icke med visshet kunna förutsäga hvilka af nuvarande representanter en gång komma att försväljas och än mindre veta vi, hvilket utslag, de årligen återkommande fullmäktigval under olika opinions-skiftningar och lottkastningar, kan komma att lemna. Reglementet bör erbjuda full trygghet för Bankens goda förvaltning oberoende af alla sådana växlingar. Förbiseende eller förnekande af betydelsen af detta förhållande må ej förutsättas; sådant skulle innebära liksom ett tagande på hand att platserna vore att räkna såsom ett personligt privilegium. Detta antyder den svaga grund, på hvilken hela denna fortgående omskapning af bankens förvaltning hvilat.

Ej nog att de tvänne Herrar deputerade skola årligen utses bland fullmäktige, utan jemväl öfriga förvaltare af de viktigare bestyren skola bestämmas af de nyckfulla omvalen. Om så skulle hända att tvänne år efter hvarandra, nya, med bankens förhållande ovana personer skulle till fullmäktige komma att utses; hvar vore då den oundärliga kontinuiteten och nödiga sakkännedomen att påräkna?! — Ej följer den ovillkorligen med fullmäktigeval. De bepröfvade kommissarierna voro redan undanskjutna och ersatta af mera underordnade och beroende favoriter. Jag tror lika med en ärad talare på förmiddagen, att det för det allmänna och Riksbanken varit vida fördelaktigare, om den föreslagna organisation hos sina upphofsmän ännu fått hvila till mognare öfvervägande, om ock chansen för dess genomförande varit mindre, derest förslaget framkommit på en tid då Riksdagen varit mindre framskriden.

Den väg, Utskottet här velat inslå eller efter känt föredöme ytterligare fortgå på, är visserligen icke ny. Den kan till och med sägas vara föråldrad. För mer än 100 år sedan hade vi regerande Ständer. Detta var i nutiden för litet; Riksdagen skulle enligt förslaget genom sina fullmäktige nu blifva ej blott styrande, utan äfven

förvaltande och det i detalj, kontrollerande sig sjelfva! Åtgärden att åt deputerade inom fullmäktige sjelfve uppdraga de viktigaste *förvaltningsbestyren* var ett första steg på samma bana. Det förekommer likväl ej osannolikt, att samma ovanliga förmåga, sakkännedom och erfarenhet kunnat åt Riksbanken förvärfvas mot samma löneförmåner, om valet ej varit begränsadt inom fullmäktiges trängre krets. Både den enskilda förmågan och Riksbanken skulle haft fördel deraf, om båda varit vid hvarandra fästade för längre tid än perioden af hvarje fullmäktigs val; men dessa förmånliga platser hade icke då varit visst att för Riksdagens ledamöter påräkna. Detta påminner om sättet att i Amerika låta besätta viktiga tjänster; med den skillnad likväl, att uppdraget der vanligen gäller för fyra år, eller för perioden af presidentsvalet. Hos oss vore en sådan stabilitet allt för lång. Måtte icke exemplen från det hållet äfven i andra afseenden af oss öfverträffas. Tendensen att göra de mera sjelfständiga tjänstemännen öfverflödiga, för att ersätta dem med några Riksdagens *f. d.* ledamöter visade sig redan för några år sedan, då uti ett kändt förslag antyddes, att revisorsbefattningarne icke borde tillsättas af tjänstemän utan tillhandahållas från Riksdagen afgångna ledamöter.

Jag erkänner mig vara för gammalmodig att inse fördelen af dylika förändringar, som gå ut på att göra erfarne tjänstemän öfverflödige och att fylla deras platser af åtminstone i den sfären af göromål och förhållanden mindre erfarne män. Jag kan således för min del ej gilla Utskottets förslag hvarken i denna eller efterföljande paragrafer, och anhåller derför om återremiss af förslaget i dessa delar.

Herr Wijkander: Den siste ärade talaren har gjort åtskilliga högst märkliga upptäckter i det nya reglementsförslaget. Jag gifver honom först fullkomligt rätt uti det han till en början yttrade derom, att det nya reglementet afsåg att lägga styrelsen helt och hållet i händerna på bankofullmäktige. Men, mine Herrar, hurudant är förhållandet för närvarande? När skedde den reform, som han nu med så mycken skärpa bekämpar? Jo, den skedde redan år 1867, och en redogörelse om huru dermed tillgick återfinnes i Utskottets betänkande å sidan 24, der det säges att styrelsen för hvarje lånekontor "bestod intill år 1867 af 4 fullmäktige, en från hvarje riksstånd, två bankens kommissarier samt två andre, inom eller utom banken utsedde personer". Således utgjorde Riksdagens delegerade blott halfva antalet af lånekontorets styrelse, men detta förändrades i sammanhang med den år 1866 beslutade ändringen i Riksdags-ordningen så, att ifrågavarande styrelse nu utgöres af fem fullmäktige, deribland de två deputerade, och 2 kommissarier. Dessa sistnämnde innehafva således blott $\frac{2}{5}$ delar af röstetalet och utgöra derför en försvinnande minoritet. Hvar för öfrigt den värde talaren fått reda på, att dessa kommissarier skulle vara *kontrollanter*, torde återstå att visa.

Den värde talaren har vidare påstått, att förslaget afsåge att göra tjänstemännen alldeles oundgängliga. Jag förstår dock icke, huru han kan säga detta, ty, derför att man beröfvar tvänne kommissarier rösträtt vid pröfningen af låneansökningar, så gör man väl derför icke hvarken dem eller tjänstemännen i allmänhet "umbär-

liga". Handläggningen af dessa ärenden skulle väl fortfarande komma att tillhöra tjänstemännen, oaktadt rösträtt vid sjelfva afgörandet blir tvänne af dem betagen? Han har äfven talat om, att förslaget afsåge att inskränka användandet af lång erfarenhet och pröfvad duglighet. Nej, visst icke! Enligt min tanke afser det blott ett fortgående på den bana, som redan förut är beträdd, eller att göra den styrelse, som Riksdagen utsett, till en fullständig, en verklig styrelse, som icke behöfver dela hvarken makt eller ansvar med bankens traditionellt så mäktige kommissarier, men ej heller vid ansvars utkräfvande kan mer eller mindre ställa sig bakom ryggen på dem. För öfrigt gäller den föreslagna förändringen icke de egentliga bankaffärerna. Det är uppenbart, att dessa bankokommissariers rösträtt blifvit bibehållen endast för att kunna på dem hvalfva tyngsta bördan af den så kallade allmänna diskonten eller utlåningen från lånefonden med omsättningsrätt, hvaremot Utskottet har ansett, att allt ansvar bör i första hand ligga uteslutande på fullmäktige, och detta är grunden till den föreslagna förändringen, som ingalunda beror på någon afsigt att göra kommissarierna umbärlige.

Den ärade talaren frågade vidare, hvar vore kontinuiteten, om Riksdagen valde alldeles nya fullmäktige? Denna fråga kan man visserligen uppställa; den är visst icke obefogad och jag medgifver, att det vore mycket illa, om Riksdagen företog sig något sådant, men icke afhjelpes detta genom att bibehålla rösträtt för två kommissarier, som med de viktigaste detaljerna af bankens förvaltning hafva ingenting att skaffa. Såsom jag förut sagt, fattas nemligen alia beslut om köp af utrikes vexlar, om räntans bestämmande, om uppköp och försäljning af obligationer och statspapper, eller med ett ord om allt hvad som rör de svåraste och mest grannlaga bankaffärerna, af fullmäktige ensamme, utan att kommissarierna dervid hafva något att säga.

Riksdagen, sade han vidare, skulle genom sina deputerade sjelfve styra banken. Detta kan man visserligen äfven säga, ty indirekt styr verkligen Riksdagen banken, men detta beror på sjelfva grundlagen, som stadgar, att Riksdagen ensam utser bankofullmäktige och fastställer det för dem gällande reglementet. Denna anmärkning kan således omöjligen gälla detta betänkande och Utskottets förslag, ty jag ber ännu en gång Herrarne, vid bedömandet af denna fråga, ihågkomma, att det icke är mer än två röster af sju, som bankokommissarierna hafva kvar i den så kallade diskontstyrelsen, hvaremot de i sjelfva bankaffärerna hafva ingenting att säga. Om således den siste talarens anmärkningar äro befogade, så böra de icke drabba detta betänkande utan grundlagens egna stadganden och det sätt, hvarpå Riksdagen sedan en följd af år lagstiftat rörande bankens styrelse.

Jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Almquist: Den siste talaren har, uti icke en, utan flera delar missuppfattat mitt anförande. Jag sade för det första icke, att bankokommissarierna voro *kontrollerande* utan *kontrollerade*, och jag yttrade, att Herrar bankofullmäktige, som skola fullgöra de

ganska viktiga bestyr, som nu tillkomma dessa tvänne kommissarier, derutiinnan blefve väsendtligen okontrollerade, ty man kontrollerar sina kamrater på ett annat sätt än sina underordnade. Kommisariernes åliggande är nu att taga emot och lemna qvittens på lånehandlingarne samt sedermera granska och förvara dem. De hafva således att efterse en mängd förhållanden, som bankofullmäktige säkerligen aldrig undersöka. Derföre, oaktadt de endast disponera två röster vid sjelfva afgörandet, så är det likväl en ganska viktig detalj, som åt dem är öfverlemnad.

Jag har icke heller sagt, att man genom denna förändring synes vilja göra tjenstemännen i allmänhet öfverflödiga, men att förhållandet tyckes vara sådant med afseende på en viss del tjenstemän, nemligen dessa kommissarier, som, om de sköta sin tjenst väl och med full kännedom om bankens förhållanden, äro vida viktigare för bankens styrelse än sjelfva fullmäktige, så vida dessa är efter år af Riksdagen ombytas. Hvarken mina anmärkningar och, såsom jag tror, icke heller mina ord voro riktade deremot, att fullmäktige styra banken, ty det är deras sak att styra och förvalta den i allmänhet, utan de afsågo, att detaljstyrelsen, den dagliga och stundliga förvaltningen är något, som icke lämpar sig för personer i den ställning, som Herrar fullmäktige i allmänhet innehafva. Att en eller ett par af Herrar deputerade kunna göra sig fria från allt annat är väl möjligt, men att fullmäktige i allmänhet, som äro underkastade omval hvart år, kunna sköta dessa angelägenheter lika väl som personer, som vuxit upp uti bankens tjenst, kan jag icke föreställa mig. Det är slutligen äfven sannt, att denna väg blifvit beträdd redan år 1867, men derföre synes det mig icke nödvändigt, att man oupphörligen fortgår på densamma.

Herr Ekman, Johan Jakob: Ehuru jag gillar de åsigter, som blifvit uttalade af den ledamot, som näst före den sista hade ordet, så vill jag icke upptaga Kammarens tid med något yttrande i detta ämne, emedan den nu föredragna paragrafen icke lemnar någon anledning dertill, då den endast berör de befattningar, som tillkomma fullmäktiges tvänne deputerade. Då Utskottet i denna paragraficke framställt förslag till någon väsendtlig ändring, så anhåller jag, att Kammaren måtte bifalla densamma.

Friherre Skogman: Jemte det att jag, i likhet med den ärade talare, som nyss hade ordet, ber att få påpeka att, om man jemför den nu föredragna paragrafen med den motsvarande i det gamla reglementet, så finner man, att ordalagen visserligen äro något olika, men att innehållet är precis detsamma, så vill jag anmärka emot den ärade talare, som öppnade denna diskussion, att det alldeles icke är meningen att öfverflytta dessa dagliga bestyr med lånehandlingarnas emottagande, förvarande och granskning från kommissarierna till fullmäktige. Äfven nu granskas vissa lånehandlingar af personer, hvilka icke hafva någon rösträtt rörande deras antagande; så är nemligen förhållandet med alla inteckningshandlingar, som alltid remitteras för granskning till ombudsmannen, ehuru pröfningen af

huruvida lån sedermera på dessa handlingar skola beviljas, tillkommer diskontstyrelsen allena. Meningen med den gjorda förändringen kan naturligtvis icke vara den, att fullmäktige hädanefter skulle sitta hela dagen för att emottaga och granska dessa handlingar, utan, liksom hittills, skulle väl detta bestyr fortfara att åligga kommissarierna, hvilka hafva att tillse, att handlingarne äro riktiga och öfverensstämmande med gällande föreskrifter, att de äro rätt daterade o. s. v. Pröfningen sedermera, huruvida mot dessa papper pennningar böra lemnas eller icke, skall deremot enligt det nya förslaget förbehållas fullmäktige ensamme, och detta göromål tager i allmänhet icke någon särdeles lång tid. Kommissarierna i diskontkontoret blifva väl således lika nödvändiga hädanefter som hittills, äfven om de icke komma att få någon rösträtt vid lånehandlingarnes slutliga pröfning.

Herr Almquist: Med anledning af den såsom det kan synas befogade anmärkning, som blifvit framställd deremot, att jag yttrat mina betänkligheter mot de föreslagna förändringarne redan vid föredragningen af 42 §, vill jag fästa uppmärksamheten på att, då denna paragraf innehåller, att föredragning af lånehandlingar och andra ärenden tillkomma fullmäktiges deputerade, så har jag ansett mig icke kunna förbigå denna paragraf, hvilken i förening med den 43:dje utvisar den riktning, uti hvilken man ämnar förändra grunderna för bankens styrelse. Om jag således med tystnad förbigått denna paragraf, så hade man med skäl kunnat anmärka, att mitt yttrande kommit för sent, då det först blifvit riktadt mot den nästkommande.

Herr Rydqvist: För min del anser jag, att man i afseende på den nu föredragna § 42 bör fästa uppmärksamheten vid innehållet af de efterföljande. Nämnda § 42 säger nemligen, i hufvudsaklig likhet med nu gällande reglementes §§ 70 och 92: "För den dagliga förvaltningens handhafvande utse fullmäktige inom sig två deputerade. Dessa deputerade utöfva noggrann tillsyn öfver göromålens handläggning inom Riksbanken, besörja de med köp och försäljning af vexlar i Stockholm förenade bestyr, föredraga låne- och andra ärenden samt hafva inspektionen öfver Riksbankens pappersbruk". Och mom. 2 af § 43 säger vidare, att: "Pröfning af vexeldiskonteringens låne- och kreditivansökningar verkställas alla söknedagar af 4 fullmäktige, nemligen 2 deputerade samt 2 bland de öfrige fullmäktige efter dem emellan öfverenskommen fördelning". Detta sista moment utsträcker således pröfningen af så beskaffade handlingar till alla söknedagar i veckan, i stället att allt hittills, och jemlikt § 125 i det nu gällande reglementet, lån från allmänna diskontfonden, utgifvits endast en dag i veckan. Denna del af förslaget är enligt mitt förmenande ganska lämpligt, men om man nu fäster uppmärksamheten på hvad de tvenne deputerade hädanefter skulle få att göra, så synes det mig, att deras tid blefve mer än väl upptagen, och att det möjligen kunde blifva svårt äfven för de utmärkte män, som nu äro fullmäktiges deputerade, att under de 4 månader af året, då Riksdagen pågår, kunna slita sig ifrån sina dagliga göromål i ban-

ken och såsom representanter deltaga uti Riksdagens och dess Utskotts öfverläggningar och beslut. Den siste talaren yttrade, att § 43 mom. 2 skulle så förstås, att pröfningen af de der omnämnda lånehandlingar af alla slag, skulle vara tvåfaldig, nemligen en föregående af vissa bankokommissarier, eller möjligen af ombudsmannen, och en sednare af de 4 fullmäktige. Det är visserligen möjligt, att meningen är sådan och att så kan komma att ske, men mig förefaller det, som om, då bankaffärer af alla slag, till större eller mindre antal, hädanefter förekomma hvarenda söckendag, det ville blifva väl mycket ansträngande för de fyra fullmäktige och i synnerhet för de 2 deputerade, som hafva största ansvaret och den dagliga tillsynen öfver bankens hela verksamhet, att med den uppmärksamhet, som vederbör, granska dessa handlingar och bedöma den säkerhet, som lemnas. Jag tror för min del att, om det icke kan ställas så till, att fullmäktige i allmänhet eller åtminstone de af dem, som äro deputerade, kunna blifva personer, hvilka alldeles uteslutande egna sin tid och verksamhet åt banken, så har man skäl att befara, att, sedan numera ingen blir ansvarig för sjelfva handlingarnes riktighet, banken möjligen kan komma till korta till följd af dessa nya förslag. På grund häraf skulle jag vara böjd att förena mig med den talare, som i dag först hade ordet.

Friherre von Schwerin: Den siste talaren har yttrat särdeles stor farhåga för att icke säga ömhet för, att Herrar fullmäktiges tid skulle blifva så upptagen, att de icke skulle kunna sköta sina tjänster. Då de emellertid sjelfve hafva önskat en förändring i den riktning, som här blifvit föreslagen, och då i alla andra länder dylikt ansvar hvilat på dem, som sköta fullmäktiges bestyr, så vet jag icke, hvarföre man i sådant afseende skulle göra undantag för Riksbanken. Då jag dessutom hvarken af den förste eller siste talaren hört några skäl, som gälla den nu föredragna paragrafen, så yrkar jag bifall till densamma.

Herr Ekman: Af de anföranden, som afgifvits af de tvänne talare, som hade ordet näst före den siste, vill det tyckas, som om de ansåge, att de båda deputerade genom det nu framställda förslaget skulle fått mera vidsträckt göromål än hittills. Jag kan dock icke förstå, hvaruti dessa mera vidsträckta göromål skulle bestå; jag har nemligen om igen läst igenom de båda paragrafer i det gamla reglementet, som skulle ersättas af § 42 i det nya, och jag kan icke finna annat än, att de innehålla precis detsamma som denna. Icke heller kan jag förstå, att genom den förändring, som Utskottet föreslagit, dessa 2 deputerade skulle få mera att göra än förut, ehuru fullmäktige hädanefter skulle mera direkt besörja utlåningen. För öfrigt får jag, i likhet med den siste värde talaren, påpeka att, då fullmäktige sjelfve väckt detta förslag, så äro de väl icke rädde för att få för mycket besvär.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels

bifall till den förevarande paragrafen, och dels att densamma skulle afslås och motsvarande föreskrifter i nu gällande bankoreglemente bibehållas oförändrade; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till paragrafen, och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 43.

Mom 1.

Bifölls.

Mom 2.

Herr Faxe: Jag finner åtskilliga otydligheter i detta moment. Enligt detsamma skulle diskontkontorens styrelse bestå af 2 deputerade och 2 bland de öfrige fullmäktige. Om då dessa stanna i skiljaktig mening, hvilken skall då blifva den gällande? I första momentet af denna paragraf säges, att ordföranden eger afgörande röst vid fullmäktiges öfverläggningar, men då här ingen ordförande finnes, så kan jag icke begripa, huru det skall tillgå, när vid afgörandet 2 stanna emot 2. Vidare säges, att fullmäktiges ordförande skall vara befriad från skyldighet att i handläggningen af dessa ärenden deltaga, men huruvida han är berättigad dertill, finner åtminstone jag tvifvelaktigt. När man dessutom finner, att det förut ansetts nödigt, att icke mindre än sju personer deltaga i pröfningen af dessa handlingar, så synes det vara väl långt gånget att inskränka dem till endast 4. På grund af dessa mina anmärkningar anhåller jag, att punkten måtte återremitteras till Utskottet för att vinna ändring uti den af mig antydda riktning.

Herr Wijkander: Den siste talaren har framställt ett par anmärkningar eller snarare frågor med afseende på det nu föredragna momentets lydelse, och svaret på dessa förefaller åtminstone mig temligen enkelt. I detta moment säges, att "för bifall till ansökning fordras afgjord röstöfvervigt," och om då 2 stanna emot 2, så finnes ingen afgjord röstöfvervigt, och ansökningen blir således icke bifallen. För närvarande afgöras dylika ärenden endast en gång i veckan, men enligt det nya förslaget skulle sådant ske hvarje dag, och om då beslut öfver en låneansökning icke kunde fattas ena dagen, så finge väl afgörandet uppskjutas till veckosammanträdet, då flera personer äro närvarande, och derigenom blir ej heller ärendet längre uppskjutet, än hvad för närvarande sker. Förslaget afser således blott att bereda de lånesökande den lättnad, att afgörandet kan ske samma dag, såvida afgjord röstöfvervigt finnes. Den värde talaren frågade vidare, om ordföranden är berättigad att deltaga i dessa ärendens pröfning. Då det står, att han är befriad från skyldighet i detta afseende, så innebär väl detta, att han icke skall dervid behöfva tura med de andra, men att, om han det oaktadt vill deruti deltaga, så har han ock rättighet dertill. Jag ber ock att få påpeka,

hvad Utskottet menat med denna befrielse. Det har nemligen varit ett erkännande af ordförandens särskilda ställning, som är en naturlig följd deraf, att han skall väljas af Riksdagen och icke utses af öfriga fullmäktige inom dem sjelfve. En reservation af fullmäktiges nyss afgångna ordförande fästade äfven Utskottets uppmärksamhet på, att ordföranden borde, om han ville, få vara befriad från dessa jämförelsevis tröttande och mindre viktiga bestyr. Jag tror således, att, såvida inga andra och viktigare anmärkningar framställas, så kan Kammaren temligen lugnt antaga Utskottets förslag i denna punkt.

Herr von Stockenström: I allmänhet har Banko-Utskottet uti sitt betänkande följt det förslag, som blifvit framlagdt af fullmäktige, men i afseende på lydelsen af det nu föredragna momentet har Utskottet derifrån afvikit, och för min del tror jag icke, att den förändring, som blifvit vidtagen, är fullt lycklig och tillfredsställande. Då fullmäktige beslöto sig för att föreslå indragning af den nuvarande diskontstyrelsen, så var skälet dertill visserligen icke, att någon anmärkning blifvit gjord vid denna styrelsens sätt att handhafva låneärendena, utan anledningen var den, som ock blifvit angifven uti motiverna till fullmäktiges förslag, att hittills två af fullmäktige icke egt att deltaga i denna viktiga gren af bankens rörelse, hvarigenom naturligtvis inträffat, att dessa fullmäktige icke kunnat vara annat än i viss mån främmande för det, som i afseende å sådana ärenden under den förflutna tiden försiggått inom banken och som vid öfverläggningarne under plenissammanträdena kunnat vara af vikt att känna. Det har för dem endast stått till buds att genom de rapporter, som blifvit afgifna, och genom upplysningar, som öfrige fullmäktige vid sammanträdena kunna meddela, få någon reda på låneärendenas ställning. Det torde dock vara af ganska stor vikt, att alla fullmäktige, då fråga uppstår om att vidtaga åtgärder i afseende på den metalliska kassans ställning eller att höja och sänka räntan, hafva under den tid, som föregått, gjort sig efter hand fullt förtrogne med den affärsställning, som varit för handen. Man hade också trott, att genom detta allmänna deltagande i alla bankens angelägenheter ett närmare samband skulle ega rum mellan samtliga fullmäktige i följd af den oftare återkommande sammanvaron dem emellan, som deraf skulle föranledas. Nu har emellertid Utskottet i stället föreslagit, att endast 4 fullmäktige efter dem emellan öfverenskommen fördelning och deribland de två deputerade skulle i låneärendenas handläggning deltaga. Utskottet säger, att fullmäktige sålunda under den större delen af året komma att i dessa ärenden deltaga, men detta lär icke blifva förhållandet. Om ordföranden icke befattade sig med dessa ärenden, så skulle fördelningen ske mellan de öfriga fyra, som icke äro deputerade, och då komme dessa fullmäktige icke att tjenstgöra mera än ett halft år hvardera. Tjenstgöringen blefve visserligen derigenom mera beqväm, men dervid får man väl icke fästa något afseende. Om fördelningen skedde på det sätt, att hvarje fullmäktig tjenstgjorde en eller två månader i sender, så uppstode alltid en mellantid af en eller två månader, under hvil-

ken tvänne fullmäktige icke kunde i dessa ärenden deltaga annat än såsom åhörare. För min del tror jag, att derigenom skulle mycken erfarenhet och mycken kännedom om affärerna gå förlorad, och dessutom skulle åtskilligt af intresset för denna del af bankoförvaltningen gå om intet.

Vidare har det uti detta moment blifvit föreslaget, att fullmäktiges ordförande skulle vara befriad från skyldighet att i handläggningen af ifrågavarande ärenden deltaga. Jag har icke kunnat fullt inse skälet till detta stadgande. Det ligger deri åtminstone antydningssvis en förklaring, att Utskottet icke ansett det vara öfverensstämmande med den plats, som ordföranden innehar, att han befattade sig med dessa angelägenheter. Då den nya organisationen af bankens styrelse efter den nya Riksdags-ordningens antagande infördes, så förekom visserligen uti motiverna till Banko-Utskottets utlåtande, den åsigt uttalad, "att, då ordföranden bland fullmäktige skall särskildt utses, med detta stadgande syntes vara åsyftadt, att åt honom bereda en oberoende ställning bland fullmäktige, hvarmed icke borde förenas deltagande i särskilda detaljbesty^r"; men jag kan icke till detaljbesty^r eller underordnade saker räkna handläggningen af låneärendena, d. v. s. förvaltningen af hela den afdelning af banken, som benämnes lånebank, hvilken förvaltning numera blifver desto mera ansvarsfull, ju mera fullmäktiges frihet dervid blifvit utsträckt. Jag föreställer mig äfven, att ordföranden, om han icke i dessa angelägenheter deltog, skulle komma att intaga en mera isolerad ställning, hvarigenom han skulle snarare förlora än vinna, och hvarigenom det inflytande, som han väl är ämnad att utöfva, skulle mera minskas än ökas. Antagligen har det varit lagstiftarens mening, då en särskild ställning bestämdes åt fullmäktiges ordförande, att denna plats skulle beklädas af en i bankangelägenheter synnerligen bevandrad man, som skulle noga följa dess rörelse, aktgifva på alla dess behof och från sin mera upphöjda ställning på alla fält för bankens verksamhet öfvervaka det hela. Det förefaller mig dock, som om det skulle vara ganska svårt för en person att tylla en sådan uppgift, om icke tillfälle bereddes honom att utan afbrott deltaga uti hvad som inom banken förekommer, hvarför det icke torde böra förutsättas, att ordföranden skall afhålla sig från göromål, hvilka, efter min uppfattning, äro ganska maktpåliggande.

Det är dessa åsikter, som från början hafva ledt mig, då jag med öfrige fullmäktige deltagit uti det af dem afgifna förslag, och då jag ännu befinner mig på samma ståndpunkt, så har jag ansett mig skyldig att gifva Kammaren min mening tillkänna. Kammarens åsigt torde icke vara densamma, men med anledning af hvad jag nu yttrat slutar jag dock med att vördsamt anhålla att detta moment måtte till Utskottet återremitteras.

Grefve Hamilton, Henning: Jag är alltför litet bevandrad i bankfrågor för att kunna yttra mig i sjelfva saken, men jag vill framställa den frågan till Utskottets Herrar ledamöter, huruvida icke genom tryckfel eller förbiseende på annat sätt en oriktighet insmugit sig i denna paragraf. Det föredragna momentet lyder nemligen så:

”Pröfning af vexeldiskonterings-, låne- och kreditivansökningar verkställas alla söcknedagar af 4 fullmäktige, nemligen två deputerade samt två bland de öfrige fullmäktige efter dem emellan öfverenskommen fördelning.” Då det härutaf kan tyckas, som om det vore fråga om några andra deputerade än de, som omtalas i § 42, så förefaller det mig, som om det hade varit bättre, ifall det stått ”*de* två deputerade samt två bland de öfrige fullmäktige” etc., hvarigenom man förekommer, att paragrafen kan tolkas så, som om det vore två särskilda deputerade, som här afsåges.

Jag hemställer derföre att i denna paragraf måtte mellan orden ”nemligen” och ”två” tilläggas ordet ”*de*.”

Herr Ekman, Johan Jacob: Så vidt jag uppfattat diskussionen angående denna paragraf, så har den endast rört sig mellan fullmäktiges förslag och det af Utskottet modifierade förslaget, som blifvit på grund deraf uppgjort. Vid jemförelse dem emellan måste jag gifva ett afgjort företräde åt det sednare. Fullmäktige hade nemligen föreslagit, att de alla skulle vara närvarande vid dessa sammanträden, men yttrade tillika, att de ansågo det vara tillräckligt, om 4 fullmäktige uti dem deltog. Emot detta förslag hade fullmäktiges ordförande anmält sin reservation och anförde, hvad jag tyckte vara obestridligt, att det icke vore nog att på detta sätt stadga, att 4 skulle vara närvarande, men att alla *borde* vara det, ty deraf skulle naturligtvis blifva den följd, att hvar och en, som vore pligttrogen, verkligen måste vara närvarande, hvilket för fullmäktige i allmänhet blefve alltför betungande och tidsödande. Derföre har Utskottet föreslagit, att enligt regeln fyra skulle vara tillstädes för att afgöra dessa frågor, och Utskottet har så mycket heldre trott sig kunna stanna vid detta antal, som flera icke erfordras vid lånekontoren, der till och med ett antal af tre anses tillräckligt. I likhet med föregående talare anser jag, att ordföranden icke bör vara främmande för dessa angelägenheter, och vill han hafva öfversigt äfven öfver dem, så står det ju honom fritt äfven efter Utskottets förslag, ehuru man, för att icke alltför mycket betunga honom, gifvit honom rättighet att, om han så önskar, undandraga sig detta bestyr. För min del anser jag således att det föreslagna momentet, så vida man gillar organisationen i sin helhet, och är ense derom, att diskontkontoret bör upphöra, verkligen innehåller det lämpligaste stadgande, som man för närvarande kan besluta sig för, och jag tillstyrker derför bifall till det samma med det tillägg af ordet *de*, som greve Hamilton föreslagit.

Hvad beträffar de anmärkningar, som den förste talaren framställde, så hafva dessa redan blifvit af en Banko-Utskottets ledamot besvarade, och jag instämmer fullkomligt uti hvad han yttrade derom, att, om två stanna mot två, så måste en låneansökning vara förfallen, men jag instämmer icke uti det, som han sade, att en dylik ansökning åter skulle blifva föremål för pröfning vid sammanträde, då alla fullmäktige vore tillsammans, utan jag anser en sådan lånehandling vara helt och hållet förfallen.

Herr Faxe: Då man skrifver, vare sig lag eller reglemente, så

bör man väl skrifva så tydligt som möjligt. Skulle man åter tilllämpa detta moment på samma sätt som ett vanligt lagstadgande, så tyckes det mig att, då det står i paragrafens första moment hvad fullmäktige i allmänhet hafva att göra, och det nu föredragna momentet sedermera talar om ett visst slag af ärenden, man deraf icke kan draga någon annan slutsats, än att behandlingen af dessa sednare ärenden tillkommer endast vissa fullmäktige och icke allesamman. Vi se ock, att Utskottets egna ledamöter hafva olika åsikter i fråga om låneansökningars hänskjutande till plenum. Vidare säger man, att ordföranden visserligen icke har skyldighet men rättighet att deltaga i diskontstyrelsens förhandlingar och beslut. Det är möjligt att momentet så kan tolkas, men nog hade det varit bättre om man tydligen utsatt, att han är *berättigad* men icke *skyldig* till ett sådant deltagande, ty tvetydighet förefinnes verkligen uti den nuvarande ordalydelsen.

Jag tror således, att det är nödvändigt att gifva ett förtydligande åt detta moment, och fortsätter derföre mitt yrkande om återremiss.

Herr Almquist: Om man jemför den nu föreslagna 43 § 2 mom. med den gamla 122 § 21 mom., så finner man, att skilnaden består deri att enligt det gamla reglementet diskontstyrelsen utgjordes af 7 ledamöter, nemligen de 2 deputerade, 3 andra fullmäktige och de 2 i diskontkontoret tjänstgörande kommissarierna, hvaremot enligt det nya förslaget styrelsen skulle bestå af de två deputerade samt 2 bland öfriga fullmäktige. Jag fäster mig icke vid antalet, om detta är 4 eller 7, men jag kan för min del, såsom jag förut haft tillfälle yttra, icke anse det vara fördelaktigt, att kommissarierna, hvilka äfven för framtiden skulle hafva till åliggande att verkställa granskning af lånehandlingarne och tillse att alla former blifva iakttagna, skulle blifva uteslutne ifrån rättigheten att yttra sig vid pröfning af lånehandlingarne. Just den omständigheten att de i första hand verkställa granskningen gör, att de känna personer och förhållanden vida bättre än de, som icke taga del i dessa preliminära åtgärder.

Då nu efter det nya förslaget bankokommissarierna skulle uteslutas från pröfningsrätten, beror det på fullmäktige, om de vilja infordra deras yttrande. Det står visserligen på ett annat ställe, att de ega infordra deras utlåtande, men jag kan icke föreställa mig att alla låneansökningar, hvilka ofta förekomma till antal af öfver hundra, skulle remitteras till kommissarierna för att de skola afgifva utlåtande och ej heller lär väl den formen vara lämplig att de inkallas personligen för att afgifva sitt yttrande. Jag finner således icke något fördelaktigt uti kommissariernes uteslutande från den dem nu tillkommande pröfningsrätten och jag har här icke heller hört några bindande skäl derföre uppgifvas, hvarföre jag, under åberopande af hvad jag i denna sak förut haft äran anföra, får anhålla om återremiss.

Friherre von Schwerin: Jag kan icke finna, hvarföre bankokommissarierna skulle hafva afgörande röst vid lånehandlingarnes pröfning, då de icke hafva någon ansvarighet i detta hänseende. Då

fullmäktige äro de som äro ansvarige, synes det väl också vara rätt, att de ensamme skola vara de pröfvande.

Hvad beträffar frågan om styrelsen skall bestå af 4 eller 7 ledamöter, så synes mig att, då fullmäktige sjelfve förklarat sig medhinnna göromålen om antalet bestämdes till fyra, har detta varit ett tillräckligt skäl för Banko-Utskottet att föreslå detta antal.

Jag kan icke finna något skäl, hvarföre icke Kammaren skulle antaga Utskottets förslag.

Herr von Ehrenheim: I öfverensstämmelse med såväl bankofullmäktiges som Banko-Utskottets förslag anser jag det vara en fördel, att pröfningen af låneärenden blifvit öfverflyttad från en särskild styrelse inom banken till sjelfva bankstyrelsen, ty det nu rådande förhållandet kan efter min uppfattning icke vara fördelaktigt, hvarken för ärendenas behandling eller för den öfversigt af bankens rörelse, som det är önskligt att fullmäktige ega. Det synes mig vara gifvet att de fullmäktige, som icke taga någon närmare kännedom om låneärendenas behandling än den de inhemta af de rapporter, som föredragas i plenum, som infaller en gång i veckan, måste blifva främmande för bankens förvaltning. Deremot kan jag icke neka, att det förefaller mig något oegentligt, att Banko-Utskottet i sitt förslag, efter att hafva afskaffat diskontstyrelsen, på sitt sätt, inrättat en ny styrelse, genom att bestämma, att endast ett visst antal af fullmäktige skola i tur deltaga i låneärendenas pröfning. Så vidt jag kan förstå, hade det varit vida lämpligare att, på sätt fullmäktige föreslagit, endast bestämma, huru stort det minsta antalet af närvarande fullmäktige borde vara, utan att tillika stadga, att detta minimum äfven skulle vara ett maximum, ty man hade då icke uppställt ett hinder för fullmäktige att, om de voro oförhindrade, när som helst infinna sig vid låneärendenas pröfning och deråt egna sin uppmärksamhet.

Jag har icke kunnat underlåta att uttala denna min åsigt och jag måste för min del rösta för återremiss.

Herr vice Talmannen: Jag har icke varit böjd för den ändring, hvarigenom låneärendena skulle öfverflyttas till bankofullmäktiges omedelbara handhafvande, men *om* en sådan ändring skall ske, är jag af den öfvertygelse, att det icke rimligen kan öfverlätas till en kollegial styrelse af 7 ledamöter att samfäldt öfvervara pröfningen af äfven de obetydligaste låneärenden. Det ligger i öppen dag, att detta skulle vara ett för ärendenas gång alldeles för tungt maskineri, och jag hyser derföre den mening att, om Riksdagen skulle finna den föreslagna förändringen lämplig, bör den personalinskränkning ega rum som Utskottet föreslagit.

En talare har ifrågasatt, huruvida icke det vore nödvändigt äfven för fullmäktiges ordförande att deltaga i dessa bestyr. Han har dervid låtit förstå att, utan ett sådant deltagande, skulle ordföranden sakna fullständig öfverblick öfver ärendena och icke kunna på vederbörligt sätt deltaga i bankens styrelse. Härigenom har han gifvit

vit det vitsord åt samtliga ordförande i Riksbankens styrelse, ända från dess stiftande till sednaste tid, att de icke uppfyllt sin bestämelse. Då för öfrigt han antagit, att 1867 års Banko-Utskotts betänkande, hvori det är uttryckligen angifvet, att ordföranden i Riksbankens styrelse icke lämpligen borde befatta sig med detaljbestyr, ej skulle hafva afsett dessa låneärenden, så vore det ganska lärorikt att få erfara, hvilka andra bestyr än dessa åligga öfrige fullmäktige, som icke äro deputerade. Om det måste medgifvas att de utom fullmäktiges pleni-sammanträden icke hafva andra bestyr, så är väl derigenom ådagalagdt, att med de i 1867 års betänkande omförmälda detaljbestyr icke kunnat afses några andra än just merberörda låneärenden.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Wijkander: Jemte det jag i allo instämmer med Herr vice Talmannen, ber jag att få till besvarande upptaga ett af en föregående talare afgifvet yttrande, att det skulle vara oegentligt, att Utskottet velat inrätta en ny styrelse. Jag tror icke, att denna beskylldning rättvisligen kan riktas mot Utskottet, ty här är blott fråga om att fullmäktige skola enligt uppgjord och öfverenskommen fördelning turvis 2 och 2 deltaga i granskningen af lånehandlingarne. Hvad är detta annat än det som eger rum i alla enskilda bankinrättningar, der verkställande direktören motsvarar de 2 deputerade i Riksbanken? Jag kan icke förstå, att, när en sådan fördelning göres fullmäktige emellan, de skola blifva främmande för ärendenas behandling. Tillgår det icke redan nu så, åtminstone sommartiden, att alla icke äro närvarande? Minsta antalet af de närvarande skall vara 5, och således kunna redan nu alltid 2 vara frånvarande.

Jag ber vidare att få taga upp ett yttrande af en talare, som uttalade sig om skilnaden emellan det gamla och nya reglementet i berörda hänseende. Denna skilnad är mycket enkel. Det gamla reglementet föreskrifver, att lån utgifvas en gång i veckan, hvaremot det nya säger, att det sker hvarje dag. Vidare säger det gamla reglementet, att dessa lån pröfvas af 7 ledamöter, hvaribland 2:ne bankokommissarier, hvaremot det nya säger, att denna relativt mindre viktiga pröfning af lånehandlingar sker af bankens deputerade jemte 2:ne bland öfriga fullmäktige. Är Kammaren af den åsigt, att alla fullmäktige böra vara närvarande, kan detta naturligtvis icke vara Banko-Utskottet emot, men Utskottet har trott, att det föreslagna antalet skulle vara tillräckligt.

Herr von Ehrenheim: Jag vill i anledning af den siste talarrens yttrande erinra derom att, då förslaget går derpå ut, att jemte de 2 deputerade 2 fullmäktige skulle utses att turvis deltaga i handläggningen af diskontärenden, blir följden den, att styrelsens öfriga ledamöter under den tid, då de icke äro i tur att vara medlemmar af den nya diskontstyrelsen, icke hafva rätt att der närvara, och det är detta som jag för min del funnit vara mindre lämpligt.

Det har icke heller varit min mening att samtliga fullmäktige
Riksd. Prot. 1872. 1 Afd. 4 Band.

skulle deltaga i diskontärendenas pröfning, utan lika med Utskottet anser jag 4 i regel utgöra ett tillräckligt antal; men jag tror det vara lämpligt, att detta antal kan vara större, om ärendenas vigt det kräver eller fullmäktige sjelfve så finna för godt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet oförändradt, dels af Grefve Hamilton bifall till detsamma med införande af ordet *de* emellan ordet *nemligen* och ordet *två*, och dels slutligen att momentet skulle återförvisas; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på antagande af Grefve Hamiltons förslag, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej, och slutligen proposition på momentets återförvisande, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det att proposition på bifall till momentet med den af Grefve Hamilton föreslagna ändring ånyo blifvit gjord samt med många ja, blandade med nej, besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit återremiss af momentet; uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

”Den som bifaller mom. 2 i § 43 af Banko-Utskottets betänkande N:o 16, med den förändring, att emellan orden *nemligen* och *två* insättes ordet *de* röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas momentet“.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 35.
Nej — 20.

Mom. 3.

Bifölles.

§§ 44—56.

Biföllos.

§ 57.

Herr Westman: Genom något förbiseende, som antagligen begåtts vid korrekturläsningen, har vid denna paragraf fogats en särskild afdelning, innefattande bestämmelser, som rätteligen höra till § 58, der de jemväl återfinnas. Af sådan anledning får jag hemställa, att Kammaren behagade bifalla paragrafen, med uteslutande af sista afdelningen, som börjar med "Bemälde fullmäktige etc."

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen bifölls med uteslutande af det sednare stycket, börjande med orden: "Bemälde fullmäktige".

§ 58.

Herr Ekenman: Man bör hålla fullmäktige och Banko-Utskottet räkning för den förenkling, de sökt åstadkomma i bankoreglementet. Detta omdöme gäller emellertid icke med afseende å deras förfarande med denna paragraf. Ser jag på hela reglementets rubrik, så lyder denna: "Reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning", men icke förthy innefattar denna paragraf bestämmelser om hvad åt fullmäktige är uppdraget enligt Regeringsformen 50 §, enligt Regeringsformens 98 §, enligt Regeringsformens 109 § etc. etc. Då nu dessa uppdrag icke hafva någon som helst beröring med Riksbanken, hemställer jag, huru beqvämt det än skulle vara för fullmäktige att på ett ställe få alla sina olika åligganden sammanförda, att § 58 måtte ur reglementet uteslutas.

Friherre Funck: Jag hade icke ämnat yttra mig i fråga om detta reglemente, men kan icke underlåta, att, i anledning af den siste värde talarens anmärkning, erinra, att, då i reglementet för Riksgälds-kontoret återfinnas stadganden, motsvarande dem, som i denna paragraf omförmålas med afseende å bankofullmäktige, torde lämpligt vara, att § 58 bibehålles. Jag kan icke heller finna något skäl, hvarföre icke i bankoreglementet under den speciella rubriken: "Om Riksbankens styrelse och dennes åligganden" skulle återfinnas alla för fullmäktige meddelade föreskrifter.

Herr Wijkander: Jemte det jag instämmer med den siste värde talaren, får jag erinra, att de ifrågavarande uppdragen finnas omförmålda äfven i det gamla bankoreglementet, samt att sålunda endast en öfverflyttning egt rum. Mot paragrafens subsumerande under rubriken "Om Riksbankens styrelse och dennes åligganden", torde derjemte skäligen icke vara något att anmärka, då de ifrågavarande uppdragen väl tillkomma bankofullmäktige endast i deras egenskap af Riksbankens styrelse.

Herr Westman: Instämmande med den siste värde talaren, får jag jemväl fästa uppmärksamheten derpå, att det vore särdeles olämpligt att utesluta paragrafen i dess helhet, då i de två sista

momenten förekomma bestämmelser om fullmäktiges befattning med afseende å Göta kanal, derom något stadgande i öfrigt icke i reglementet återfinnes. Jag anhåller derföre, att paragrafen måtte oförändrad i reglementet bibehållas.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande paragrafen och dels afslag derå; framställdes proposition på paragrafens antagande och besvarades med ja.

§§ 59 och 60.

Biföllos.

§§ 61.

Mom. 1.

Herr Westman: I förevarande moment har majoriteten inom Utskottet frångått det förslag, som af fullmäktige blifvit framställt. Besynnerligt nog, anföres icke, så vidt jag kan finna, något giltigt skäl, hvarför förändringen skulle vidtagas, och likväl är den en af de allra vigtigaste i detta reglemente. Berörda moment innehåller, att på ordinarie stat finge tillsättas i första graden 24 tjenstemän, i den andra 23, i den tredje 5 och i den fjerde 8, samt att af dessa 60 tjenstemän endast de tretton, som tillhöra tredje och fjerde tjenstegraden, äfvensom de af andra graden, hvilka tjenstgöra i fullmäktiges och ombudsmans-expeditionerna, skulle erhålla fullmakt. Härvid får jag först anmärka den besynnerlighet, att alla de tjenstemän, som nu hafva anställning i första graden och erhållit fullmakt på tjensten, skulle vid befordran till andra graden icke komma i åtnjutande af fullmakt. Vidare får jag fästa uppmärksamheten derpå, att enligt 60 § till andra gradens tjenstemän räknas jemväl revisorer och kassörer. För min del har jag icke kunnat upptänka något förnuftigt skäl, hvarför icke dessa tjenstemän fortfarande skulle erhålla fullmakt, då de i alla tider förut haft denna förmån, och nog tyckes det, att man kunnat fordra, det något skäl för förändringen skulle uppgifvits. Sista delen af momentet innehåller, såsom jag redan nämnt, att fullmakt meddelas de tjenstemän af andra graden, hvilka tjenstgöra i fullmäktiges och ombudsmansexpeditionerna. Ser man nu efter i statskalendern befinnes det, att i ombudsmansexpeditionen finnes icke någon, som tillhör denna kategori, ty expeditionen utgöres af en ombudsman, tillhörande tredje graden, och fyra kanslist, tillhörande den första. Vid fullmäktiges expedition åter äro anställda bankosekreteraren, som tillhör fjerde graden, samt en notarie, i andra graden, och en kanslist, i den första. Då Utskottet talar om tjenstemännen i andra graden, hvilka tjenstgöra i fullmäktiges och ombudsmans-expeditionerna, kunde man tro, att detta skulle afse åtskilliga tjenstemän, men, på sätt jag haft äran nämna, är det blott en enda person, nämligen notarien i fullmäktiges expedition,

som med stadgandet afses, och det synes mig då, att det är olämpligt tala om "tjenstemännen".

Då jag icke kunnat få för mig klart, hvad skälet månne vara, hvarför man skulle frågå hittills gällande bestämmelser om fullmakts meddelande, helst fullmäktige och deputerade i allt fall öfver sina tjenstemän hafva vida större makt, än något embetsverk, hemställer jag, att Kammaren behagade, i enlighet med den af mig biträdda, vid betänkandet fogade reservation, besluta, att momentet måtte erhålla följande lydelse: "På ordinarie stat må ej tillsättas flere tjenstemän än högst sextio, hvaraf i första graden tjugofyra, i den andra tjugotre, i den tredje fem och i den fjerde åtta. För dessa tjenstemän meddelas fullmakt".

Möjligen skulle någon kunna anse, att fullmakt i de lägsta graderna icke borde meddelas, på det fullmäktige, der så ske kunde, skulle ega vidtaga indragning af tjenstemannapersonalen. Härvid tager jag mig dock friheten bemärka, att, då på ordinarie stat finge anställas *högst* sextio tjenstemän, hinder icke förefinnes, att ju indragning kunde ske, äfven om fullmakt å tjensten badanefter som hittills meddelades.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag vill ingalunda tillstyrka Kammaren att fatta beslut, som kunde ådagalägga någon slags ovilja mot tjenstemännen i banken, men jag tror, att man mera få fästa afseende vid det allmänna, än vid tjenstemännens fördel, och på denna åsigt stöder sig ifrågavarande förslag. Knappast någon institution torde finnas, der tur- och befordringsrätt är så olämplig, som vid en bankinrättning, ty deraf, att personerna aflagt vissa kunskapsprof, följer icke, att de hafva särskild fallenhet för befattning inom banken. I alla enskilda bankinrättningar tager man vid befordran hänsyn allenast till duglighet för tjensten, och om man nu också icke vill gå så långt med afseende å Riksbanken, tror jag dock, att man eger grundad anledning vidtaga den föreslagna åtgärden, att fullmakt icke skulle meddelas andra tjenstemän i de två lägsta graderna, än de, som äro anställda i fullmäktiges och ombudsmansexpeditionerna. Af förbiseende, hafver orden "första och" blifvit öfverhoppade, ty af motiven finner man, att meningen varit att tillerkänna fullmakt åt tjenstemännen i dessa expeditioner, såväl af första som andra graden.

På de skäl, jag haft äran anföra, och då förslaget icke afser att hindra befordran för dugligheten, utan allenast att berättiga fullmäktige att afskeda tjenstemän, som befunnos olämpliga, får jag anhålla om bifall till momentet med den förändring, att mellan orden "af" och "andra" inskjutes orden "första och".

Herr Wijkander: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Ekman och, jemte det jag instämmer med honom, får jag påpeka, att den förste värde talaren begått en orättvisa, då han uppgaf, att Utskottet icke anfört skäl för sitt förslag. Pagina 29 i betänkandet finnas nemligen motiverna ganska omständligt anförda, och dervid nämnes särskildt, att det efter Utskottets åsigt vore "för banken vig-

tigt att fullmäktige ega en ganska vidsträckt makt, synnerligast öfver de tjänstemän, hvilkas göromål mindre kräfva insigter eller förmåga af sjelfständigt omdöme, än fallenhet, god vilja och vana vid dessa förrättningar, framförallt intilldess någon längre erfarenhet gifvit visshet om deras duglighet och lämplighet“.

Samme talare lemnade jemväl en oriktig uppgift, då han sade, att dessa tjänstemän alltid haft fullmakt. Så är icke fallet, ty fullmakt i de lägre graderna tillkom först för en del år sedan — tiden kan jag icke nu närmare bestämma — på yrkande af grosshandlanden Schartau, men förut lära dessa tjänstemän icke haft fullmakt.

Att för öfrigt fullmäktige endast i trängande fall skulle begagna sig af den makt, som förlänades dem, att afskeda tjänstemän i de lägsta graderna, är uppenbart, då fullmäktige numera sjelfva väljas för endast ett år i sender och de således af lätt begripliga skäl nog samt lära vilja undvika hvarje sken af maktmissbruk och detta desto heldre, som besvär öfver deras beslut med hänseende till tjänstemännen få anföras hos Banko-Utskottet.

På sätt Herr Ekman omförmält, har ett fel vid korrekturläsningen verkligen blifvit begånget, och yrkar jag därför bifall med den utaf honom uppgifna förändring.

Herr vice Talmannen: Jag instämmer till alla delar i det yttrande, Herr Westman i denna fråga afgifvit, och inskränker mig därför att yrka afslag å momentet samt antagande af reservationen, hvilken helt och hållet öfverensstämmer med fullmäktiges förslag. Jag vill blott tillägga, att det icke är mer än fyra år sedan Riksdagen afslog en då gjord hemställan, att fullmakter för de lägsta tjänstegraderna skulle försvinna.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag hade icke ämnat deltaga i denna diskussion, då det för mig varit omöjligt att på den tid af 12 timmar, som varit mig förunnad, taga sådan kännedom om detta ärende, att jag kunnat bilda mig ett fullt säkert omdöme; men då det nu är andra gången, som man, med åberopande af tryckfel, vill omredigera texten, synes det mig, att det går något för långt. Det är icke nog med, att de för de flesta till innehålllet ohekanta paragraferna icke läsas upp, utan tillika yrkar man förändring deruti på grund af förut oanmärkta tryckfel. Detta är nästan att sköta banken något — ja, jag vill icke säga hvad jag härom tänker. Jag tror icke, att man kan beskylla Herrar bankofullmäktige, för bristande vilja att komma i besittning af tillräcklig makt öfver tjänstemännen; och då fullmäktige nöjt sig med reservanternas förslag, anser jag med mera trygghet förenligt att antaga detta, än ett nu för tillfället omarbetadt förslag af det i Banko-Utskottets betänkande upptagna.

Grefve Mörner, Oscar: Jag har icke på något sätt deltagit i bankens styrelse och förvaltning, och tilltror mig icke att bedöma, huru bankens rörelse lämpligast bör ordnas, men uppenbart synes mig, att om man ger bankens tjänstemän små löner, måste man å

andra sidan gifva dem förmåner, som i någon mån kunna minska deras känsla af obehag öfver lönebeloppets ringhet; eljest är det att befara, att de, som kunna få anställning annorstädes, vända banken ryggen, och att bankens personal i de lägsta graderna komma att utgöras af sådana, med hvilkas tjänst man icke kunde vara belåten. Den trygghet, som hittills funnits för banktjenstemännen att, om de skötte sin befattning, få bibehålla densamma, avancera, och på gamla dagar erhålla pension, torde för mången hafva utgjort en stor lockelse att ingå i bankens tjänst. Afklipper man nu denna utsigt, skulle säkerligen personer med duglighet söka sig åt annat håll, derest icke löneförmånerna blefve i ganska betydlig mån förhöjda, så att deri kunde ligga en lockelse, som öfvervägde obehaget af den tillfälliga anställningen.

Friherre von Schwerin: Efter den utredning, som gjorts af den förste värde talaren, vill jag icke upptaga Kammarens tid med något yttrande, utan får allenast förklara min tacksamhet för det understöd, reservationen erhållit; och yrkar jag, att densamma måtte af Kammaren antagas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats, dels af Herr Ekman, att det förevarande momentet skulle bifallas med den förändring, att i stället för orden *äfvensom för dem af andra graden* infördes orden *äfvensom för dem af första och andra graden*; dels ock af Herr Westman, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, måtte besluta, att det ifrågavarande momentet skall hafva följande lydelse: på ordinarie stat må ej tillsättas flere tjenstemän än högst sextio, hvaraf i första graden tjugufyra, i den andra tjugutre, i den tredje fem och i den fjärde åtta; för desse tjenstemän meddelas fullmakt“.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på bifall till detsamma med den af Herr Ekman föreslagna ändring, då svaren utföllo med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å momentet och antagande af Herr Westmans förslag, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. 2 och 3.

Biföllos.

§§ 62—65.

Biföllos.

§ 66.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag kan icke neka, att den ovilja mot bankens tjänstemän, som man i allmänhet vetat spåra i Utskottets förslag, i denna paragraf mera än i någon annan ger sig tillkänna. Utskottet har uppställt paragrafen i enlighet med det af fullmäktige uppgjorda förslag, och dervid allenast något förändrat ordalagen. För att visa, det stadgandet icke öfverensstämmer med hvad Utskottet anför i motiveringen, tager jag mig friheten uppläsa densamma. Den lyder sålunda:

“Enligt nu gällande § 101, är tjänsteman i 1:sta tjänstegraden berättigad att emottaga och bibehålla annan ordinarie tjänstebefattning, såvida densamma icke är för bankens tjänst hinderlig.

I afseende härpå hafva fullmäktige anført, att, om denna tillåtelse varit inskränkt dertill, att tjänstemän i första graden fått dermed förena tjänst i första graden inom embetsverk eller annan deremot i vigt och aflöning svarande befattning, giltig grund för medgifvandet legat i den ringare aflöningen, särdeles för Riksbankens yngre tjänstemän i första graden, på samma gång det alltid blifvit en nödvändighet för tjänstemannen att en gång bestämma sig antingen för Riksbankens eller annan tjänst, då han hvarken med bibehållande af annan tjänst kunnat ernå högre inkomster i banken eller jemte sin aflöning der på annat ställe vinna befordran till bättre aflönade platser. Nu gällande stadgande beredde deremot tillfälle för tjänstemän i första graden att dermed förena tjänster i andra och tredje grad på andra ställen och derigenom förvärfva inkomster, som gjorde att de ej utan ekonomisk skada kunde eftersträfvat fortkomst i bankens tjänst. Då nu Riksdagen i skrifvelse den 17 Maj nästlidne år fästat Kongl. Majts uppmärksamhet på fördelarne af ändring i dylika missförhållanden inom de till statsförvaltningen hörande embetsverk och myndigheter, hade fullmäktige ansett sig pligtige att föreslå de förändringar i stadgarne för Riksbanken, som kunde erfordras för undanrödjande af enahanda, äfven der befintliga missförhållande; viljande likväl fullmäktige, med stöd jemväl af nyssnämnda Riksdagens skrifvelse, tillägga, att önskligt vore, det aflöningarne för bankens tjänstemän kunde så regleras, att de för de yngre tjänstemännen beredde en tillräckligare utkomst, än hvad nu är fallet.

Gillande dessa fullmäktiges åsigter, har Utskottet i öfverensstämmelse dermed affattat förslaget § 66“.

Nu torde vara tydligt för en hvar, att fullmäktiges erinringar icke hänföra sig dertill, att en bankens tjänsteman i första graden med sin befattning förenar tjänst i första graden inom annat embetsverk, utan afse det missförhållande, att en banktjänsteman i första graden tillika innehar tjänst i högre grad annorstädes. När man betänker, huru ringa lön en bankens tjänsteman i första graden åtnjuter, är det uppenbart, att han omöjligt kan existera ensamt på denna lön, utan att han nödvändigt måste skaffa sig annan inkomst. Om derfore Utskottets förslag bifalles, blefve följden, att många dugliga personer skulle lemna bankens tjänst för att i stället egna sig åt andra embetsverk. Riksdagens skrifvelse den 17 Maj nästlidne år innehåller icke heller något stöd för Utskottets förslag. Den innehåller egentligen icke annat, än att Riksdagen trott sig böra antyda

“fördelarne af den förändring, att ordinarie tjänst i möjligaste mån så ordnas, att den emot skäligen vedergällning tager i anspråk innehafvarens hela verksamhet, och att sålunda må kunna undanröjas det nu understundom inträffande missförhållandet, att tjänstemän i lägre grad genom förening af två eller flera tjänster åtnjuta högre aflöning än hans endast af en tjänst fullt sysselsatte förman samt att renskrifts och andra dermed jemförliga göromål icke bestridas af ordinarie tjänstemän utan mot arvode af biträden“.

Huru fullmäktige kunnat, på de af dem anförda motiv, komma till ett förslag, sådant som det, hvilket innehålles i 66 §, kan jag icke fatta, och för min del får jag erkänna, att jag såsom Utskottsledamot förbisett hvad förslaget innebär och derpå blifvit uppmärksam först sedan jag sett det i tryck. Jag yrkar emellertid, att paragrafen måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Caspersson: Jag instämmer i allo med Herr Ekman.

Herr vice Talmannen: Jag ber att få tillägga blott några få ord till hvad den förste talaren yttrat. Det kan icke vara annat än ganska önskligt, att löneförhållandena vore så reglerade, att det kunde undvikas för tjänstemännen i de lägsta graderna att äfven dermed förena andra tjänster; men så är icke förhållandet. I Riksbanken äro lönerna i de lägsta graderna snarare mindre än i något annat verk. Hvad skulle följden blifva, om man borttog den rättighet, som hittills egt rum, att med bankens tjänster förena andra, så länge en sådan rättighet i andra verk fortfar? Naturligtvis skulle då banken få nöja sig med de sämst kvalificerade, emedan den bjuder på de sämsta villkoren. Men icke nog härmed; en gifven följd af den förändring, som är i fråga, vore den, att, om obemedlade ungdomar finge anställning i första lönegraden i banken, skulle de, i följd af de otillräckliga inkomsterna, innan de väl hunnit genomgå första graden, vara så försänkta i skulder, att de för hela sin öfriga framtid vore ohjelpiga, i ekonomiskt, om icke äfven i moraliskt afseende. Detta är ett motiv, som man bör taga vara på, och är för mig en särskild anledning att icke biträda Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Wijkander: Sedan Kammarén nyss beslutit, att äfven tjänstemän i första lönegraden skola erhålla fullmakt, och af den diskussion, som då fördes, syntes mig framgå, att Kammaréns majoritet vill om möjligt hålla kvar i det gamla hjulspåret, ber jag att få uttala, att jag, som är af en alldeles motsatt åsigt, inom Utskottet med fullt öppna ögon röstat för denna 66 paragraf. Både för tjänstemännen och banken tror jag det skulle vara nyttigast, om desse finge egna sig åt sin tjänst odeladt och därför betaltes så, att de kunde göra det. Jag vill derfor taga upp den siste talarens fråga: hvad skulle följden blifva, om man borttog rättigheten för tjänstemännen i första lönegraden att dermed förena andra tjänster? Jo! följden skulle blifva den, att man betalade dem så mycket de behöfde för sin utkomst, men att man fordrade deras tjänst odelad. Jag tror, att både tjänstemännen och banken skulle må bäst deraf; men Kam-

maren synes icke vilja beträda denna väg, och jag inskränker mig därför att yrka bifall till 66 §, för att åtminstone icke det besynnerliga må inträffa, att, när icke någon enda af Utskottets ledamöter reserverat sig mot denna paragraf, det endast skall yrkas afslag på densamma.

Friherre Skogman: Då jag inom fullmäktige biträdde deras förslag, torde det tillåtas mig att därför framlägga några skäl, hvilka jag hoppas, äfven om de icke skola föranleda en förändring af hvad Utskottet föreslagit, dock skola erkännas icke sakna giltighet. Om man kunde inskränka detta innehafvande af dubbla tjänster dertill, att tjänstemän af första lönegraden i Riksbanken äfven kunde innehafva tjänst i första lönegraden på annat ställe, tror jag icke, att någon olägenhet skulle vara dermed förenad. Det skulle till och med kunna medföra åtskilliga fördelar, dels att bereda dessa unga män bättre utväg att försörja sig, dels ock skulle de måhända i en annan tjänstgöring kunna inhemta ett och annat, som kunde komma till pass äfven i Riksbanken, och dessutom finnas åtskilliga verk och inrättningar, der tjänster kunna skötas utan hinder af tjänstgöringen i banken, till exempel post- och telegrafverken, der tjänstgöringen kan ställas på annan del af dagen än expeditionstiden i banken; men i verkligheten har förhållandet gestaltat sig annorlunda, ty åtskilliga tjänstemän, som i andra verk befordrats till högre lönegrad, hafva då med flit lagt an på, att alls icke vidare befordras i Riksbanken, utan nöjt sig med att stanna kvar som kontorsskrifvare, der de avancerat till dem högre lönen af 1,500 R:dr. De hafva då betraktat denna tjänst såsom något underordnad, under det de företrädesvis lagt sig på en högre tjänst på annat håll. Särskildt kan jag nämna det förhållandet, att sådan person derjemte varit revisor i Kammar-rätten. Huru har detta inverkat på Riksbanken? Jo, då han fått lof att tjänstgöra någon viss tid af dagen i annat verk, har man i banken måst sätta dem till sådana tjänster, som kunnat dermed för- enas, och man har på så sätt nästan varit nödsakad att begå man- namn mot de öfriga tjänstemännen, som fått åtnöja sig med tråg- nare tjänster, under det ifrågavarande personer, som jemväl tjänst- gjort i andra verk, fått mera bekväma platser. Vidare har det ofta händt, att desse kommit in med ansökningar om tjänstledighet, hvar- emot de gjort tjänst i det andra verket, hvarest de förklarar, att tjänstgöringen var sådan, att den kunde äfven med rubbad helsa skö- tas, men från Riksbanken gjorde de anspråk på att få tjänstledighet. Detta har under en lång följd af år föranlett ganska täta obehag, äfven om det torde vara skäl att antaga att detta icke för framtiden skulle fortfara, åtminstone icke till samma utsträckning som hittills. Under sådana omständigheter har man varit nödgad att föreslå åt- minstone något, men då det i alla händelser skulle blifva svårt att handhafva ett sådant stadgande, som att tjänst fick innehafvas i an- nat verk blott i första lönegraden, hafva fullmäktige ansett bättre och lämpligare att uttala detta fullständigt. Det torde få nämnas, att göromålen i Riksbanken blifva allt mer och mer tränga just i dessa underordnade grader, i den mån som den äldre kontorsindel-

ningen försvinner och nästan de fleste af bankens tjänstemän komma i den ställning, att de hafva omedelbart att göra med allmänheten. Jag tror visserligen, att för framtiden saken kommer att reglera sig sjelf, så att måhända någon större olägenhet icke kommer att uppstå, om det hittills varande stadgandet får orubbadt kvarstå, men kan dock icke annat än instämma i deras mening som yrka bifall till förslaget.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag har i allmänhet, så mycket på mig berott, sökt att motsätta mig detta förenande af flera tjänster, hvars mindre goda följder jag varit i tillfälle på nära håll erfara. Det finnes förut en föreskrift för statens tjänstemän att de åtminstone äro skyldiga begära Kongl. Maj:ts tillstånd till förenande af flera tjänster, men detta angår endast tjänster på rikets stat, och Riksbankens stat har icke ansetts såsom hänförlig till rikets stat, hvarför den, som varit tjänsteman i banken, i allmänhet tillåtit att dermed förena tjänst i annat verk, utan att dertill behöft begäras Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd. Vi veta också, att på samma sätt förfarits med tjänster uti Stockholms stads verk, i afseende å hvilka en sådan förening icke heller varit förbjuden. Genom den nu föreslagna föreskriften är förbehåll gjordt till förmån för de tjänstemän, som för närvarande jemte sina befattningar i Riksbanken innehafva tjänster utom densamma, att de må sina nuvarande tjänster bibehålla, så länge de icke äro för bankens tjänst hinderliga; och att detta skall komma att efterlefas, tager jag för gifvet. Jag förenar mig med dem, som anhållit om bifall till paragrafen.

Herr Ekman, Johan Jacob: Den talare, som yttrade sig näst före den siste, har fäst sig vid ett missbruk, som äfven fullmäktige anfört eller, att en person i första lönegraden i Riksbanken förenade dermed befattning i högre lönegrad inom annat verk; men härom är nu icke fråga, ty alla äro derom ense, att detta bör förbjudas, utan här är endast fråga om, huruvida en person i första lönegraden i Riksbanken eger att dermed förena en befattning inom samma lönegrad i annat verk. För att detta skulle tillåtas tala fullmäktiges egna motiv, hvilka Utskottet också gillat; men det slut, till hvilket fullmäktige och Utskottet kommit, är deremot stridande. För min del skulle jag visserligen önska, att man kunde besluta, att tjänstemännen i Riksbanken icke finge innehafva annan befattning, men då får man också höja deras löner, ty på de nuvarande kunna de icke existera på de lägsta tjänstegraderna, och så länge icke ett förslag i den riktningen blifvit framställt, hvilket åter förutsätter en mera vidlyftig omändring i hela organisationen, kan jag icke annat, än anse det vara ett betänkligt tilltag, om man förbjuder dessa tjänstemän att innehafva tjänster i första lönegraden inom annat verk, hvarför jag vidblifver mitt yrkande om återremiss.

Herr Wallenberg:

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Gref-

ven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 66 § i Banko-Utskottets betänkande N:o 16, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas paragrafen.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 20.

Nej — 38.

§§ 67—75

Biföllos.

§ 76.

Mom. 1.

Herr Westman: I det upplästa momentet förekommer ett stadgande, som enligt min åsigt är i högsta måtto beaktansvärdt, sedan Första Kammaren nu medgifvit, att tjänstemännen i banken må erhålla fullmakt på sina tjänster. Här förutsättes det fall, då en tjänsteman i banken tvingas att afträda sin egendom till konkurs, och i sådant fall är det föreskrifvet, att, om han icke sednast 6 månader, efter det inställedagen i konkursen inträffat, styrker sig vara från borgenärsers kraf befriad, skall han från sin i Riksbanken innehafvande tjänstebefattning skiljas. Detta är mycket hårdt, såsom en granne nyss yttrade. Enligt nu gällande konkurslag finnes ett allmänt stadgande, som angår tjänstemän i allmänhet, hufvudsakligen af det innehåll, att, om en tjänsteman tvingas att göra konkurs, skall den myndighet, hvarunder han sorterar, yttra sig, huruvida han, förr än 4 månader efter inställedagen förflutit, må i utöfningen af tjänsten åter inträda. Mig synes, att något skäl icke finnes att skilnad göres emellan tjänstemän i banken och andra tjänstemän; men om man genomser bankoreglementena från längre tid tillbaka, skall man finna, att hos Rikets Ständer den åsigt gjort sig gällande, att

desse tjenstemän i banken, som voro så olyckliga att göra konkurs, skulle behandlas på helt annat sätt, än andra tjenstemän. I det reglemente, som utfärdades vid 1862 och 1863 årens riksdag, var stadgadt, att den tjensteman eller vaktbetjent, som till borgenärers förnöjande afträtt sin egendom, skulle, om honom icke genom slutlig dom cessionsförmån tillerkändes, eller han sednast sex månader efter det dom i hans konkurs vunnit laga kraft, styrkte sig vara från borgenärers kraf befriad, skiljas från sin vid verket innehafvande tjenstebefattning.

Vid 1865 och 1866 års riksdag, då den nya konkurslagen utkommit, heter det i den berättelse, som fullmäktige aflemnade till Banko-Utskottet, att de funnit detta stadgande, att dom skulle vara meddelad och hafva vunnit laga kraft, vara något olämpligt, emedan enligt den nya konkurslagen det ofta inträffade, att dom icke komme att meddelas; och därför borttogos orden "efter det dom vunnit laga kraft" men i det stället kom att stå qvar, att tjenstemannen skulle vara skyldig att 6 månader efter inställedagen styrka att han godtgjort sina borgenärer. Möjligen kunde man, kort efter sedan den nya konkurslagen utkommit, göra sig den föreställningen, att vid tillämpningen af densamma konkursärendena skulle kunna fortare afgöras, än förut varit fallet; men erfarenheten har tyvärr visat, att, med bästa vilja, står det icke alltid till att få en konkurs afgjord 6 månader efter inställedagen. Jag föreställer mig äfven det lyckliga fall, att en tjensteman kunde hafva vänner, som vore villiga att hjälpa honom med ackord; men det behöfves blott en eller annan fordringsegare, som är mindre välvilligt stämd emot honom, för att uppehålla konkursen och dermed frågan om ackord, hvarigenom den tid kan gå till ända, inom hvilken tjenstemannen skulle kunna fullgöra, hvad som enligt reglementet erfordrades, för att icke hafva förlorat sin innehafvande tjenstebefattning. Detta är hårdt, då det icke beror på tjenstemannen ensam att kunna afhjelpa det. Jag har därför i min reservation vågat framställa ett förslag så lydande:

"Den tjensteman eller vaktbetjent, som till borgenärers förnöjande sin egendom afträtt, bör genast från tjenstgöring i Riksbanken afhållas och skall, om han icke sednast sex månader efter det konkursen, enligt gällande konkurslag, anses vara avslutad, styrker sig vara från borgenärers kraf befriad, skiljas från sin vid Riksbanken innehafvande tjenstebefattning".

Jag tror, att ett sådant stadgande mest öfverensstämmer med hvad reglementet före den nya konkurslagen innehöll; men är det så, att jag icke får någon af Herrarne, som förenar sig med mig om bifall till detta förslag, skall jag icke hafva något emot om ärendet blir återremitteradt till Banko-Utskottet för att Utskottet må blifva i tillfälle, att taga i närmare öfvervägande denna fråga. För mig synes detta stadgande nu vara mycket olämpligt; ty det är icke möjligt för tjenstemannen, om han också aldrig så gerna vill göra upp sina affärer med sina borgenärer, att kunna göra det inom den tid, som här i reglementet blifvit föreslagen. Jag anhåller om af-

slag på Utskottets betänkande och bifall till den i min reservation föreslagna förändring.

Herr Wallenberg:

Herr Caspersson: Jag är fullt ense med den siste talaren derom, att det är högst olämpligt, att en cessionant utöfvar någon tjänst i banken, men jag kan ej, lika med honom inse nödvändigheten deraf, att han, innan hans ställning blifvit utredd, skall förklaras förlustig sin tjänst, ty det kan tänkas, att han möjligen har fulla tillgångar till förnöjande af sina fordringsegare, fastän de ej hinna realiseras inom sex månader. Jag skulle därför vara benägen att instämma med reservanten, om icke ordalagen i hans förslag vore sådana, att jag ej kan det. Ordet "afslutad" är ett mycket tvetydigt ord. Efter hvad han anført, finner jag att, enligt hans mening, med konkursens afslutande skulle förstås den tid, då densamma slutbehandlats vid domstol. Men jag tror att tolkningen lätt kan utsträckas derhän, att dermed kommer att menas tiden då slututdelning skett, ty då först afskrifves målet ur konkursdiariet. Jag skulle vilja tillstyrka reservationen med den förändring, att i stället för ordet "afslutad" insätts orden: "vid domstol afslutad." Derigenom blir uttrycket tydligt och så särdeles lång tid kan ej förflyta innan denna afslutning sker. Emellertid är det gifvet, att en cessionant ej får utöfva sin tjänst, utan måste bestrida den genom af honom aflönad vikarie. Jag yrkar remiss, för omredigering af momentet i angifven syftning.

Herr Wijkander: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Wallenberg, med hvilken jag i allo instämmer. Men jag ber dock få fråga med hvad rätt ett sådant yrkande, som det af den ärade reservanten nu gjorda, kan framställas, ty motion är ej i frågan väckt. Det här föreliggande 1 momentet af 76 § är fullkomligt öfverensstämmande med nuvarande 114 §. Under motionstiden är ej någon framställning om en förändring i lydelsen af sistnämnda paragraf gjord, och inom utskottet har ej heller något förslag derom blifvit väckt. Jag tror således, att reservanten icke haft grundlagsenlig rätt att framkomma med något förslag till ny paragraf.

Jag yrkar bifall till det föredragna momentet.

Herr Wallenberg:

Friherre von Schwerin: Det stadgande, som här är intaget i förslaget 76 § finnes redan, som nämnt är, i det nuvarande reglementet, och, beträffande dess bibehållande, har inom Utskottet ej uppstått någon skiljaktighet; hvartill en återremiss vid sådant förhållande skulle tjena, kan jag ej förstå, aldra helst som Andra Kamraren redan antagit paragrafen oförändrad. Jag yrkar bifall till densamma.

Herr Westman: Jag kan ej förneka, att jag finner mig förvånad, att den ledamot af Banko-Utskottet, som nyss yttrade sig, ej

erinrar sig, att jag lifligt stred inom Utskottet mot det olämpliga i att bibehålla stadgandet, att en tjänsteman skulle från sin befattning skiljas, om han icke *sex månader efter inställelsedagen i konkursen* styrkte sig vara från borgenärs kraf fri. Jag fann mig nemligen föranlåten att till Utskottets ledamöter hemställa, om ej denna tid borde förlängas, emedan jag ej ansåg möjligt för en gäldenär att kunna inom denna tid styrka, det han godtgjort sina borgenärer. Men om detta fallit denne talare ur minnet, torde det ha sin förklaringsgrund deri, att det ej är så lätt att erinra sig alla anmärkningar, som i ett eller annat hänseende blifvit gjorda vid den mängd af frågor, som varit föremål för Utskottets behandling. Således är det ej nu först som jag framställt detta förslag. Ingen torde kunna bestrida det berättigade i att, då fråga var om uppgörande af nytt reglemente, söka borttaga stadganden, som det gamla innehöll och hvilka ej kunde anses lämpliga. Hvad det ifrågavarande stadgandet särskildt beträffar, har det tillkommit under förutsättningar, som sedermera ej inträffat. Bestämmelsen infördes nemligen i sammanhang med den nya konkurslagen, emedan man trodde att, på grund af denna lag, alla konkurser skulle kunna vara afslutade sex månader efter inställelsedagen. Så har dock emellertid visat sig icke vara förhållandet.

En talare på Stockholmsbanken yttrade, att han ansåg det vara förderfligt, att en bankens tjänsteman skulle, fastän han gjort cession, få bibehålla sin tjänst. Jag delar hans åsigt i så fall, att jag anser det olämpligt, att en tjänsteman får *tjänstgöra* under det han är försatt i konkurstillstånd. Men sådant är honom ej heller medgifvet, ty i 76 § 1 momentet stadgas, "att den tjänsteman eller vaktbetjent, som till borgenärs förnöjande sin egendom afträdt, bör genast från tjänstgöring i Riksbanken afhållas". Han är således urståndsatt att, så länge han befinner sig under konkurs, tjänstgöra i banken. Men här är fråga om han skall förlora sin tjänst derföre att han ej inom viss tid uppgjort med sina borgenärer. När man, å ena sidan, vill lemna honom rättighet och möjlighet att uppgöra ackord med sina borgenärer, frågas om ej, å andra sidan, det vore rättvist, att honom bereddes en sådan tid, att det kunde blifva möjligt för honom att göra upp ett ackord. Vill man ej det sednare, anser jag det vore bättre, att man rent ut skref i reglementet, att den tjänsteman, som gör konkurs, är sin tjänst förlustig; då är ju saken klar. Nu ser det ut som man ville bereda honom en rättighet, som likväl är af beskaffenhet, att den i ytterst få fall kan anses såsom sådan.

En annan talare har ansett det uttryck, som jag begagnat, i min reservation, att konkursen skulle vara "afslutad" olämpligt; jag vill ingalunda neka, att ju icke ett bättre uttryck kunnat utfinnas, men jag får till mitt försvar anföra, att det är samma uttryck, som konkurslagen i dylika fall använder; der talas nemligen om att konkurs är *afslutad* och när den *anses afslutad*. Och jag tror, att dermed ej kan menas annat än den tid, då en gäldenär kan styrka, att han uppgjort med sina borgenärer eller företer intyg, att ackord blifvit med dem afslutadt.

Då jag ej fått något understöd för mitt förslag, anhåller jag om återremiss af 1:sta momentet af nu föredragna paragraf.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet, och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Mom. 2.

Herr Westman: Äfven här anhåller jag att få fästa uppmärksamheten å det olämpliga i den förändring, Utskottets majoritet tillstyrkt. Enligt hvad betänkandet utvisar innehåller den nuvarande 115 §: "Inmanas någon för skuld *tvänne särskilda gånger* i häkte, vare han sin tjänst i Banken förlustig." Nu skulle detta stadgande förändras sålunda: "Inmanas någon för skuld i häkte, vare han sin tjänst i riksbanken förlustig." Jag tror, att det icke är utan fullt goda skäl, som reglementet redan långliga tider tillbaka innehållit, att tjänsteman skall vara inmanad två gånger i häkte, innan han får från tjänsten skiljas. Med någon erfarenhet om affärsförhållanden, tror jag, att en hvar lätt skall kunna inse, hurusom förhållanden kunna inträffa, som göra ett sådant stadgande i yttersta grad obilligt. En tjänsteman har t. ex. en vaxel förfallen, för hvars liqviderande han litar på att, enligt löfte, få från en person mottaga det erforderliga beloppet, men af någon viss anledning, såsom t. ex. att posten fördröjes, erhåller han ej detsamma. Den person, som har vaxeln, är möjligen ej så synnerligen väl stämd mot tjänstemannen och inmanar honom i häkte, der han får sitta tills dess posten kommer. Jag tycker det vore allt för hårdt att blottställa en tjänsteman för att, på grund af en sådan tillfällighet, förlora sin befattning. Jag anhåller, att det föredragna momentet måtte erhålla samma lydelse som 115 § i nu gällande reglemente.

Men utom de skäl, jag anført, ber jag få ytterligare tillägga, det jag tror, att Kammaren redan genom ett för några minuter sedan fattadt beslut ingått på min åsigt. I 70 § 3 momentet står nemligen: "Då vikariat för någon tjänsteman erfordras i anseende dertill, att han sin egendom åt borgenärer afträdt, eller ock blifvit för skuld i häkte inmanad eller under förmyndare ställd, bör hälften af hans lön användas till tjänstens bestridande" etc. I detta moment som Kammaren antagit, tyckes det fall vara förutsatt, att en tjänsteman kan två gånger inmanas i häkte. Jag hemställer, om ej detta äfven är ett skäl för gillande af den utaf mig uttalade åsigt, och jag anhåller, att Kammaren, åtminstone för denna gång måtte låta den nuvarande bestämmelsen fortfarande qvarstå.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag tror, för min del, att Kam-maren så mycket hellre kan ingå på det förslag, Utskottet här fram-ställt,

ställt, som ingen torde kunna för gäld inmanas i häkte, som ej tredskas.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet, dels ock afslag derå samt bibehållande af det i 115 § af nu gällande reglemente förekommande stadgande oförändradt; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§§ 77—86.

Biföllos.

§ 87.

Mom. 1, 2 och 3.

Biföllos.

Mom. 4.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då grundlagen stadgar, att Statsråd ej få tillika innehafva annat embete, synes mig att banken kan trygga sig vid detta stadgande, och att man ej behöfver uti bankoreglementet intaga en föreskrift, hvilken, i den ordning den förekommer uti den nu föredragna paragrafen, bildar en ganska besynnerlig sammanställning.

Jag anhåller för min del, att momentet a. måtte utgå.

Herr Westman: Med anledning af den siste talarens anmärkning anhåller jag att få upplysa, det Banko-Utskottet ej infört detta stadgande af sig sjelft, utan att detsamma öfverensstämmer med hittills gällande reglemente, dit föreskriften tagits från Riksdagsordningen. Enahanda stadgande är äfven intaget bland de fall, då fullmäktige ej kunna fortfarande tillåtas att vara ombud. Det är således ingen nyhet! De tillägg, Utskottet gjort, har endast egt rum i de öfriga momenten af paragrafen. Jag vågar anhålla om bifall till Banko-Utskottets betänkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet oförändradt och dels bifall till detsamma med uteslutande af meningen under litt. a; framställdes först proposition på bifall till momentet i dess helhet, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på detsamma godkännande med uteslutande af meningen litt. a, då svaren ut-

föllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§§ 88—100.

Biföllos.

Utskottets efter reglementets slut intagna förslag.

Första stycket.

Herr Wijkander: Jag hemställer till Kammaren, att namnet *Luleå* måtte få insättas näst efter ordet stad, sedan Riksdagen numera fattat beslut, att det nya lånekontoret skall dit förläggas.

Godkändes med införande af ordet *Luleå* efter ordet staden.

Andra stycket.

Herr Wijkander: Jag anhåller att få göra samma framställning, som vid föregående punkt.

Godkändes med insättande af ordet *Luleå* efter orden *kontoret i*.

Tredje stycket.

Godkändes.

2:dra punkten.

Bifölles.

Föredrogs ånyo och bifölles Lag-Utskottets den 30 sistlidne April och 1 Maj bordlagda utlåtande N:o 34, i anledning af väckt motion om förändring i lagens stadganden angående giftorätt i bo.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 30 sistlidne April och 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 35, i anledning af väckt motion om ändring i lagens stadganden angående giftomannarätt.

1:sta punkten.

Herr von Möller: Motion af samma innehåll som den förevärande har blifvit väckt redan 1867, och blef då af Första Kammaren afslagen, väcktes sedan återigen, om jag ej misstager mig, vid sista

riksdagen, men hann då icke att behandlas af Lag-Utskottet; nu har den återkommit för tredje gången. 1862—63 årens riksdag antogs ett lagförslag att giftomannarätten skulle inskränkas så, att ogift qvinna, som fyllt 25 år, ej skulle stå under giftoman, om föräldrarne voro döda, men, om de lefde, skulle hon fortfarande stå under giftoman. Detta Riksens-Ständers beslut blef emellertid ej af Kongl. Maj:t godkändt, på grund af ett utlåtande från Högsta domstolen, hvilken ej ansåg sig kunna förorda förslaget, emedan de juridiska konsekvenserna, följdriktigheter fattades; ej något skäl ansåg Högsta domstolen, hvarför icke, om ogift qvinna vid 25 års ålder behöfde giftoman i händelse föräldrarna lefde, hon ej skulle behöfva det, äfven om de voro döde. Huruvida behof verkligen förefinnes, tror jag ej att någon kan säga, följdriktigheten är det som Högsta domstolen uppställt mot förslaget. Jag vill ej yttra mina egna åsikter, då det så ofta heter att jag blott söker lägga an på känslorna. Jag ber att i stället endast få citera några af Kammarens rättslärde ledamöters yttranden vid föregående tillfällen, ej de ledamöters, hvilka sätta de juridiska konsekvenserna främst, utan deras, hvilka anse att rätt kan ega rum, äfven utan att alla paragrafer i lagen stå i så bestämde harmoni med hvarandra. Jag vill anföra hvad Riksdagens Justitieombudsman i detta ämne yttrade: "Om man förkastar 3 §, qvarstår dock den i 1 § 6 Kap. Giftermåls-balken fader och moder medgifna rätt att göra mö arflös, som gift sig mot deras vilja, hvilket uttryck, på föräldrakärlakens språk öfversatt, betyder att, om de finna att dottrens äktenskap är olyckligt och att mannen vanvårdar boet, de skulle ega rätt att testamentera dotterns laglott till hennes barn". En annan rättslärd yttrade: "Giftomannen är förståndet stäldt vid sidan af känslan för att afböja missvisning, det är erfarenheten, gifvande råd åt den med lifvets yttre förhållanden mindre erfarna qvinnan. Detta råd, som kan ikläda sig formen af ett förbud, är endast en underrätt, från hvilken man kan appellera och det är utan exempel att ej domstolen, när den i dylika fall behöft anlitas, gifvit giftomannen orätt. Man har sagt att giftomannarätten kan missbrukas, men visa mig någon lag, hvilken som helst, mot hvilken missbruk ej kan ega rum. Måne det ej är större våda af att qvinnan, som vid valet af make leddes af känslan, får utan giftomans inblandning gifta sig än af giftomannarättens missbruk". På ett annat ställe säger samme talare: "Jag kan ej tro att föräldrane hafva i afseende å dotterns giftermål annat syfte än att befordra hennes lycka; om de ej kunna ingå på hennes önsknigar i detta fall, så härrör väl detta af viktiga skäl. Om de göra en dotter, som gifter sig mot deras vilja, arflös, är det väl ej för att straffa henne för hennes olydnad, utan för att såmedelst befria henne och hennes barn från ekonomisk undergång". En representant från Norrland yttrade: "Giftomannarätten, sådan den i vår lag förekommer och hvilken Utskottet velat bibehålla för mö, som ej fyllt 25 år, äfven borde i så måtto inskränkas att den skulle förbehållas endast för föräldrar. Jag tror att, om man framtager föräldrarne giftomannarätten för mö, hon må hafva fyllt 25 år eller icke, man förgriper sig på sjelfva kärnan för familjelifvet eller, hvilket är det samma, sedligheten. Skulle föräldrarne missbruka den dem i detta

hänseende lemnade makt, finnes ett korrektiv därför i stadgandet u § 4, som låter domaren träda emellan som pröfvar och dömer“. Men jag tror ej att man skall kunna uppvisa fall, der föräldrarne missgripit sig; jag åtminstone känner blott ett sådant fall, och det är många år sedan, på den tid då qvinnan ej egde råda öfver sitt gods; det var en dotter, som hade ett stort modernearf, och hvars far lade hinder i vägen för hennes giftermål, men det är det enda exempel af egenlyttiga motiver, som jag känner. Jag har af herrar jurister hört, att en ny lag endast då skall stiftas, när en brist eger rum eller ett behof gör sig känbart; i detta fall vet jag ej att något ondt sker eller att någon menniskas rätt blir lidande af att föräldrarne bibehållas vid denna rättighet. Jag vet, att jag har att vänta mig från vissa personer, desamma, som uppträdde här 1867, att de skola yttra sig i samma riktning som då, men jag hoppas äfven att andra med mig liktänkande skola understödja den åsigt som Kammaren då hyste, ty jag vet ej något, som föranledt Kammaren att frångå en åsigt, som då ansågs så klar att det var utan votering, som Kammaren afslag Lag-Utskottets enhanda betänkande. På grund af hvad jag nu yttrat vågar jag anhålla, att Kammaren äfven denna gång måtte afslå Lag-Utskottets betänkande.

Friherre De Geer: I detta ämne, om hvilket så mycket är både skrifvet och taladt, vill jag ej upptaga tiden med en längre framställning af mina åsikter, men jag önskar att till protokollet få tillkännagifva att jag för min del bifaller Lag-Utskottets nu framställda förslag. Detta förslag afser efter min tanke ett steg i den mänskliga utvecklingen, som ovilkorligen en gång kommer att tagas, och frågan blir blott, om det skall ske något förr eller något sednare, på en gång eller mera successivt. Efter min tro är tiden nu inne att taga detta steg i Sverige i hela den utsträckning som Lag-Utskottet föreslagit, och jag är öfvertygad om att, lika litet som de farhågor besannades, hvilka förutsågos, då fråga var om att gifva qvinnan rätt att vara myndig öfver sitt gods, lika litet äro de farhågor grundade som nu uttalas mot att lemna myndig qvinna en rättighet, som åtminstone står nära gränsen af de oförytterliga rättigheterna. Jag anser ej heller att det är skäl att göra det undantag, som förut varit ifrågasatt, att nemligen giftomannarätten skulle komma att fortfara så länge föräldrarne lefde; dels anser jag detta, såsom af Högsta domstolen vid ett föregående tillfälle anmärkts, ej vara fullt följdriktigt, ty om man anser, att en qvinna vid 25 års ålder i allmänhet eger det omdöme att hon kan bestämma öfver sin person, är väl detta ej mindre gällande, derför att föräldrarne lefva; dels anser jag ett sådant undantag ej vara behöfligt, emedan föräldrarnes inflytande säkerligen ej kommer att upphöra med giftomannarättens upphäfvande, och dottern ej kommer att sakna den välgörande ledning för sitt val som hon kan påräkna af föräldrarne, om äfven den bestämmande rätten tillerkännes henne sjelf. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr Wallenberg:

Herr Faxé: Det synes mig minst sagdt besynnerligt, att, när man allt jemt fortgår på den banan, att gifva qvinnan likställighet med mannen, när vi förklarar henne myndig att råda öfver sig och sitt gods, och gjort henne berättigad till vissa allmänna befattningar, vi dock på samma gång säga: du får ej råda öfver din egen person, du får gifva bort din egendom, men du får ej sluta äktenskapsförord. Qvinnan kan, när hon blir myndig, sätta eget bo, kan välja sin omgifning efter eget behag, kan till och med utse en älskare åt sig, men gifva sig med denne det kan hon ej, om giftomannen dertill säger nej, vore det också i ett fall der det är ganska nödvändigt; då säger lagen, att hon må söka domaremakts biträde, och det blir henne då kanske beviljadt; men den skandal som drabbar henne och familjen, genom den tid det kan draga ut genom alla instanserna — skall man ej fästa afseende dervid! Går man åter till ett motsatt fall, eller att en qvinna, som varit så lycklig att blifva enka, sedan hon varit gift kanske en helt kort tid, t. ex. blott en eller annan månad, ja tilläfsventyrs blott en dag, eger, redan vid den ålder, då den ogifta qvinnan ännu är omyndig, att fritt råda öfver sin person, utan att i något fall vara bunden af föräldrars eller annan giftomans vilja. Förmodligen anser man att hon under den korta tid äktenskapet varat dock hunnit förvärfva så stor erfarenhet, att hon kan akta sig för männens falskhet och list. Man har åberopat föräldrarnes rätt och sagt att det vore hårdt för dem att en flicka kunde gifva sig mot deras vilja. För min del tror jag, att, om kärleken och förtroendet emellan föräldrar och barn äro sådana som de böra vara, kommer det ej annat i fråga, än att flickan tager sina föräldrars råd och följer det, gör hon ej det, så är det föräldrarnes skull. Man säger att denna förändring ej är nödvändig. Jo, den är nödvändig, just för att förekomma sådana rättegångar och skandaler, som egt rum vid tvister med giftomannen. Det kan äfven hända att man vet, hvilken som är giftoman, men ej hvar han uppehåller sig, utan att man likväl kan visa, att han "ej är i tillfälle att utföra giftomannarätten"; och då får ej domaren förordna någon i hans ställe. Jag kan ej annat än yrka bifall till Lag-Utskottets förevarande hemställan.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då fråga först uppstod att hos Riksdagen framställa förslag om qvinnans myndighet och således åt henne bereda utvidgade rättigheter öfver sin egendom, blef det min uppgift, såsom då tillförordnad chef för Justitie-departementet, att utarbета första förslaget i ämnet, och Högsta domstolens protokoll rörande granskningen af detta förslag utgör härupå ett ofäktigt bevis. Jag lärer sålunda ej kunna anses såsom fiende till förslag i sådan riktning; men deraf följer dock ej, att jag kan vara med om allt hvad som i detta afseende kan ifrågasättas. Man har talat om qvinnans förmåga af klok förvaltning och hushållning, och detta biträder jag gerna; qvinnan har mången gång visat sig ega förmåga att ordna ekonomiska angelägenheter som mannen bragt på obestånd, men ett annat förhållande inträder, när hos henne känslan och kanske till och med passionen tager öfverhand öfver förståndet. Då

kan det vara godt för henne att hafva någon att lita sig till. Att genom lagen fritaga henne från åliggandet att vid sådant tillfälle rådgöra med sina föräldrar, det kan ej vara rätt. Det exempel, som af den föregående talaren anfördes, visar att qvinnan då gjort sig saker till en sådan svaghet, som just ej utgör någon borgen derföre att hon skulle vara den, som bäst kunde på egen hand bedöma hvad för henne och hennes framtid kunde antagas vara lämpligast. Oaktadt Högsta domstolen afstyrkt den förra framställningen om giftomannarättens borttagande, med undantag endast för de fall, då föräldrar finnas i lifvet, tror jag, att det ej skulle skada om Riksdagen ännu en gång försökte att bereda framgång åt denna sin åsigt. I den riktningen skulle jag önska en förändring, och för att den må blifva möjlig, får jag anhålla om proposition på återremiss.

Herr von Ehrenheim: Då den förändring som här blifvit föreslagen, i den utsträckning som här ifrågasättes, icke öfverensstämmer med min uppfattning om hvad rätt och lämpligt är, men deremot en något mindre omfattande förändring synes mig påkallad både af rättvisa och billighet, kan jag ej underlåta att uttala min åsigt. Jag står på samma ståndpunkt som vid 1863 års riksdag och anser afskaffandet af giftomannarätten i alla andra fall, än då föräldrarna äro i lifvet, vara i hög grad påkalladt af rättvisa och billighet. Man är skyldig att icke ställa qvinnan under ett målsmanskap, hvars värde man så litet är i stånd att garantera, så litet kan vara förvissad att det kommer i goda händer, som giftomannarätten i sin nuvarande utsträckning. Deremot vill jag ej medverka till en förändring, som gör det till en laglig rättighet för qvinnan att helt enkelt inskränka sig till en anmälan för sina föräldrar, då hon ämnar ingå äktenskap. Jag tror att den lagliga skyldigheten att i sådant fall inhemta föräldrarnes mening, då de äro i lifvet, fortfarande bör kvarstå, och tror jag att föräldrakarleken är en borgen mot missbruk. För att åstadkomma en sådan förändring förenar jag mig i yrkandet om återremiss.

Herr von Gegerfelt: Den förste talaren har sagt att något behof af ifrågavarande förändring, någon brist i lagen ej egde rum. Jag för min del måste erkänna att blott det att en inkonsequens finnes är en tillräcklig anledning för mig att önska en förändring. Jag är också måhända en af de den juridiska konsekvensens män, som den ärade talaren åsyftade. När 1863 års riksdag förklarade qvinnan vid 25 år myndig eller berättigad att råda öfver sig och sitt gods, tog den på hand att, för att denna frihet skulle blifva en verklighet, framdeles äfven afskaffa giftomannarätten. Det har här blifvit yttradt att giftomannen är förståndet stäldt vid sidan af känslan, men detta förstånd får säkerligen vida större inflytande på känslan, när det grundar sig på kärlek och förtroende, än när det kommer med lagboken i handen och möter med hänvisning till en annan paragraf, der domstols mellanträdande åberopas. Att åsigtterna inom denna Kammare mycket förändrat sig sedan sist, på dessa fem år, synes af den redan hållna diskussionen. Den som då mest

motsatte sig det väckta förslaget har nu utan reservation under-tecknat Lag-Utskottets utlåtande, ehuru ej såsom ledamot af denna Kammare. De anmärkningar, som här framställts, synas icke så mycket röra principen, förslaget i sin helhet, utan så mycket mer bibehållandet af giftomannarätten för föräldrarne då de lefva. I af-seende härpå får jag återropa en redan ofta framställd anmärkning, hvars riktighet icke torde kunna förnekas, att giftomannarätten icke är någon rätt för den som utöfvar den, utan en förmån för den, öfver hvilken den utöfvas; men då är onekligen den, som saknar föräldrar vida mer i behof af giftoman än den som har sina föräldrar i lif. Utöfva ej föräldrarne det moraliska inflytande på sina barn som deras ställning gör naturlig är samnerligen den juridiska makten utan värde. Jag vill nu ej vidare upptaga Kammarens tid utan får jag inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Oscar: Visserligen finnas det saker, som äro svåra att afhandla, derföre att de falla alltför mycket inom känslans område, och så är fallet med denna. Tager jag blott de hårda konsekvenserna, så medgifver jag, att det är svårt att säga, hvarföre då qvinnan bliver myndig vid 25 års ålder, hon icke också då skulle kunna blifva sin egen giftoman, likasom hvarföre, om föräldrarne äro döda, hon icke skulle behöfva giftoman sedan hon uppnått nämnda ålder, men deremot fortfarande hafva sådan i fall de lefde. Men jag tror, att, om vi tänka efter, hur det är i vårt eget inre, så skola vi få klart för oss, att emellan föräldrar och döttrar eger ett sådant förhållande rum, att det torde vara illa, att slita eller lossa på detta band. Döttrarne äro i hemmet föräldrarne aldrig närmast. Man skulle kunna säga, att det beror på föräldrarne att så uppfostra sina döttrar och gifva deras sinnelag en sådan rigtning, att det icke kan ifrågakomma, att de i en sak sådan som denna skulle vilja handla emot föräldrarnes vilja. Men en lång tids erfarenhet gifver vid handen, att, då en sådan känsla som kärleken tillkommer, så blekna alla andra känslor och att det ofta är mera lycka än slump, i fall förståndet kan taga ut sin rätt. Jag läste en gång i en gammal roman om en flicka, som höll på att göra ett olyckligt giftermål. Då föräldrarne sökte att öfvertala henne att afstå derifrån, så hade hon icke något annat svar på deras böner än: "han föll uti mitt sinne och jag rår ej derför." Sådant har ock i verkligheten händt mera än en gång. Deremot torde knappast kunna visas något enda exempel, då föräldrarne satt sig emot ett äktenskap, som varit sökt af en sådan person, emot hvilken ingen skälig anmärkning kunnat göras.

Jag talte för en tid sedan i detta ämne vid ett fruntimmer af hög bildning och hon svarade på mina invändningar: "det är det-samma hur ni gör, ty det går ändå, som flickorna vilja." Det skälet var starkt och skulle kunna gälla för afskaffandet af hela giftomannarätten, men det ligger dock någonting af stor vikt deri att friaren måste ärligt anmäla sig, så att föräldrarne sättas i tillfälle att kunna tala och rådgöra med döttrarne, och, åtminstone då passionen icke tagit öfverhand, leda deras val. Detta befäster äfven den anslutning

emellan föräldrar och döttrar, som allting så tydligt anvisar böra finnas.

Man har yttrat såsom ett skäl för giftomannarättens upphäfvande, att vi oaktadt denna hade så många exempel på olyckliga giftermål. Jag skulle kunna anföra exempel på tillfällen, då föräldrarna tiggat och bedt, för att söka afvärja ett olyckligt giftermål, men, då de icke lyckats deri, låtit saken hafva sin gång. De hafva då åtminstone haft den tillfredsställelsen, att de sökt att göra något, att utöfva ett inflytande, som likvisst i åtskilliga fall torde hafva visat sig verksamt.

Man säger, att ingen mensklig rättighet får förnärmas. Det erkänner jag. Men hvarför stadgar man då någonsin, att en person skall vara omyndig? Hvarför låter man icke pojken bli myndig från den stund han blir så stark, att han kan slå ett slag. Hvarför vill man att qvinnan skall stå under giftoman från den stund hon är giftasvuxen, d. v. s. från sitt 17:de eller 18:de år och till det 25:te. Jo, derföre att man anser detta vara nyttigt för henne och gagneligt för samhället. Någon annan grund finnes icke derför. Om man då anser nyttigt för henne att denna inskränkning finnes under ännu någon längre tid, så förnärmar man icke derigenom någons rätt, i synnerhet då vi kunna vara öfvertygade, att i de aldra flesta fall så skall föräldrakärleken gifva vika, och så länge det icke är alldeles absolut omöjligt foga sig efter döttrarnes önskan.

I denna tro och med detta medvetande anser jag mig med lugn kunna begära ändring i detta af Lag-Utskottet framlagda förslag. Det innebär, säge hvad man vill, icke någon rättskränkning, utan tvärtom ett erkännande af föräldrakärleken, och denna ersättes icke genom något lagbud. Den kan icke ens genom ett sådant krossas, men den kan djupt såras.

Jag anholder att betänkandet måtte till Lag-Utskottet återremitteras.

Herr Widén: Sedan så många utmärkte män yttrat sig för bifall till Utskottets hemställan, vågar jag knappast uttala min deremot stridande mening. Jag kan likväl icke komma ifrån den tanken, att jag icke anser Utskottets förslag vara af behovet påkalladt. Jag har under diskussionen icke heller hört något enda från erfarenheten hemtadt exempel derpå, att de, som hittills utöfvat detta målsmanskap öfver qvinnan, missbrukat detsamma, så att ifrån denna synpunkt borde vara något skäl att föreslå denna lagförändring.

Såväl Utskottet i sitt betänkande, som åtskilliga talare här inom Kammaren, hafva anmärkt, att sedan qvinnan numera blifver myndig vid 25 års ålder, konsekvensen skulle fordra, att då också gifva henne rättighet att råda öfver sin person i de fall, hvarom här är fråga. Denna konsekvens kan jag för min del icke finna synnerligen bindande. Man kan ju tvärtom, såsom det närvarande förhållandet redan verkligen ådagalagt, förvalta sin egendom med en myndigmans rätt, utan att derföre behöfva vara befriad från giftomannainseendet. Således synes redan af detta, att någon nödvändighet icke förefinnes att vidtaga en sådan åtgärd som den föreslagna.

Särskildt vill jag erinra derom att det är en icke ringa skilnad

emellan att kunna sköta sina ekonomiska angelägenheter och att i ett fall, sådant som detta, sköta sig själf med förstånd, derföre att känslan här tager ett långt större värde och i icke ringa mån kan fördunkla förståndets annars klara blick. Jag tror derföre, att det skulle vara rådligast att det ännu så länge finge förblifva vid det gamla.

Man har sagt, att det moraliska inflytande, som föräldrarna skulle kunna utöfva, i alla fall komme att blifva oförminskadt. Jag tror icke detta. Såsom det nu är, hafva visserligen föräldrarna icke absolut rättighet att hindra sin dotters giftermål, ty om de utan skäl vilja göra det, så kan domstolen gifva henne rätt emot dem. Men det är dock så mycket, att en dotter, som vill träda i äktenskap, nödgas att derom *tillsörja* sina föräldrar. Men toge man bort här gällande föreskrifter, så kunde ju föräldrarna lemnas alldeles å sido och dessa således icke heller blifva i tillfälle att utöfva det moraliska inflytande, som Utskottet för kvinnans framtid anser nyttigt.

Man talar om att detta är ett steg, som i alla fall kommer att tagas i framtiden. Öfver framtiden vågar jag icke att vara någon förutsägare. Det är bäst, synes mig att tillse, huruvida denna förändring är nödig för det närvarande, och att icke draga vaxel på det framtiden kan vilja göra. I alla fall vill jag för min del af ingen tid hafva något beröm för lossandet af familjebanden.

Då jag således icke kan gilla Utskottets förslag, för så vidt det afser att borttaga giftomannarätten äfven från föräldrarna, får jag förena mig med dem som vilja hafva förslaget återremitteradt.

Herr Faxe: Med anledning af hvad som anförts till stöd för yrkandet om återremiss, vill jag blott erinra derom, att derföre att man ur lagen borttager föräldrarnes rättighet att hindra sin dotters giftermål, så borttager man icke derför dottrens skyldighet att rådfråga dem. Detta ligger i själfva sakens natur och finnes dessutom stadgad i 6:te kap. 2 § Giftermåls-balken, hvilket förutsätter en skyldighet för dotter att rådföra sig med sina föräldrar.

Hvad en ärad talare från Östergötland anförde, tror jag snarare talar till föremål för förslaget än tvärtom, ty han medgaf ju att i de flesta fall det nu gällande stadgandet är utan verkan. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Nordström: För hvad, jag för min del, i frågan har att anföras, delar jag giftomannarätten i två afdelningar, nemligen *den*, som tillkommer föräldrar, eller *den* de i sitt ställe insatt, att utöfva, och *den*, som efter dem öfvergår på öfriga, i nu gällande lag uppräknade giftomän. Kastar man en närmare blick på lagens stadganden om giftomannarättens utöfning, visar det sig genast att, der föräldrarna lefva, *den uteslutande* är dem förbehållen; i andra fall deremot är giftomannen förpligtad att inhemta yttrande af nästa fränder, hvilka således med honom bilda *ett familjeråd* i frågan. Denna olikhet i föreskrifter bör man ej förbise. Den visar, att föräldrars giftomannarätt af lagen erkännes ega en djupare grund, än i de öfriga fallen, och i själfva verket, mina Herrar, återfinner man ånyo

här en sann uppfattning af det naturens band, som förenar föräldrar och barn, ett band, som fortlöper genom lifvet och upplöses först af döden. I alla andra fall, der utöfning af giftomannarätten enligt lag ifrågakommer, har den, för att så säga, en mera politisk grund, härstammande från de tider, då de gamla odalmannaslägterna sins emellan bildade äfven ett slags af lag erkända samfundsföreningar, med en betydelse i det allmänna, i samma mån större, som deras förmögenhet var stor, och der af giftermål föranledda förändringar deri således utgjorde en fråga af intresse för hela släkten. Samhällslifvet har under tidernas fortgång utvecklat sig på ett sätt, som väsendtligen undergrävt grunden för giftomannarätten i den sednare afdelningen, och om det nu föreliggande förslaget inskränkt sig till upphäfvande af densamma i denna afdelning, hade man väl kunnat gå in derpå, utan att hafva att befara några särdeles störande inverkingar deraf på samhällslifvet i dess nuvarande tillstånd; men deraf följer icke, att den borde upphävas, äfven i hvad den angår föräldrarnes rätt i detta afseende. Der grunden är olika, upphöra följdriktighetens anspråk, och önskligt hade det varit, att den ärade talare och statsman, som genast i början af diskussionen uppträdde, för att med vanlig liberalitet i frågan inlägga tyngden af sitt ord till förmån för förslaget i dess helhet, hade i närmare öfvervägande tagit, huru olika och mera betydelsefull föräldramakten i detta afseende är med andra giftomäns, och dessutom i hvilket nära samband giftomannarätten, ur viss särskild synpunkt betraktad, står med, *den målsmannarätt*, som nu gällande lag tillerkänner mannen öfver hustruns person och i boet införda förmögenhet.

Denna *målsmannarätt* är så omfattande, att den gör hustrun lagligen nära nog till ett slafbundet, viljelöst redskap i mannens tjänst, hvarifrån hon endast genom vunnen skilnad i äktenskapet kan befrias. Mannen tillkommer, enligt regeln, oinskränkt ej allenast förvaltnings- utan ock föryttringsrätt öfver all den lösa och fasta egendom, som, från hvilkendera sidan den än till boet ingått, af lagen förklaras utgöra boets gemensamma egendom; och, än mer, honom tillkommer äfven förvaltningen af all hustruns enskilda egendom, med rätt att beräkna all deraf influten ränta och afkastning till den gemensamma, och ehuru han ej eger abalienera eller förpanta sin hustrus enskilda fasta gods på landet, utan hennes frivilliga samtycke, har dock erfarenheten lärt, att detta hennes samtycke är långtifrån omöjligt att vinna. Till afbetalning af gäld, som mannen *före* äktenskapet gjort, eger han använda, i fall af behof, till och med hela sin giftorättsandel i det gemensamma boet, och ehuru hustrun å sin sida i detta fall eger samma rätt, visar åter här erfarenheten, att endast under sällsynta omständigheter effekten af denna rätt kan för mannen blifva betänkelig. För gäld deremot, som mannen *under* äktenskapet gjort, kan ej allenast *hela* boets gemensamma egendom, utan ock, efter andel i boet, hustruns enskilda egendom, tagas till betalning i anspråk. Ett *undantag* härifrån uppställes väl af lagen, nemligen det, att gälden tillkommit af mannens särskilda vållande och förgörelse, såsom det heter, i hvilket fall den saklösas fasta gods eller rättighet i boet ej må tillgripas; men lagen uppställer härvid

derjemte ett förbehåll, eller det, att den saklösa ej allenast i vållandet ej haft någon del, utan ock ingen nytta. och i följd af en bland de flera oklara rättsuppfattningar, hvarpå *rättsskipningen* hos oss visst icke saknar exempel, har man flera än en gång fått i domar rörande sådana fall, som det sistnämnda, läsa, att, som hustrun *icke kunnat visa* att hon af mannens vållande, brott eller förgörelse ingen nytta haft, hennes anspråk på befrielse från betalning af sådan gäld med sin andel i det gemensamma boet, eller med sin enskilda egendom, blifvit förkastade.

Huru en sådan bevisningsskyldighet skall kunna af en under mannens fulla målsmannarätt stående hustru fullgöras, är i sanning svårt att inse. Hon är icke berättigad att af honom fordra någon räkenskap för den källa, hvarifrån han hemtat sina tillgångar eller för beloppet af de inkomster, som inflyta från boets gemensamma egendom, och ej ens för afkastningen från den, som henne enskildt tillhör, äfven om mannen ville lefva på än så stor fot; hon kan således vara okunnig om, att tillgångarne till en del härflutit från ett brott å mannens sida, till dess upptäckten kommer och följderna deraf i ersättningsväg framträda, och likväl kan hon på en så beskaffad rättsskipningsgrund riskera, ej allenast att förlora all påräknad andel i det gemensamma boet, utan ock sin enskilda egendom, huru oskyldig till och okunnig om mannens vållande eller brott hon än må vara.

Väl är det så, att lagen i fråga om betalning af under äktenskapet gjord gäld behandlar hustrun lika med mannen; men mannens målsmannarätt och derpå grundade magt utgör dock här en väsendtlig skilnad. I följd af den kan, med undantag af vissa få nödfall, hustrun icke med bindande verkan, utan mannens samtycke, afsluta något aftal eller föryttra något af boets tillhörigheter, eller inlåta sig i något slags förvärf, eller undandraga mannens disposition något af hvad hon kunnat förvärfva, eller föra talan till försvar för sin rätt inför domstol; varande häraf klart, huru litet äfventyrlig den gäld lagligen kan blifva, som hustrun under äktenskapet kan åsamka boet. Mannen deremot är den allsvåldige och allrådande i boet och hustrun honom i allo underdånig, och för den händelse, att mannen vore en stor misshushållare, en sanguinisk och olycklig spekulant m. m., som försatt boet i gäld, är väl hustrun under vissa förutsättningar berättigad att söka och vinna *boskilnad* för framtiden, men ej att mot borgenärerne vinna någon ersättning för hvad till betalning af den genom mannen åsamkade gälden ur samfälda boet utgått, om ock hennes enskilda egendom dertill blifvit använd.

Dessa hufvuddrag af målsmannarättens beskaffenhet och omfattning återfinnas, såsom känt är, alla i nu gällande lag. Den gifver väl ock ett medel vid handen till att, i hvad den ekonomiska sidan angår, söka mildra verkningarne af denna stränga rätt, nemligen upprättande af *äktenskapsförord* före vigseln; men då det ej får uppgöras om annat, än makarnes giftorätt, och således endast om, att bibehålla egenskapen af enskild egendom för sådana delar af förmögenhet, som eljest skulle räknas till boets gemensamma egendom, blir målsmannarätten dock i öfrigt oförändrad vid full kraft och alltså

äfven möjligheten af ofvananförda fall, der hustruns enskilda egendom kan tillgripas till betalning för å boet häftande gemensam gäld, åsamkad genom mannens tillgöranden. Verkningarne af ett äktenskapsförord, så relativt inskränkta de nu må vara, äro emellertid äfven såsom sådana obestridligen ganska beaktansvärda och för den unga qvinna, som vill träda i äktenskap, är det derför af vigt att dervid hafva att tillgå en tillförlitlig rådgifvare. Detta kall tillhör giftomannen, eller den, som dertill af domstolen nämnd är, och då fader eller moder är giftoman, är det så mycket mer billigt och rättvist, att pröfningen tillkommer dem, som det väl dock i flertalet af fall är från dem, den förmögenhet omedelbart utgår, som hustrun införer i boet och som utsättes för risken af den förstörelse, hvarom i det föregående är taladt; men enligt nu föredragna förslag skulle likväl mö, som ej står under giftoman, ega sjelf bedöma, huruvida äktenskapsförord borde uppgöras, hvilken i detta afseende hennes faders och moders önskan än må vara, och utan hänsyn till, att det dock, hvad hennes blifvande arf angår, i sjelfva verket ännu är *deras* förmögenhet, hvaröfver hon sålunda sjelfrådigt skulle få disponera.

Om jag rätt uppfattat Lag-Utskottets förslag, synes emellertid detsamma ännu ej vilja alldeles fullständigt afskaffa giftomannarätten för myndig mö. På ena sidan säges väl: "mö, som myndig är, stånde ej under giftoman", men på den andra förekommer derjemte: "stadgandet i 6 kap. 1 § Giftermåls-balken om faders och moders rätt att göra mö arflös (nemligen om hon gifter sig mot *deras* vilja) ege ej tillämpning, der hon vid äktenskapets ingående myndig är, *utom i de fall*, som i 2 § af samma kapitel omförmålas"; och då denna 2 § innehåller, att, om son eller dotter, som är enka, gifter sig mot föräldrars vilja, medan han eller hon i deras hus vistas och bröd deras åter, kan han eller hon af föräldrarne göras arflös, så följer deraf, att under dessa förutsättningar äfven mö, ehuru hon är myndig, måste anses vara underkastad föräldrarnes giftomannarätt, när hon vill i äktenskap träda; men då de anförda orden: "i deras hus vistas och bröd deras åter" emellertid ej rimligtvis kunna så efter bokstafven tolkas, att tillämpning af lagen ej skulle få ega rum, om den till myndig ålder komna dottren, ehuru af föräldrarne beroende, för någon kortare eller längre tid med dessas samtycke vistades utom deras hus, blir åter deraf en följd, att den i förslagets 1 § oinskränkt och utan något förbehåll uttalade satsen om myndig mös emancipation från giftomannarätten lider en betydlig inskränkning genom det, fortfarande vid gällande kraft bibehållna stadgandet i 6 Kap. 2 § Giftermåls-balken. Huru i afseende å giftomannarätten förhållas bör, då till myndig ålder kommen mö på egen begäran eller af andra skäl förklaras omyndig och ställes under förmyndare, innefattar eu för det praktiska lifvet icke utan vigt varande fråga, som i förslaget lemnas obesvarad och olöst.

Då nu, efter hvad visadt är, Lag-Utskottet anser föräldrars giftomannarätt böra under vissa förutsättningar oförändrad bibehållas, och jag, för min del, erkänner att skäl förekomma för dess upphäfvande i afseende å giftoman för sidolinierna i släkten, finnes sålunda mellan dessa två åsikter en beröringspunkt; men som jag, för min

del, derjemte hyllar den mening, att, innan ändringar i giftomannarätten beslutas, äfven *männens målsmannarätt öfver hustrun och boet*, sådan den i nu gällande lag är fastställd, bör underkastas en omständlig revision och i förening dermed betydliga modifikation, samt anser sambandet mellan dessa två afdelningar af familjerätten vara sådant, att revisionen med hvad deraf kan följa i båda hänseendena samtidigt borde ega rum, så kan jag för det närvarande icke med min röst understödja Lag-Utskottets föreliggande förslag.

Herr von Möller: Jag anhåller att få förena mig med dem som yrkat återremiss.

Mitt förra yttrande visar nemligen, att min mening var att qvinnan, som fyllt 25 år, skulle stå under inseende af giftoman, endast för den händelse att hennes föräldrar ännu vore i lifvet, eller med andra ord, att endast för föräldrar giftomannarätten skulle bibehållas.

Herr Dickson: Det synes mig, att det skulle hafva varit särdeles lämpligt, om denna fråga kunnat hänskjutas till ett fruntimmers-parlament. Då så icke kan ske, höfves det oss, skapelsens herar, som nu ha att lagstifta rörande en af qvinnans viktigaste rättigheter, att vara mycket försigtiga i våra uttalanden, på det att vi icke må blottställa oss för misstanken, att på något sätt underskatta qvinnans förståndsförmögenheter, samt att vi ännu i afseende på qvinnans underlägsenhet under mannen hysa den gamla orientaliska åsigten — en sats, som jag för min del icke kan gilla. Jag tror tvärtom, att qvinnan i afseende på hennes förståndsförmögenheter står i full paritet med mannen samt att hon lika mycket som han vet att låta förståndet beherrska sina känslor; och skulle verkligen ett sådant fall inträffa, att en mö, som ännu vistas i sina föräldrars hus och vore kommen till den i lag stadgade ålder, ville gifta sig emot sina föräldrars vilja, så vore detta visserligen beklagligt; men det bevisar ingen ting annat än, att föräldrarne illa uppfyllt sin skyldighet i afseende på hennes uppfostran, och då få de skylla sig sjelfva för hvad som inträffat, ty om de i kärlek uppfostrat henne, så kan man vara viss på att något sådant ej händt. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Axel: Jag vill icke, såsom en föregående talare, yttra mig om människans så kallade oförytterliga rättigheter, ty då människan lefver i ett ordnad samhälle, så händer det ofta, att hennes så kallade rättigheter måste vika för samhällets rättighet och för hennes pligter såsom samhällsmedlem. Icke heller vill jag inlåta mig på frågan om qvinnans jemnlighet med mannen i afseende å förståndets egenskaper; men hvad som är säkert och som kanhända berättigar mannen, att uppträda som qvinnans giftoman, är att han genom sin större verksamhetskrets kommer i beröring med flera människor, derigenom blifver i tillfälle att samla en vidsträcktare erfarenhet än qvinnan och äfven får mera tillfälle att inhemta

kunskap om både ondt och godt, hvarigenom mannen förvärfvar egenskaper som göra honom tjenlig till rådgifvare åt qvinnan.

Jag anhåller nu att få fästa mig vid det af Lag-Utskottet afgifna förslag och dess ordalydelse, hvaråt hittills ingen egnat någon uppmärksamhet. Det heter der i § 1: "Mö som myndig är, stånde ej under giftoman." Således skulle rättigheten för mö att sjelf vara sin giftoman och att befrias från det tvång, som giftoman på henne skulle kunna utöfva, göras beroende af den omständigheten att hon vore myndig. I Kongl. förordningen den 16 November 1863 stadgas, att ogift qvinna, som fyldt 25 år, är myndig att sig och sin egendom sjelf råda och förestå; men derjemte förbehålles henne samma rättighet som äfven är andra medborgare medgifven, att, om hon så behagar, blifva ställd under förmyndare. Således skulle en mö, som vore öfver 25 år gammal, men af en eller annan anledning önskade att för några år ställa sig under förmyndare, med detsamma afsäga sig rättigheten, att vara sin egen giftoman. Men om hon vid 25 års ålder ansetts hafva den mogenhet i omdöme, som fordras för att hon skall vara sin egen giftoman, så torde hon väl ega samma mogenhet vid t. ex. 29 års ålder, ehuru hon till följd af en eller annan ren ekonomisk omständighet ansett lämpligt att då ställa sig under förmyndare. Häraf synes, att Utskottets förslag icke kan anses vara fullt konsekvent, utan att den, som den ena dagen är sin egen giftoman, den andra kan förlora denna förmån, blott derföre att hon blifvit ställd under förmyndare. Hade det i stället stått, att mö, som uppnått en viss ålder, ej skulle stå under giftoman, så hade det varit en helt annan sak.

Jag yrkar afslag å det nu föredragna förslaget.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag har blott begärt ordet för att till den talare från Göteborg, som behagade förklara att hvarje fall, då en flicka gifte sig mot sina föräldrars önskan, bevisade att de sistnämnde illa uppfostrat sin dotter, uttala min öfvertygelse derom att han genom dessa ord fällt en bra hård dom öfver föräldrarne, på samma gång, som han visat sig vara bra obekant med hvad i verlden sig tilldrager. Efter mitt förmenande hafva vi allt för talrika exempel från alla tider och alla länder, ja, till och med alla städer, på sådana olyckliga tilldragelser, som de förut omnämnda, för att man skulle kunna, utan att förnärma sanningen, draga sådana slutsatser som den värde talaren gjort. En annan talare hemtade sitt stöd för sitt yrkande från förhållandet med enkor, hvika kunde vid ganska unga år både blifva myndiga och berättigade att utangiftomans rådfrågande ingå ny äktenskaplig förbindelse, men detta undantagsförhållande leder ej sitt ursprung från 1863 års författning, utan är äldre än till och med 1734 års lag och har således icke allenast en ganska gammal grund, utan torde också finnas grundadt på ganska goda skäl, när enka ofta nog är mor och som sådan i en helt annan ställning än mö, som fyllt 25 år. Jag skall ej vidare upptaga Kammararens tid, utan blott förklara att jag vidblifver mitt yrkande på återremiss.

Herr von Gegerfelt: En talare har med värma förordat inskränkning i mannens målsmansrätt öfver hustrun och rättigheten att fritt förfoga öfver hennes egendom. Med glädje tager jag fasta på hans yttrande och anser mig således kunna påräkna hans understöd, då den frågan förekommer; men jag vågar påstå, att en förändring i det afseendet icke bör utgöra något hinder för att genomföra en förändring äfven i förevarande ämne. Samme talare yttrade, att giftomannarätten vore grundad på förhållandet emellan föräldrar och barn. Om så vore händelsen, så skulle man emellertid sätta icke allenast myndiga döttrar, utan äfven söner under giftomannaskap, och något sådant har väl aldrig blifvit ifrågasatt. Deremot är det redan snart 50 år sedan lagkomitéen framställde sitt förslag att göra giftomannaskapet beroende af omyndighetstillståndet.

En annan talare har yttrat, att giftomannaskapet borde upphöra, utan afseende på huruvida personen i fråga vore myndig eller icke. Jag torde få anmärka, att redaktionen i närvarande förslag tillkommit just till följd af de anmärkningar, som gjordes vid 1867 års riksdag, då denna fråga förra gången förevar, och af hvilka anmärkningarna den mest graverande var *just* den, att giftomannarätten icke ställdes i sammanhang med omyndighetstillståndet. Den som får råda icke blott öfver sin egendom, utan äfven öfver sin person, bör äfven i detta särskilda fall få råda deröfver.

En föregående talare har redan fästat uppmärksamheten på att det är i ytterst sällsynta fall, som giftomannen kan hindra ett äktenskaps ingående, än mindre motverka de menliga följderna för egendomens förskingring. Visserligen kunna föräldrarna på grund af lagens nuvarande stadgande göra en dotter arflös, om hon gifter sig mot föräldrarnes vilja; men äfven i händelse detta förslag går igenom, skulle det ju stå föräldrar öppet att göra testamente angående hälften af sin egendom för att derigenom skydda dottrens rätt. Det nu varande stadgandet angående arflösgörelse afser tydligen icke att skydda dottrens rätt, utan är att anse såsom ett straff därför, att hon gifter sig emot föräldrarnes vilja. Att så många olyckliga äktenskap finnas, är just ett bevis på översamheten af giftomanna-institutionen, och man borde måhända försöka, om icke föräldrars moraliska inflytande på barnen komme att ökas genom borttagande af den juridiska rätten.

Hvad slutligen det skälet beträffar, att mannen är mera i tillfälle att smaka på kunskapens träd, så kan jag icke tro att förtärandet af större quantiteter af den förbjudna frukten skulle göra honom mera kompetent att råda öfver qvinnan i afseende på giftermålsförhållanden.

Jag får fortfarande yrka bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Wallenberg:

Herr Nordström: Mitt yttrande under mitt första anförande, att giftomannarätten i föräldrars hand utgår från sjelfva det band, som naturen sjelf mellan dem och deras barn grundlagt, har föranledt en ärad talare och jurist att invända, att, om så vore,

borde äfven söner vara underkastade denna rätt. Till svar härå ber jag att få erinra den berömde och med vår lag, såsom vi finna, så förtrogne juristen om det af mig allaredan åberopade innehållet af 6 kap. 2 § giftermålsbalken, der det tydligen sägs, att äfven *son*, som i föräldrarnes hus vistas och bröd deras åter, kan af föräldrarne göras arflös, om han gifter sig mot deras vilja. Det är ock redan visadt, att i följd af Utskottets nu framlagda förslag denna paragraf fortfarande skulle förblifva gällande så väl för son, som för till myndig ålder kommen mö, — ett bevis uppå styrkan af de motiver, som upprätthålla den, ett erkännande af, att föräldrahemmen äro familjernas och släktens utgångspunkt och kärna. Också återfinner man i främmande länders lagar, äfven från en nyare tid, detta erkännande af föräldramaktens betydelse och anspråk på vårdnad uttaladt uti de detaljerade föreskrifter, som der förekomma om hvad barnen åligger att iakttaga för att utverka sina föräldrars eller andra vederbörandes bifall, då de vilja i gifte träda. Giftomannarätten är dock för ingen del absolut; utöfningen deraf måste grundas på goda skäl, och hos oss pröfvas dessa skäl, i fall af behof, af domaren; hvadan ock den vackra tanke, som yttrades af den ärade talare, hvilken först tog ordet för att understödja Utskottets förslag, eller att det vore en af människans oförytterliga rättigheter att sjelf få bestämma äfven sitt öde, och att därför giftomannarättens upphäfvande innebure ett steg framåt i mensklighetens utveckling, som förr eller sednare måste tagas — denna vackra tanke, om den ock någonsin kunnat eller, mot hvad historien om samhällenas lif visar, kunde blifva fullständigt förverkligad, dock ej kan erkännas ega verklig tillämplighet i fråga om den nuvarande giftomannarätten, hvars på oskäl grundade vilja lagen tillerkänner domaren magt att bryta, för att ej tala om den motvigt, föräldrakärleken mot missbruk deraf uppställer.

Föräldramakten och giftomannarätten samt mannens målsmannarätt öfver hustrun utgöra med hvarandra nära förbundna delar af familjerätten; och som jag redan haft tillfälle anföra de skäl, på hvilka jag anser mannens målsmannarätt öfver hustrun tarfva engomgripande revision samtidigt med förändringar i giftomannarätten och i hvad till frågan om äktenskapsförord hörer, får jag, med åberopande af dem, upprepa mitt förklarande, att jag ej kommer att rösta för nu föreliggande förslag.

Herr Brun: Ibland de många yttranden, som här blifvit fällda, hörde jag nyss ett par af en talare från Jönköpings län, hvari förekommo påståenden, hvilka jag för min del anser så stridande mot de verkliga förhållandena, att jag icke kan låta dem passera oanmärkta. Han yttrade nemligen, att, om lagbestämmelsen angående giftomannarätten skulle qvarstå, så behöfde den gälla ej blott för de myndiga döttrarne utan med lika skäl för sönerna.

Skillnaden i valfrihet m. m. för äktenskaps ingående är dock så stor mellan unga qvinnor och män, att det skydd och de råd, som behöfvas för de förstnämnda, alldeles icke i jemförlig grad behöfves för

för de sednare eller männen. Den saken torde också vara tillräckligt känd, för att ej behöfva vidare bevisning.

Sedermera yttrade samma ärade talare, att de fall voro sällsynta, då föräldrars råd kunde hindra en dotter från förbindelse med en dålig man, för hvilken hon hade tycke. Med all respekt för talarrens erfarenhet i denna väg, vågar jag dock påstå, att hvarken han eller någon annan är i stånd att uppgifva antalet af fall, då föräldrars råd och varningar skyddat döttrar från dem ovärdiga lycksökare och olyckliga äktenskapsförbindelser. Sådana händelser bekantgöras icke gerna utom familjerna, men hvad man deremot icke sällan varseblifver, det är olyckliga gifta qvinnor, som stundom blifvit djupt olyckliga derigenom att de förgätit såväl egen eftertanke som föräldrarnes välmående råd och blott följt stundens flygtiga intryck och känslor.

Slutligen påstod samme talare att föräldrars rätt att göra dotter arflös begagnades vanligen såsom straff. Hvilket misstag! Jag påstår att åtminstone i de aldra flesta fall begagnas denna rätt *af kärlek*; nemligen då för en dotter, som genom giftermål med en dålig man, en slösare eller odugling gjort sig olycklig, ingenting annat återstår att göra, än söka berga för hennes samt de barns räkning, hon möjligen eger, de arfsmedel, som ännu kunna finnas hos föräldrarne. Sådant är ej straff utan kärlek!

Min mening är slutligen den, att för en rätt insigt och någorlunda ofelbart bedömande af dessa och hithörande förhållanden, hvilka beröra de innersta strängarne i familjebandet, fordras, att man själf har erfarit hvad äktenskaplig tillgifvenhet och föräldrakärlek är; ty utom den kännedom, som *allena häraf* kan rätt förvärfvas, löper man fara att misstaga sig och stifta en kall och hård lag, från hvilken sann kärlek blir utesluten.

Herr von Gegerfelt: I anledning af åtskilliga talares yrkande på återremiss får jag anmärka, att Andra Kammaren redan godkänt Lag-Utskottets betänkande, och att, om betänkandet härifrån återförvisas, Lag-Utskottet endast hemställer, att äfven denna Kammare måtte fatta beslut. Vi få då återigen samma diskussion och hafva då intet annat att välja emellan än bifall eller afslag. Vid sådant förhållande hemställer jag, om det icke kan vara lika så godt att först som sist afgöra ärendet.

Medan jag har ordet, beder jag få anmärka att den siste ärade talaren till hufvudsaklig del synes hafva missförstått mitt förra yttrande. Jag vill nu likväl endast erinra, att jag icke sagt att föräldrars råd sällan förekomma olyckliga äktenskap, utan att föräldrarnes i lagen gifna rättighet att förbjuda äktenskapet och under vissa förhållanden göra sina barn arflösa visat sig öfverksam.

Herr von Möller: Just den af den siste talaren anmärkta omständighet, att Medkammaren redan antagit Utskottet förslag, föranleder mig att än ytterligare anse behöfvet af återremiss vara förhanden. Hvad Lag-Utskottet än må komma med, vore det också

blott en hemställan att fatta beslut, önskar jag emellertid att det definitiva beslutet måtte fattas inför en mera än i afton fulltaligt besökt Kammare. Frågan ansågs förra gången, då den förevar, vara af vikt och Kammaren var då så enhällig i sitt beslut att afslå det i ämnet framställda förslag, att votering icke ens begärdes. Då frågan således måste anses vara af vikt, och då man hör huru många olika åsikter här uttalats, vore det väl, om denna Kammare vore litet mera fulltalig, då den fattade det definitiva beslutet, så att voteringen icke möjligen utfölle med 16 röster mot 15.

Jag yrkar fortfarande återremiss.

Herr Frisk: Då nu så många talare yrkat återremiss, att det är möjligt att en sådan kan blifva beslutad, samt det är ovisst, hurvida jag är närvarande i Kammaren, då det definitiva beslutet kan komma att fattas, beder jag att till protokollet få antecknad, att jag yrkar bifall till förslaget på grund af de skäl, som såväl af Herr Friherre De Geer som af Herr Wallenberg blifvit framställda.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels återremiss deraf och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades ja och nej i blandning, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren likaledes utföllo med både ja och nej, samt slutligen proposition på afslag å punkten, hvilken proposition besvarades med många nej jemte åtskilliga ja; hvaruppå och efter det att proposition på återremiss af punkten ånyo blifvit gjord samt med ja och nej i blandning besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå gjord framställning, såsom kontraproposition vid voteringen antagit bifall till punkten, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som återförvisar 1:sta punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 35, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren den ifrågavarande punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 20;

Nej — 25.

2:dra punkten.

Grefve Mörner, Oscar: Ehuru det är ovisst, hvad gehör man kan få så här inpå natten, vill jag likväl framställa en anmärkning mot detta moment. Det förutsätter, att de adliga privilegierna i afseende på giftomannarätten ännu skulle vara gällande. För min del vågar jag framkomma med det påståendet, att hvad 29:de punkten i dessa privilegier innehåller, hvilket står att läsa i detta betänkande, som jag hoppas att vi alla samvetsgrant genomläst och lika samvetsgrannt betänkt, icke har gällande kraft, och att således detta moment såsom öfverflödigt och onödigt, och hvad än värre är såsom oriktigt, bör utgå och följaktligen icke bifallas. Detta tror jag blifver tydligt, om man granskar, huru frågan förut blifvit behandlad, då den vid riksdagarne förekommit. Så vidt jag efterforskat, förekom den först vid 1859—1860 årens riksdag, då Lag-Utskottet afgaf memorial den 6 Januari 1860 och afstyrkte en motion i ämnet, utan att yttra ett ord om adliga privilegierna. Detta var likväl mindre att undra på, då frågan afslogs. Som det emellertid fanns åtskilliga reservanter emot betänkandet, blef detsamma återremitteradt, hvarefter Rikets Ständer vid samma riksdag beslutade en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvari det hemställdes om den ändring i allmänna lagen, att qvinna, som vid 25 års ålder blifvit myndig, skulle slippa att stå under giftoman. Då omtalades icke heller de adliga privilegierna. Lagförslaget i ämnet blef sedermera kasseradt af Högsta domstolen, utan att man likväl der åberopade eller påpekade de adliga privilegierna. Men vid 1862—1863 årens riksdag fanns det någon, jag vet icke hvem, som hunnit tänka ut att den 29:de punkten i de adliga privilegierna existerade. Sedan har detta gällt såsom ett korollarium, så ofta frågan förekommit. Nu heter det visserligen i Adelns privilegier, "att ingen son, som icke fyllt sina ett och tjugu år eller står under sina föräldrars vård, såsom ock icke eller någon dotter af adligt stånd skall efter denna dag drista sig till att inlåta sig i något äktenskapsförbund utan sina föräldrars ja och samtycke och, att, om fader eller moder äro döda, då tages dertill rätte giftomans samtycke"; men dessa privilegier äro af 1723 och sedermera antogs en allmän lag år 1734, hvilken sanktionerades 1736. I konung Fredriks promulgation af denna lag heter det, att "allt hvad genom särskilda privilegier är fastställt, har i denna allmänna lagen ej kunnat inflyta". Deraf drager jag den slutsats, att hvad allmänna lagen innehåller af hvad som förut stått i privilegierna, har från privilegierna öfvergått till allmänna lagen, och att privilegiernas stadganden i detta hänseende således icke mera är något *privilegium*, utan gäller alla svenska medborgare. Deri styrkes man så mycket mera, som åtskilligt annat som rör Ridderskapet och Adeln, såsom stadgandet om bouppteckning och dylikt, influtit i allmänna lagen, fastän derom skiljs i privilegierna. Då nu den af mig uttalade åsigt passerat oanmärkt åtminstone en riksdag, och passerat Högsta domstolen, utan att någon vetat af att förslaget gällt en privilegiifråga, så anser jag mig berättigad påstå, att det icke heller är någon privilegiifråga.

Nu kan någon säga: "hvarföre kommer ni fram med denna invändning; ni kunde ju för egen räkning hafva vinst deraf, att adliga privilegierna icke upphäfdes". Det är visserligen sannt, men jag ålskar icke *separatställning* för några svenska medborgare, utan *ett* land och *en* lag är hvad jag önskar.

Jag vågar därför påyrka, att på denna del af Lag-Utskottets förslag, såsom varande öfverflödigt, icke något afseende måtte fästas.

Herr von Gegerfelt: Jag kan icke annat än hålla den siste talaren räkning för att han på en genväg söker arbeta för ett mål, som han förut motsatt sig. Jag, som påyrkat det föregående beslutet, kan likväl icke så lätt medgifva detta hinders undanröjdande. Först och främst har jag en helt annan uppfattning än den siste talaren om meningen med företalet till allmänna lagen. Jag har allt ifrån min studietid lärt mig, att privilegier gälla *utöfver* och *vid sidan af* lagen. Att vidare denna punkt icke ingått i de äldre förslagen, har icke skett af förbiseende, utan därför, att, så länge Ridderskapet och Adeln hade i behåll sin representationsrätt, så behöfdes icke något särskildt beslut i privilegiifrågan, så snart Ridderskapet och Adeln gifvit sitt samtycke till en lagförändring, af privilegii natur, utan var privilegiifrågan i och med detsamma afgjord. Nu mera är dock så icke förhållandet, och därför måste jag yrka bifall till momentet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställdes proposition på bifall till punkten och då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

3:dje punkten.

Bifölls.

Friherre Funck: Jag hemställer, att de i dag för första gången bordlagda ärenden måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. 12 på natten.

In fidem
O. Brakel.
